פרשת **בא** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקפ"ב שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

תוכן העניינים

לקח טוב.....ב
עורה ותעלה.....ג
דבש תמרים - לקיטת תמרים.....ד
קדוש יאמר.....ו
בשפתי צדיקים - לשון חכמים.....ח
פרפראות לחכמה - דורש טוב.....ט
שבח"י רפבן.....י
פיתוחי קרת.....יב
חוקים להורותם.....יח
פשיגן כהלכה.....כ
צדקה כהלכתה.....כא
הילולא רבא.....כג
נועם שיחת.....ל
פשולחן מלכים.....לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

למען תספר... וידעתם כי אני ה'

מעיר לעיר ומכפר לכפר נדד הגאון הצדיק רבי ישראל סאלאנטער זצ"ל כדי לעורר את לבבות הנרדמים והשקועים בהבלי הזמן, דרשותיו ודיבוריו שיצאו מפיו כשביבי אש נכנסו ללבות שומעיהם, ונתעוררו לשיפור המעשים.

פע"א בהגיעו על אם הדרך להאכסניא הקבועה שלו, מיד הרגיש שבעל האכסניא שמכירו לשעבר נחלש בתמימותו ויראתו, וכששאל לו לפשר הדבר, ענהו שלפני כמה ימים הגיע לכאן פוקר והולל אחד והתרים כלפי מעלה בדיבורי זדון וכפירה, והוציא נגד עיניו חתיכת דבר אחר, ואמר לו בוא ונראה האם הבשר ייתקע בגרוני ואיחנק או לא, והוא זללו בהנאה מרובה, והתרברב בפני שהנה העולם כמנהגו נוהג, ומני אז נכנם בי תמיהות וקושיות רח"ל כלפי מעלה, רבי ישראל לא השיב לו כלום ופנה לחדרו.

אחר כמה דקות חזרה בתו הקטנה של בעל האכסניא מבית הספר כשפניה קורנות מאושר, והראה לאביה שקיבלה 'תעודת הצטיינות' מהבית הספר על אומנות הציור והצביעה, ורבי ישראל נענה ואמר לה בואי ואנסה אותך האם באמת את בקיאה באומנות הציור, והיא סירבה בתוקף, ורבי ישראל פנה להאב ואמר לו למה בתך אינה רוצה להראות לי, ענה לו האב שהיא חושבת שהיות שיש לה כבר התעודה בידה, שוב אינה צריכה להראות לכל אחד ואחד שהיכולת בידה.

השיב רבי ישראל לעומתו – מכאן תשובה ניצחת גם לקושייתך בעניני השגחה, כי הלא השי"ת כבר הוכיח לעיני כל העמים את השגחתו הפרטית על ידי הנסים הגלויים ביציאת מצרים, ויש לנו תעודה המוכיחה על כך, היא התורה שניתנה לנו, האם יש הגיון בדבר שבגלל כל אדם שיבוא ויגיד שאינו מאמין, שה' ישנה את סדרי בראשית ואת הליכות הטבע, כדי להזכיר שיש דין ויש דיין.

והן הם דברי הרמב"ן בפרשתן שכתב אודות האמונה בה', וז"ל: "כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו ויודע ומשגיח ויכול וכו', ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכדל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו ובנינו לבניהם לדור אחרון.

אה. ווי
נעמט מען
די אינגע
יארן

עד אז אין
ישיבה ביי זיך
אין בית מדרש

געשמאקע
ישיבה זכרונות
נאסטאלגישע
געפילן קומען
ארויף אדורך
מישנדיג די
געשמאקע
בלעטער פון
קידושין

יעדער חייבט אן
דף ב. מסכת קידושין
מיט א געשמאק!

חבורת
יסודי התורה
שלי' תשזדזת אברכים דקהל יסב לב דטאמאר
ניישחה ע"י כ"ק מרן רבינו עפרך שליט"א
מחבר אלף ישראל - ניו בפסיר השמיה לעיר

איך כאפ מיר מיט • א שאד צו פארפאסן

התחלת מסכת קידושין • בכח הרבים • יום ב' פרשת בשלח

הקשבה לתוכחות הצדיק, מתיר את האדם מחבלי היצר

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבו, פרש"י ז"ל: "בא אל פרעה והתרה בו". הנה, ישנן שתי בחינות באדם המוכיח לחבירו, האחת שמוכיחו בתורת עצה טובה, אמנם עדיין הבחירה חפשית ברצון חבירו, אם לשמוע לעצת המוכיח. **"יש בחינה גבוה יותר, כאשר הצדיק הדור הוא המוכיח, אז יש בכחו אשר הדיבורים ילכו אל חדרי הבטן לעומקא דליבא לחפוך הרצון של חבירו, אשר בהכרח ידבק בטוב ויחזור בתשובה",** ועל זה נאמר (משלי ב, יח) **'יש בוטה כמדקרות חרב'** וכבר אמרו חז"ל (שבת קא) **'חרב הרי הוא כחלל',** היינו שהדיבורים הולכים אל חללי לבו של חבירו, וזהו שכתוב (תהלים קמה, יט) **'רצון יראיו יעשה', היינו שהיראים יש להם כח לעשות רצון להמקבלים התוכחה,** כו' (עיי"ש)

ולזה במכת ארבה, כאשר רצה הקב"ה אשר פרעה ועבדיו יתחילו לחזור בתשובה קצת, וכמו שהיה באמת שאמרו (י, ז) **'עד מתי יהיה זה לנו למוקש',** אז אמר הקב"ה למשה: **'בא אל פרעה והתרה בו',** היינו (דהתראה משורש התרה) להתירו מכבלי המוסרות היצר המקשה ערפו, וזהו: **'כי אני הכבדתי את לבו',** היינו על ידי דיבורך תכנים ותלביש הקדושה שלי בתוך לבו, **'למען שתי אותותי אלה בקרבו', היינו לא כמו מוכיחים אחרים שהם רק כנותני עצה, אבל אתה תכנים עם האותיות הדיבורים אל חדרי לבבו ובטנו להפכו לטובה, וזהו 'בקרבו דייקא".**

אמרי נועם

ע"י שיתרגל לראות חלק הטוב אצל זולתו יהיה לומד מכל אדם, ועי"ז בלבד יוכל להתעלות

והכלל, מי שרוצה לעמוד במעלה המובחרת, צריך לקיים בעצמו מש"כ (תהלים קיט, צט): **"מכל מלמדי השכלתי",** וכמאמר (תענית ז.) "הרבה למדתי מרבותי ומתלמידי יותר מכולם", **ובפרט איש מרעהו וחבירו, יכול ללמוד מדות טובות וכדו'** מהמעלות. **אמנם עתה בדור הזה רבים עמי הארץ אשר לא ידעו בין ימינם לשמאלם, ועכ"ז מתפרצים ומתפארים ליטול את השם והכבוד, וכל מה שיוכלו ליתן דופי באחרים, אזי מתכבדים בקלון חבריהם,** ומזה נמשך בעוה"ר שנאת חנם, ואיש את רעהו חיים בלעו, ופערו פיהם לבלי חק.

מול דברינו הנ"ל: **'ויט משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים',** כלומר בהעדר הדעת (כדאי' בזה"ק פקודי רכא, א: "עשה דא רוא דדעת") **'ויהי חשך אפלה',** ונופלים בבחינת מיצר ים החכמה, ומפרש הכתוב מה הוא החשך ואפלה: **'לא ראו איש את אחיו'** ראו משמעו לשון חשיבות, כמו: "רואה אני את דבריך" (ר"ה כה.), וכמו: "רואה אני את דברי אדמון" (כתובות קה:) וזהו: **'לא ראו איש את אחיו' ירצה לא חשבו בלבם איש את אחיו ללמוד ממעשיהם הטובים, ואדרבה ממציאים תמיד חסרונות וקלון ודופי, ומיפים מעשה עצמם, ולכן הולכים בחשך ולא אור להם לילך תמיד ממדריגה למדריגה, וזהו: 'ולא קמו איש מתחתיו'** כי אם המה תמיד במדריגה אחד, והוא רק בחינת עומד ולא הולך, ובאמת איש הישראלי צריך להיות תמיד בחינת 'הולך' ודוק.

אור המאיר

תכלית שעות לימוד תורה, שיתעלה האדם גם כל היום

למען תהיה תורת ה' בפיך. "ידוע לכל בר שכל, כי לא זה הוא עיקר התורה מה שלומד על הדף, כי מה יועיל הלימוד אם ח"ו לבו בל עמו באהבת ועבודת השם יתברך, וכמאמר חז"ל (אבות פ"ב מכ"א) **'לא עליך המלאכה לגמור** (מלשון גמרא גמור, היינו לימוד) **ולא אתה בן חורין להבטל ממנה',** היינו גם כן כדברינו, לא עיקר הלימוד ללמוד דף אחר דף, **אך 'לא אתה בן חורין להבטל ממנה',** כי בוודאי מחוייבים אנחנו ללמוד תורתינו הקדושה בכל מה דאפשר, **אך עיקר הלימוד הוא להתלמד מזה הלימוד, הנהגה על כל היום** וזהו הפירוש: **'למען תהיה תורת ה' בפיך', שפיך יתלמד מן הלימוד עד שיעשה פיך רק תורת ד' היינו ללמוד ולהתפלל ולדבר כל דבר הנוגע לעבודת השי"ת.**

בית אהרן

כפי מדריגת 'יראת חכמים', נעשה 'כלי' לקבל קדושה

החודש הזה לכם ראש חדשים, "מלמד שהראה הקב"ה למשה את הלבנה בחידושה, ואמר לו כזה ראה וקדש" (ראש השנה כ.) יש לומר על פי מימרת הרה"ק מוהר"מ מרימנאב זצ"ל **שככל שתוגדל יראת התלמיד מרבו, יותר יהיה מוכן לקבל ממנו, 'כי היראה הוא כלי לקבל'.** והראיה מן הלבנה, שכל מה שירבה ריחוקה מן החמה, תוגדל אורה. על כן כל ט"ו ימים הראשונים היא מתגדלת בכל פעם יותר, עכ"ד ז"ל. וזהו כוונת רז"ל (חולין ס ע"ב) "אמרה ירח לפני הקב"ה, רבונו של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. **אמר לה, 'לכי ומעטי את עצמך'** מהו הלשון **'לכי',** אלא הכוונה, **אם תרצה לילך ממדריגה למדריגה, עליך למעט את עצמך ולהתרחק מן החמה, ואז תוגדל אורך.** וזהו שלמד השי"ת למשה: **"בזה ראה וקדש", כמו שאתה רואה דרכי הלבנה, כן תתנהג אתה עם קונך, כי כל מה שתהיה לך יראה יתירה ותרתע לאחור ותתרחק, ביותר תוכל לקבל שפע החכמה ממנו.**

צמח דוד

תורה

כשרוצין להעלותו בהשגת התורה, מתעוררין בלבו תמיהות, וביגיעתו להשיג העומק זוכה להשגה המעולה

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. ע"פ מה שפרשנו במה שאמר דהע"ה 'מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל' וגו', כי הענין הוא **שהקב"ה רוצה לקרב ישראל לעבודתו וחונן אותם דעה, לפי יכלתו והזמנתו לקדושה, אמנם בין בתורה ובין בעבודה א"א להעלות השגתו, כי אם ע"י קושיא שנתקשה בו ומתוך כך נותן לבו להבין יותר,** וכל זמן שאינו יכול להשיג עומק הלכה מעלים ממנו הקושיא, **"לכך אמרו כי יהיה לאדם איזה קושיא בלימודו ידע באמת שרצון הש"י להיות יגע בעומק הלכה, כי לולי זאת לא היה נודע לו הקושיא, וכן בעבודת השי"ת",** והוא מה שאמר הכתוב (שה"ש ז, ב) 'חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשי ידי אומן', ואחז"ל (מו"ק טז ע"ב) מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר, **והמשילו המשל לאבן טוב** אשר לא יבין בו כל אדם מעלתו, ויחפה אותו בזהב אשר כל אדם מתכוון מעלתו ויעשה בחיפהו נקבים, **והאיש חכם מביט בנקבים שבו ורואה אבן הטוב שבו, ומי שהוא מחוסר הכנה לא יקשה בעיניו הנקבים ואינו רואה רק מעלות הזהב שעליו.**

ואיתא בשם הר"י (האר"י ז"ל) רמז על זה כי **ר"ת חמוק"י ח'סורי מ'חסרה ו'חכי ק'תני, כי כשרצה התנא להעלים הדבר כתבו בפשיטות, והחכם מבין הנסתר שבו,** וזהו שאמר 'מגיד דבריו ליעקב', כי ליעקב איש הפשוט שאינו משיג דברים העמוקים והשי"ת מגיד אליו דבריו בלי שום קושיא בדרך הגדה, **אבל לישראל שהם החכמים מגיד חוקיו ומשפטיו דהיינו שחקיו הם דברים הנפלאים והקושיא שיפול בלב אדם ומתוך כך מתבונן ע"י טעמים העמוקים המשפטים** כו', והוא ענין ארבעה בנים כי בן החכם שאלתו מה החוקים והמשפטים שאף שהוא רואה בשכלו אינו מבינו היטב, והאב מבין ומלמדו וע"י כן הוא מבין יותר מדעתו.

פנים יפות

תפילה

כפי עבודת התפילה בימות החול, שזוכה לברר הטוב מהרע, כן יזכה לקדושת שבת הבאה

ויאמר ה' אל משה נטה ידך וגו', וימש חשך וגו', ולא ראו איש את אחיו וגו', **ולכל בני ישראל היה אור במושבותם** וגו', ויקרא פרעה אל משה וגו', ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה וגו'. ופירש רש"י כחצות הלילה כהחלק הלילה וכו' שאין חצות שם דבר עיין שם. להבין הענין נראה כי הנה אמרו על פסוק 'ויבדל אלהים בין האור ובין החשך' שמתחלה היו האור והחשך משתמשין בערבוביא, עד כאן לשונם. ואין הפירוש שהיה שעה אחת יום ושעה אחת לילה רק שהיו שניהם יחד כו', והוצרך להבדיל בין החשוב ובין הרע שיהיה כולו טוב, כי מה שהיה עד עכשיו בערבוביא היו אוכל ופסולת מעורבין זה בזה ולא היה כל אחד בפני עצמו כי היה עדיין בהחשך קצת טוב שנפל שם בסוד עולמות הנפילים והיה צריך לתקן זה ולהעלות את האור מן החשך שיהיה ברורי עולמות, וזהו עין הדעת טוב ורע. **וזהו עיקר כל עבודתינו כי זה הוא שעשועים לפניו יתברך שיהיה שכר ועונש על ידי הבחירה ורצון שיבור לו האדם איזה דרך ישכון אור ולהבדיל בין החשוב ובין הרע וישאר הרע בתהומא רבא ולהעלות החשוב.**

וחנה מצינו בקדושת שבת שכל איש ישראלי ירגיש בנפשו קדושה יותר מבחול כיתרון האור מן החשך. וזה פירוש 'מה יום מיומים – מה גבר בגוברין', [דאי' במדרש (בראשית יא, ה)] שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא אמר מה יום מיומים מאי שנא יומא דשבתא מכל יומא, ואמר לו 'ומה גבר מגוברין' כו' עיי"ש] שקדושת שבת הוא כולו אור והוא נבדל מן החשך, ועל ידי מה היא נבדלת, "על ידי שאדם מכין עצמו בששת ימי המעשה ועל כל פנים כשהוא מתפלל". **וחנה בששת ימים מתפללין שמונה עשרה תפלות, וצריך לשהות שעה אחת קודם התפלה ושעה אחת אחר כך, וכתב באור החיים דשעה מועטת סגי, ועל כל פנים בין הכל נחשוב ששה שעות ועם השמונה עשרה של שמונה עשרה תפלות הם כ"ד שעות, "ובאלו הכ"ד שעות לפי מה שיתפלל בכוונה וימשיך על עצמו הקדושה ויברור הטוב מן הרע כמו כן תחול עליו קדושת שבת" כו', ועל ידי זה ישיג קדושת שבת קודם. וזהו תוספת שבת, והכל הוא לפי ההבדל והבירור שבורר הטוב מן הרע.**

מאור ושמש

בעל תשובה זוכה להתפלל כראוי, ולהפוך דין לרחמים

ויצא מעם פרעה ויעתר אל ה' וגו', 'ויצא מעם פרעה' רומז לבעל תשובה שיוצא מעומק הקליפות. 'ויעתר אל ה' זה יוכל לעתור אל ה', **ועוד כחו גדול שיוכל להפוך מדת הדין למדת הרחמים,** כעתר זה שמהפכת את התבואה (סוכה יד, א), ונוכל לומר שלזה כיוונו הז"ל בלשונם הזהב 'מקום שבעלי תשובה עומדין"ך' **כי עמידה היא תפלה.**

אור לשמים

נטה ידך וגו'. ובמדרש ההי"ד שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו, יש לבאר על פי מה שראיתי בספר א' דלמה בכל המכות היה התראה ובחושך לא מצינו התראה, היינו משום שבכל המכות אלמלא חזר דעתו לא היה נצרך להמכה, משא"כ חושך אף אם היה חוזרין מרעתם ואבו לשמוע בקולו יתברך היה בהכרח לחיות חושך למצרים כדי שיראו ישראל מטמוניות, ועוד כדי שימותו רשעי ישראל ולא יראו המצרים, לכך לא היה התראה, ולדבריו נראה לפרש שלח חושך ויחשיך ולא מרו, ר"ל אף אם לא מרו דבריו ובאמת אז לא מרו דהא לא התרה בהם, אבל בהכרח היה שיבא עליהם כאמור.

(ישמח משה)

☆

ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרוג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו'. יתבאר לפי מ"ש בישי"ט טעם על מה שיצאו קודם זמנם, כיון שנגזרה גזירה על כל הבכורים ממצרים אפי' על בכורי ישראל שהרי השר של מצרים טען מה נשתנו אלו מאלו, אך הקב"ה השיב אתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון, הנה השי"ת הצילם לעצמו ברחמיו במה שהעיד עליהם כי שוגגים ואנוסים היו א"כ לעצמו הוא מציל כדקי"ל המציל מזוטו של ים ומשלילותו של נהר הרי אלו שלו, ולזכר זה צוה ה' לתת לו כל בכור על החסד אשר הציל את בכורי ישראל, וזש"ה ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו שהקשה קושי ממש על ענין שנאמר לו לשלחנו הלא הוא קודם זמנו, ועוד זאת הקשה ויהרוג ה' כל בכור בארי"מ כלומר הלא ראוי שיהרוג ה' כל בכור בארי"מ אפיי של ישראל כי מה נשתנו אלו מאלו, ולתרץ זה אמר ע"כ אני זובח וגו' להורות חסדי ה' כי באמת היי ראוי להרוג כל בכור אלא שה' הצילם א"כ לעצמו הציל, ולכך יצאו קודם הזמן.

(ייטב לב)

☆

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינו הק' עצי התמרים

מי שרוצה לשוב בתשובה בודאי אי אפשר בלא מקוה

וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד באנו שמה. שמעתי מכבוד אבא מרן זצוקללה"ה על מה שאמר משה 'ואנחנו לא נדע מה נעבוד וגו' עד בואנו שמה', כי תיבות "שמה" הוא ר"ת ש'טיפה מ'ריקה ה'דחה, כי אי אפשר לאדם לדעת איך יעבוד את ד' אם לא יבא במקוה בכל עת, ובפרט לעת הצורך, וז"ש 'לא נדע מה נעבוד עד באנו שמה' עכ"ל, **ובפרט מי שיש לו התעוררת בלבו לעשות תשובה, בודאי אי אפשר בלא מקוה, וכמו שאמרו דורשי רשימות ל'ב ט'הור ב'רא ר"ת טב"ל, וזה שרמז** (בפרשת משפטים) 'יוסף שמ"ה', והשי"ת יחזירנו בתשובה שלימה.

קדושת יו"ט (פ' משפטים, ד"ה וזה שאמר)

דרך הנכון של הצפיה לגאולה הוא בלא לחשוב חשבונות האיך יהיה אבל מקל שאני, דכתיב ומקלכם בידכם

וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה'. רבינו ז"ל דיבר פעם באריכות בענין קץ הגאולה, שאין לנו לחשוב חשבונות מה שיהי' אחרי קץ גאולתינו ופדות נפשינו, ואחר הגאולה יותחל חשבון חדש שאין אנו יכולים להשיגה בזמן הגלות. והסביר אז רבינו מה דכתיב בגאולת מצרים "וגם צידה לא עשו להם", ועיין פרשיז"ל להגיד שבחן וכו', ולכאורה למה באמת לא הכינו לעצמם צדה לדרך, והכי יש בזה חסרון אמונה אם מכינים צידה לדרך?, והסביר רבינו ז"ל טעמא דמילתא, שאין לנו להכין שום דבר על הזמן שאחר הגאולה, אף מזון וצידה להשביע נפשינו, אין להכין כעת בזמן הגלות, והגם דפשיטא לן דאי אפשר להתקיים בלא אוכל להשיב נפש, אבל כעת בזמן הגלות אין לנו לחשוב מחשבות מה שיהי' אחר הגאולה, ועל כן גם צידה לא עשו להם.

והקשה אז רב אחד את רבינו ז"ל, הלא מרן הישמח משה ז"ל הכין את מקלו בכל לילה, כדי שאם ישמע פעמי הגאולה, שיהי' מוכן ומזומן לילך לקבל פני הגואל, ולפי בחינה זו של רבינו, "איך הותר לו להכין את מקלו להשתמש בו לאחר הגאולה". **ענה לו רבינו בדרך צחות: "מקל שאני, ועל זה יש היתר מפורש בקרא, שנאמר "ומקלכם בידכם", שבא הכתוב להתיר הכנת המקל, אבל רק זה, ולאפוקי כל דבר אחר שאין לנו להכין במעשי ידי אדם ענינים לאחר הגאולה" שיהיה ביד הקב"ה ברחמים גדולים ובאופן נעלה למעלה מכל השגה שיש לנו בזמן הזה, בב"א.**

מושיען ש"י (ח"ב ס"ח)

וינח בכל גבול מצרים, ובמסורה וינח ביום השביעי, וצ"ב, וי"ל בהקדם שיטת האבן עזרא כי כל המכות היו כוללים המצריים והעבריים זולת המכות ערוב דבר וברד, אבל הרמב"ן וכל המפרשים ס"ל שכל המכות היו רק על המצריים ולא על העבריים, וכתב בדברי"י כי במכת הארבע מסתבר טעמיה דהאבן עזרא שהרי בני"י יצאו ממצרים בחודש ניסן טרם זמן הקציר, ואילו לא אכל הארבה שדותיהם של ישראל היה הדבר טובה גדולה למצרים, כי הכל היה נשאר להם אחר שיצאו ישראל משם, ולכן מסתבר לומר שהיתה מכת ארבה אוכלת גם שדותיהם של ישראל ע"כ, והנה במכת הארבה שהיה הכרח שתהא גם אצל בני"י נח הארבה ביום השביעי, ומסתבר שלא נח רק אצל בני"י שומרי השבת, שהרי גם הגיהנום אינו נח בשבת אלא לשומרי שבת, אבל מחללי שבת נידונים בגיהנם אפי' בשבת, וזהו ביאור המסורה וינח בכ"ל גבול מצרים, היינו אף בארץ גושן מקום שדותיהן של ישראל, ושמא תאמר במה היה ניכר ההבדל בין ישראל למצרים, לזה אמר וינח ביום השביעי, שבבני"י נח הארבה בשבת.

(ברך משה)

☆

וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צרורות בשמלותם. יתבאר לפי מה שאמרו חז"ל כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל לקהקב"ה וכנסת ישראל, וביאר המהרש"א כי הברכות מורידין שפע הברכה מלמעלה על הפירות מברכין עליהן, והנה מרגלא בפומיה דמרן דוי"ז זללה"ה לעורר שגם כל הברכות והמצוות שעושים בבית שאין הנשים הולכות שם בצניעות אינם נחשבים לכלום, וכמבואר בשוי"ע דאסור להזכיר שם שמים נגד שערות האשה, ונמצא מזה שעל ידי שאינם נזהרים בבגדי צניעות נפסק שפע הפרנסה, כי הפרנסה תלויה בברכת הנהנין, ואם אינם נזהרים בבגדי צניעות, יש לזלזל בברכת הנהנין, ובזה יתבאר הכתוב וישא העם את בצקו"ו טרם יחמיץ, כי מבואר בעצי חיים משמיה דמרן הייטב לב דשאור שבעיסה הוא מה שטרודים על המחיה ועל הכלכלה, וזהו הכוונה היה להם בצק ומזון טרם יחמיץ, ומאחר שלא זלזלו בלבושם לא נחמץ שפע הפרנסה, והטעם כי משאורת"ם היינו שפע הפרנסה של ישראל, צרורות בשמלותם, שזה תלוי בבגדים, וכיון שהיו נזהרים שלא לשנות את מלבושם, ע"כ עלו הברכות לרצון לפני ה', ונשפע להם שפע הפרנסה בריוח ובניקל.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות ה"ק עצי התמרים

רביה"ק מראה מקום בדברי הרמב"ן בפרשתן על שורש הזהירות בדקדוק הלשון שיהיה כפי האמת לאמתו

ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו לה' אלקיכם ויסר מעלי רק את המות הזה. הגאון ראש ישיבת נאבהארדוק לא ראה את פני רבינו זיע"א אלא פעם אחת בחייו, כי לא איסתייעא מילתא, אך פעם אחת זאת השאיר בלבו רושם נשגב, אשר תמיד היה מזכירו בסילודין. היה זה בשמחת 'שבע ברכות' של אחד מתלמידי ישיבתו, שהתחתן עם בתו של אחד מחסידי רביה"ק, ומרן זי"ע כיבד את המסיבה והופיע אליה, ולימינו הסב הרב ראש הישיבה ואיש המוסר. ונעשה שיחה נאה בין מרן זיע"א ובין הגר"א ז'ל, זה האחרון ישב וסיפר למרן זיע"א גדולת המדות של מייסדי 'תנועת המוסר', חכמתם ויראתם, ומדת האמת שהיתה יסוד חייהם.

ובתוך כך סיפר על מדת האמת שהיתה טבועה ממש בדמם ונפשם, ולדוגמא, הוא מספר כדלהלן: הגאון הקדוש רבי זונדל סאלאנט (חי בירושלים משנת תקצ"ט עד תרכ"ו, חתם בראש הגדולים על חרם בתי הספר שלומדים שפות זרות, והיה בעל מוסר גדול, וחותנו של מרן הגאון הקדוש ר' שמואל סאלאנט ז"ל מרא דארעא קדישא), לעת זקנתו היתה הראיה של עיניו קשה מאד, פעם קיבל מכתב דחוף מאחד מתלמידיו בחוץ לארץ, שיתפלל עבור אשתו החולנית ויעתיר בעדה שתתרפא, הגר"ז סלנט זצ"ל קרא לאשר על ביתו, ואמר לו לכתוב בשמו כמה שורות לתלמידו, ולהודיע לו, כי הוא מתפלל עבור רפואתה, והוא, הגר"ז סלנט, יחתום את שמו על המכתב. המשמש ערך מכתב קצר וכתב, כי אנו מתפללים עבור רפואת אשתך תחי' וכו', ואח"כ הגיש את האיגרת לידי הגר"ז סלנט על מנת שיחתום עליה. ויהי טרם הגר"ז סלנט הושיט ידו לחתום על המכתב, התחרט ואמר למשמשו: לא אוכל לחתום על שקר, תמחול לשנות את המכתב ואז אחתום. תמה המשמש, שקר? איזה שקר יש במכתב, הלא כתבתי רק מה שכת"ר ציוה לי ולא שניתי מאומה. השיב לו הגר"ז סלנט, אמרתי לך לכתוב שאני מתפלל 'לשון יחיד', ואתה כתבת לשון רבים 'אנו מתפללים', והרי זה מיחזי כשיקרא, כי אין כאן רבים. עמד המשמש ושינה את המכתב, כרצון הרב. עד היכן דקדק אותו גאון וצדיק על מדת האמת.

נענה רבינו זיע"א ואמר לו: **"נו, לפי דעת הרמב"ן, הרי זה אמנם שקר גמור, אם המדובר במתפלל יחיד אין לו להשתמש בלשון רבים".** אמר לי הגר"א ז"ל, כי הרבה שנים לאחר מאורע זה, היה מצטער למצוא היכן אמורים דברים כאלה ברמב"ן, חיפש ולא מצא, אך כעבור שנים האיר ה' את עיני ומצאתי מפורש שכן דעת הרמב"ן, ותמה אני אם יש בדור הזה מי שנגלו לו כל כך הרבה תעלומות חכמה וידיעת תורה. **ופתח לפני ספר שמות, פרשת בא, על הפסוק 'ועתה שא נא חטאתי אך הפעם וגו", והראה לי שכן דברי הרמב"ן והם הם דברי מרן זיע"א ממש.**

עולמות שחרבו (עמ' נ"ז)

קדוש יאמ"ר

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וגו'. יש לדקדק למה לו לומר 'לך' אל פרעה. ונראה **דק"ז היפוך מפה** (בהעלותך ד"ה ובקדיש) פירש (קהלת ו): וזרח השמש ובא השמש, קורא השקיעה בשם ביתה, על פי מה דאמרו (סנהדרין נא:): מפני שחמה שוקעת למערב, והשכינה במערב והוא עיקר תשקה, ולכך נקרא ביתה; והנה ההליכה לפרעה שהיה מקור הטומאה, כי מפשר לקרותה בשם ביתה, כי ביתה נקרא התקרבות להשכינה. ומזה מעת שהתחיל הכבדת הלב מה', וקייס רצון ה' במה שלא שלח את העם, למען יתקדש שם ה' על ידו, לכן היה מפשרות לקרוא את ההליכה אליו בשם ביתה. וזהו **בא אל פרעה**, ומפרש הטעם שקרא הליכה לפרעה בשם **בא, יען כי אני הכבדתי את לבו,** ומה כן הוא מכח ה', ויש בזה קיוס לרצונו. (טיב לבב)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וגו'. לכאורה הלא אין ה' מייחד שמו על הרעה (בראשית רבה ג), וענין הכבדת הלב היה עונש לפרעה על שחטא ברצונו מחלה כמבואר **ברמב"ם** (תשובה י). למנם **הקדושת לוי** (בשלח ד"ה התורה) כתב: שלכן היה מכת בכורות על ידי ה' בעצמו, לף דמאתו לף תלף הרעות, מכל מקום כאן היתה טובה גדולה גם למצרים, שעל ידי מכה זו נתקדש שם שמים על ידם, ואין לך טובה גדולה מזו, שעל זה נברא העולם; והנה לולף הכבדת לבו של פרעה, לף היה בחפצי שיבואו עליו כל המופתים האלה עד מכת בכורות, אם כן גם ענין זה היה טובה גדולה לו, ומובן שפיר למה נעשה על ידי ה' בעצמו, ואמר **'אני' הכבדתי את לבו,** דלף שזה עונש היה, נחשב גם כן לטובה ולף רעה. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וגו'. המצריים הרעו לישראל מאוד, ואף על פי כן לף נגזר עליהם עונש קשה כמו בימי נבוכדנצר, שאף שלקו במכות ונטבעו בים, אבל ממלכת מצרים נשארה ומרעם לף היתה לשממה. ונראה כי במצרים תלו ישראל עיניהם למרוס ויצעקו אל ה', אבל בימי נבוכדנצר הסירו לבם מאחרי ה', ובטחו ישראל בזרוע מלכתם, על כן נגזר עליהם לירוד תרעם ושפלות מלכותם, שידעו כי אני ה' המושיע. ולזה היה צורך כאן להכבדת לב פרעה, כי אלמלי הסכים מרצונו לשלחם היה זה למשענת קנה לבית ישראל לבטוח במשענת האומות, והיה נגרם מזה תורבן אף לדורות, שיעמדו מסיתים בדורות הבאות, ויאמרו שאפשר לגאולה על ידי מסך האומות כמו שהיה במצרים. ולזה היה משה מתירא לבוא אל פרעה, כי אחרי כל המכות כבר נתרכך, לזה אמר לו ה' **בא אל פרעה,** ואל תחוש שירצה לשלחם, **כי אני הכבדתי את לבו, למען שיתי אותותי אלה בקרבו,** שיבואו עליו כל המכות וישלחם בעל כרחם ולף מרצונו, והצורך לכל זה **למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם,** כי לף אבו לשוות עד שנשלמו כל המכות, ועל ידי זה **וידעתם כי אני ה'** המושיע. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וגו'. לכאורה אין הכביד ה' את לבו של פרעה, הרי זה לידד את בחירתו, ועל כפניו את דלתי התשובה. ותירלו (מפרשים): דלף נעלו ממנו דלתי התשובה, שהרי אמרו (ירושלמי פאה ו): אין לך דבר העומד בפני התשובה; אלא שהכביד לו ה' עשיית התשובה. וזהו **כי אני הכבדתי**, ולף אמר כי אני 'נעלתי', לפי שחיזק את לבבו והוסיף לו טומאה על טומאתו, כדי שיתקשה לבו מלשוב אליו, אבל בחמת אם היה ברצונו לעשות תשובה, לף היה מן המונע ממנו אף בכהאי גוונא. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו וגו'. המכות התחילו שנה שלישית קודם יציאתם, ולכאורה

למה לו הביא תיבף מכת ברורות, ויגלגו מיד. ומעם **הרמב"ן** כתב על (שמות יג): ומזאת בני ישראל אשר יצאו במצרים שלשים שנה ומרבע מאות שנה, אם יהיה החשבון של מאתיים רד"ו שנה מסורת בישראל, יתכן שירמזו ליורדים עמהם, שאחרי מות יעקב יעמדו הם עם מאתים ועשר שנים; ונמצא שענין הכבדות הלב שהביא ה' על פרעה, היה הכל בשביל שהודיע לקייס בהם מאתיות רד"ו, כי זה היה מסורת לישראל שיהיו עם השנים הללו. וזהו **כי אני הכבדתי את לבו, למען שימי 'מאתי' אלה**, לשון מאתיות, שהודיע ה' לקייס בהם מאתיות רד"ו, ולכן היה הכבדת הלב, והבינ עליהם מכת הארבה. (חסד)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותתי אלה בקרבו וגו'. כל המכות שהגיעו על פרעה והמצרים, לא היה מספוק שעכבו את ישראל לצאת, כי אף לולי זה היה נמדד להם זה, כדאמרו (תנא דבי אליהו רבה ח): כל מכה היה מדה כנגד מדה מה שגיערו לישראל בימי גלותם; ועל כן אף אם היה ניית לפלוט ישראל מארצם, עדיין לא נפטר ממוצו, וצריך לפלס לו כרעתו מה שגיער את ישראל. ומעם אם היה מניחם לצאת, אף אם יבואו עליו המכות אחר כך, לא היה ניכר שבשביל שהרעו לישראל נלקו, כי היה מקום לתלות גם בשאר עבירות שהיו להם, כמו שהרבה פומות הגיעו עליהם רעות בזמנים שונים, על כן היה מחסדי ה' להכביד עליו את דרך המשובה, עד שנשלמו כל המכות בעוד ישראל במצרים, וזה נתבאר לכל העולם מהבת ה' לישראל. וזהו **כי אני הכבדתי את לבו, למען שימי אותתי אלה בקרבו**, שיכירו שאך בשביל ישראל עשיתי כל זה, **ולמען תספר בחזי בנך ובן בנך**, שיהיה זה להם להתחזקות בכל דורות הגלות, כי מה שהרשעים מתפארים בהכבדת לבם שכל עושה רע טוב בעיני ה', זה טובה לדור ההוא. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותתי אלה בקרבו וגו'. לכאורה מה היה לפרעה ועבדיו, הלא ים סוטה בעולם שיקבול את כל הרעות הממה, ויכנים עלמו בסכנת נפשות (אור החיים הק'). ויובן דאמרו (מכות י:): בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, וכתב **המהרש"ל**: לא קאמר שמוליך אותו ה', אלא 'מוליכין אותו', כי בכל מעשה האדם ומחשבתו הוא בורח לו מלאך, אם לטוב אם לרע, ועל כן אמר 'בדרך שאדם רוצה לילך', כפי רצונו ודעתו של אדם, 'מוליכין אותו', אותם המלאכים הממונים מאותו רצון ומחשבה, והמלאך ההוא מכריחו לעבירה; וכמו כן ביתע אצל פרעה (ילקוט רלאובני בא): כי אני הכבדתי את לבו, שמסר לו מלאך שינהגהו בהכבדות לפי מחשבתו; ובכח אותו מלאך שהכביד את לבו נסתמו עיני שכלו, ולא היה יכול לילך בתחבולות השכל, והיה טועה אף בדברים שאי אפשר להבין מה היה טעותו בהם. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותתי אלה בקרבו וגו'. למה מוקדין בראש השנה כשהן יושבין וכשהן עומדין, כדי לערבב השטן (ראש השנה טז:). ובתנו (תוספות בסח ירושלמי): כל שמע קל שיפורע זימנין מדמ, בהיל ולא בהיל, וכל שמע תניין, לאמר ולאי זהו שיפורע דיתקע בשופר גדול, ומטע זימניה למתבלע ומתערבב, ולית ליה פנאי למעבד קטוריה; ולכאורה אין לאסר שהשטן יתשוב כן בכל שנה בעת תקיעת שופר, שזהו שופר של משיח, הלא הוא רואה מי הוא המוקע. וראיתי **להרמב"ן** (במוקמי) כתב: היעודים והההטמות בפרשת אם במוקומי, הוא ענין מופתים נסתרים שהניח ה' בסגולת המלוה כח זה, שאם יקיימו המלות יהיה שפע, והשיפוע בהפכו; וכמו כן הוא בענין תקיעת שופר, שהניח ה' כח זה בכל שנה במלות תקיעת שופר, לערבב השטן בדרך נסיי נסתר. וכדבר זה היה אז בהכבדת לב פרעה, שסגולת תפלתן של ישראל שהיו מתפללים לה', וסגולת השליחים משה ואהרן, גרמו שיהיה נעשה גם גדול כזה נגד הטבע ושכל המוסדי להכביד לב פרעה, שלא ירצה לשלוח את ישראל אחר כל המכות. (דברי יואל)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותתי אלה בקרבו וגו'. כל מה שמילן משה בשלימותו היה כי רצה שתהיה הגאולה על ידי ה' בעצמו, ועל כן נמילע לולי יתרצה פרעה לשלחם על ידי שלימותו, ולא תהיה הגאולה על ידי ה' בעצמו. וזה **גם אל פרעה** והתרה בו, ומין לך לחוש לולי יסכים לשלחם, **כי אני הכבדתי את לבו**, ובודאי לא ישלחם, ועיקר השלימות הוא רק לעשות פועל דמיוני ומתערובת לשתתף, שיזכו על ידי זה **למען שיתי את אותתי אלה בקרבו**, כוונתו למכת ברורות, ותהיה הגאולה על ידי ה' בעצמו. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבי אזור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו..

סיפר הרב ר' חיים בהרה"צ ר' זאנוויל מסטרעטין זצ"ל ששמע מפי החסיד ר' אלימלך מטלוסט ז"ל שדרכו היה להיות מדי שנה בשנה בבעלזא אצל הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע על ראש השנה ואח"כ אצל הרה"ק הרבי ר' מאיר מפרימישלאן זי"ע והנה דרכו של הרה"ק מבעלזא היה לומר לפני תקיעת שופר דברי תורה ומוסר בהתלהבות עצומה, ופעם אחת התחיל הרה"ק מבעלזא לספר לפני תקיעת שופר נסי יציאת מצרים באמרו הפסוקים שכתוב בהם ששלח ה' את משה לגאול את ישראל ופרעה שאל מי ומי ההולכים, והשיב לו משה רבינו ע"ה, בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו, והשיב פרעה יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם וגו' עד כי קרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יצג, גם טפכם ילך עמכם, ויאמר משה וגם מקנינו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו, ומיד התחיל הרה"ק מבעלזא ובירך לשמוע קול שופר, ותקע בשופר, והתפלל כדרכו בקודש, ויהי לפלא, ושום איש לא הבין כוונתו הקדושה מה ענין סיפור זה לתקיעת שופר ובכל זאת החרישו ולא הרהיבו בנפשם לשאול פי קדשו. והנה אחרי ראש השנה נסע הר' אלימלך הנ"ל כהרגילו לפרימישלאן לרבינו הקדוש, ומיד כאשר דרך על מפתן חדר רבינו, אמר לו רבינו בזה"ל אלימלך אמור נא לפני התורה שאמר הרב מבעלז לפני התקיעות, ויספר הר' אלימלך כי הרב מבעלז קרא הפסוקים מענין יציאת מצרים, שפרעה אמר מי ומי ההולכים וגו'... וכי כל האנשים ששמעו דברות קדשו השתוממו באין מבין כוונתו הקדושה והתחיל רבינו הק' להפליא את התורה של הרב מבעלזא איך שבחכמה עמוקה בקע רקיעים והסיר גזירות חמורות מישראל, בהראותו בדבריו הקדושים לפני השי"ת אבא האיך כתוב בתורה שלא ישלוט בהם כל רע ח"ו.. בראות רבינו הק' כי הר' אלימלך אינו מבין כלל מה הוא שח, אמר לו הנה אפרש לך כוונת הרב מבעלזא דע כי היה קטרוג גדול על ישראל, רח"ל, והיתה גזירה על ילדי בני ישראל, אבל הרב מבעלזא לא הסכים על זה, כי המה יתגדלו ויעבדו את ה', וחפצו לגזור כלייה על בהמותיהם של ישראל, וגם לזה לא הסכים כי ממנו נקח לעבוד את ה', כן המתיק הרה"ק מבעלזא הדינים באמירת פסוקים אלו בדרך ויכוח בין פרעה הרשע, הס"מ ובין משרע"ה צדיק הדור, עד שהעביר רוע הגזירה גם מבהמת ישראל בסיימו, כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו, ודע כי לאשר לא כלל הרה"ק מבעלזא בדבריו הקדושים את העופות, על כן יהיה בשנה זו מגיפה בעופות, כי מהם לא נתבטלה הגזירה וכן היה שבאותה שנה היה חולאת בין העופות ובשום אדם ובהמה לא נגעה ח"ו.

(תפארת מהר"ם)

ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב

הגאון ר' ישראל סלנטר נסע פעם על מסילות הברזל, וישבו שם קבוצה של משכילים, ושפכו בוז וקלון על עם ישראל החרדים לדבר ה', אמר להם ר' ישראל סלנטר, אספר לכם מעשה: ראש הכלבים הזמן פעם לדין תורה את ראש המשכילים, וטען בפני הבי"ד, דהנה הקב"ה נתן לנו מתנה, "נבילות וטריפות" דכתיב ביה "לכלב תשליכון אותו", והנה באו המשכילים ואוכלים אף הם נבילות וטריפות וגזל היא בידם, נענה ראש המשכילים ואמר: לא כתיב "לכלב שהולך על ארבע רגלים תשליכון אותו", וא"כ אף אנן נחשבים בכלל כלבים, השיב לו ראש הכלבים: אין הצדק בידך, דהנה בטעמא דמילתא שנתן הקב"ה מתנה זו לכלבים, הי' בשכר שלכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, וטעם זה שייכת רק להכלבים שהולכים על ד' רגלים אבל אתם שאינכם מקיימים פסוק זה, אדרבה בכל עת ועידן אתם שופכים בוז על ישראל עם קדושים, ולכן אסור לכם לאכול הנבילות וטריפות.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

כי ממנו נקח לעבוד את ה'. ידוע מה שהעולם אומרים, כשאדם אינו יודע עצה איך לעשות, ישאל דעת בעל-הבית מההמון, וכפי שיאמר לו הבעל-הבית יעשה בהיפך, ואא"ז הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זצוק"ל אמר שהיא משנה מפורשת וכו', **ובזה י"ל בדרך צחות**, כי ידוע שהתורה היא עצה ותושיה, אמנם בגלות מצרים היה עדיין קודם מתן תורה, וגם הדעת היה בגלות, ולא ידעו איך לעשות, **אך זאת ידעו שכפי אשר יאמר לדם פרעה ומצרים, יעשו הם הכל בהיפך**, וזהו כשאמר פרעה 'רק צאנכם ובקרכם יוצג', השיב משה בהיפך מקצה לקצה, 'גם אתה תתן בידינו וגו'. וגם מקנינו ילך עמנו', והוסיף לומר הטעם, '**כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו', פירוש כי מזה שאתה אומר לעשות כך, נקח עצה לעבוד ולעשות בהיפך** כנ"ל. וזהו שאמר '**ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואנו שמה', פי' ואנחנו לא נדע עצה מה לעבוד ולעשות עד בואנו שמה, היינו למתן תורה, ולעת עתה העצה זו ידענו, שכל מה שאתה אומר, לעשות בהיפך מקצה לקצה.**

דברי ישראל

אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב

כִּי פְרִי מַעֲלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ

קהל יעב לב דסאטמאר

בעזה"ש"ת

הננו בזה לבשר צדק לקהל אנשי שלומינו זקנים עם נערים,
כל קהלא קדישא הדין נטעי נאמנים, בבית ה' המה שתולים,
אשר בעז"ה נזכה לחסות בצל אילנא דחיי צדיק כתמר יפרח

כבוד קדושת מרן
רבינו הגה"ק שליט"א

כולם נקבצו באו לך במקהלות עם רב אצל

שולחן הטהור

לכבוד חמשה עשר בשבט

ראש השנה לאילנות

יום ד' יתרו

הבעל"ט

אור ליום חמשה עשר בשבט

בשעה 8:30 בערב

בהיכל בית המדרש הגדול

יתר פרטים יתפרסמו בעז"ה

בכבוד רב

הנהלת הקהלה

ויאמר ה' בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו– למען שתי אותותי אלה בקרבו וכו'. ואפ"ל עפי"מ דאיתא בזוהר שרמז לו למכת ארבה, ונראה לפרש כוונתו כי ידוע שהאותיות שהם ממוצא אחד מתחלפים כגון האותיות א' ח' ה' ע' הם מוצא הגרון וע"כ תתחלף אות א' באות ע', וכן אותיות ב' ו' מ' ף' הם ממוצא השפתים וע"כ תתחלף אות ב' באות פ', ולפי זה אם תכניס אותיות "בא" לתיבת פרעה במקום האותיות פ' ע' תשתנה התיבה מפרעה לארבה. והוא שרמז "בא אל פרעה" דהיינו שתכניס האותיות "בא" אל תיבת "פרעה" תמצא רמז למכת ארבה, וזהו כוונת הכתוב למען "שתי" אותותי אלה בקרבו, שתי חסר כתיב וקרי "שְׁתֵי" כלומר שתי אותיות אלה דהיינו בא בקרבו ויהי' ארבה.

(הגה"ק ר' שמשון מאסטראפאלע זי"ע)

ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא וגו'. אמרו חכז"ל (ברכות ד') שמשה לא רצה לומר "בחצות" שמא יטעו איצטגניני פרעה ויאמרו בדאי הוא, ולכאורה קשה הלא ידוע דכשפים ושדים אין להם שליטה מחצות לילה ואילך רק עד חצות, אם כן מדוע חשש משה לומר "בחצות" הלא לא יחזיקו אותו כבדאי, כי המה יודעים בטוב הרגע של חצות הלילה מחמת שמכוונים בכשפיהם הרגע מתי תגיע חצות. אמנם יבואר עפ"י דברי הזוה"ק (בפרשתן) שהלילה הזה היה שמור מן המזיקין ומן השדים, נמצא שכל אותו הלילה לא שלט שום מזיק, א"כ שפיר חשש משה כי בלילה הזה גם החרטומים לא היו יודעים מתי הוא חצות הלילה, מחמת שלא היו אז שליטת החיצונים.

(מעדני מלך)

ומת כל בכור בארץ מצרים וגו' והיתה צעקה גדולה וגו' ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו וגו' למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל. ונראה לבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל מלאך המות בא לעיר כלבים צועקים ובוכין, אליהו בא לעיר כלבים שמחים, וידוע דברי חז"ל כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע, ואיתא ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך, דם פסח ודם מילה שמלו עצמם באותו לילה, וידוע דעל ברית מילה בא אליהו הנביא לעיר, וזהו שאמר הכתוב ומת כל בכור בארץ מצרים, ואם תאמר א"כ גם מישראל ימותו דכיון שניתן רשות למשחית, על זה אמר זה אינו דלא המלאך המות ימית הבכורים, והראי' דלכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, ואם הי' המלאך המות בעיר היו הכלבים צועקים, ואדרבה הכלבים יהיו שמחים שבאותו לילה מלו עצמם והי' אליהו בא לעיר וכלבים שמחים, ורק הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא ימית את בכורי מצרים והוא מבחין בין טוב לרע, ובזה תדעון שכדברי כן יהיה כי אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל שלא ימית מישראל אף אחד, ועל כרחך שהקב"ה בעצמו ימית את בכורכם והוא מבחין ואין לנו לדאוג כלל מהמשחית.

(ילקוט האורים)

אך ביום הראשון תשביתו וכו' כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש וכו' מיום הראשון עד יום השביעי. וקשה סדר הכת' נראה מסורס היה צריך לכתוב "כי כל אוכל חמץ מיום הראשון עד יום השביעי ונכרתה? וי"ל לפי שהקש הראשונים מה נשתנה חמץ משאר איסורים למה חמץ הוא בשריפה ושאר איסורים כגון בשר בחלב שג"כ אסור בהנאה ואינו חייב בשריפה אלא יכול אפי' להשאירו בבית ותירצו משום שאיסור חמץ ענשו כרת ועוד שאינשי לא בדייל מיניה (היינו שאנשים רגילים לאכול כל השנה חמץ) אז יש חשש שאם לא ישרפנו וישאירו בביתו מתוך הרגל יבא לאכלו, לפי זה פירוש הכת' "אך ביום הראשון תשביתו" ותשביתו פירושו שריפה ולמה נשתנה דינו משאר איסורים "כי כל אוכל חמץ ונכרתה" יש בחמץ עונש כרת ועוד טעם "מיום הראשון עד יום השביעי" שאיסור חמץ הוא רק שבעה ימים אבל לא כל השנה ממילא האנשים רגילים לאכלו.

(שתי יהודה)

דורש טוב

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו', צ"ב אמאי ציוונו על 'וישאלו איש מאת רעהו' היינו שיקחו דוקא בדרך שאלה, **וכי יד ה' תקצר שיקחו בעל כרחם בשפטים גדולים, ככל הניסים דעביד בעדינו ביציאת מצרים.**

ונראה ליישב דבאמת הכלל הוא דמי שיש לו חיוב ממון עם חיוב מיתה אז 'אין אדם מת ומשלם' ו'קם ליה בדרבה מיניה' (ב"ק כ"ב ע"ב), ונענש רק במיתה, **וכיון דנידונו המצרים במיתה, א"כ מעיקר הדין לכאורא נפטרו מחיוב הממון,**

אלא משום קי"ל בקלב"מ **דאם הניזק מוחזק ותופס בהממון שהגיע לידיו בהיתר, אזי לא מפקינן מיניה אף שהמזיק הולך למיתה.** (עיין ש"ך חו"מ סי' כ"ח ול"ב, ועיין ב"מ דף ע"א וברש"י שם). ולפ"ז י"ל כיון שהיו תפוסים ועומדים שהשאילום בעצמם ובהיתרא אתי לידייהו היו מותרים להחזיק בו.

ובזה מיושב שפיר אמאי ציוה ה' דייקא 'וישאלו איש מאת רעהו' בדרך שאלה דייקא, דליתן להם מיד לגמרי לא היה באפשר עפ"י דין, לכן התחכם ה' לצוות אותם שישאלו, **והוי ישראל תופסים ממונם בהיתר, וממילא אף דנידונו המצריים במיתה ג"כ, זכו ישראל בממונם מן הדין.**

(כתב סופר)

וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אַךְ הַפַּעַם וְהַעְתִּירוּ לַה' אֱלֹקֵיכֶם וְיָסֵר מֵעָלַי רַק אֶת הַמָּוֶת הַזֶּה:
(פרק י פסוק יז)

וְטַעַם שָׂא נָא חָטָאתִי. דֶּרֶךְ כָּבוֹד לְמשֶׁה, כִּי הוּא אֱלֹהִים לְפַרְעֹה (שמות ז א) **וְגָדוֹל מְאד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם** (לְהַלָּן יא ג)**. וְהַעְתִּירוּ אֶל ה' אֱלֹהֵיכֶם, לְשׁנֵיהֶם, כִּי כֵן יֹאמַר פַּרְעֹה בְּכָל פַּעַם דֶּרֶךְ מוּסָר, כִּי יוֹדֵעַ פַּרְעֹה כִּי משֶׁה הוּא הַמַּעְתִּיר, כִּי כֵן אָמַר לוֹ לְמָתַי אַעְתִּיר לָךְ** (לְעֵיל ח ח)**, וְהַעְתַּרְתִּי אֶל ה'** (שם פסוק כה)**, אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי אֶל ה'** (שם ט כט)**, כִּי לֹא יָדַבֵּר משֶׁה בָּזֶה לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁלֹּא יוֹצִיא שֶׁקֶר מִפִּיו[א]:**

שִׁבְעַת יָמִים שְׁאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ: (פרק יב פסוק יט)

לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם. מִנַּיִן לְגִבּוּלִין, תַּלְמוּד לוֹמַר 'בְּכָל גְּבוּלֵךְ' (לְהַלָּן יג ז). מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'בְּבָתֵּיכֶם'? מַה בֵּיתְךָ בִּרְשׁוּתְךָ אַף גְּבוּלְךָ בִּרְשׁוּתְךָ, יָצָא חֲמֵצוֹ שֶׁל נָכְרִי שֶׁהוּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל וְלֹא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת. זֶה לְרַשִׁ"י. וְאֵינוֹ מְכֻוָּן אֶצְלִי, שֶׁאֵין בְּמַשְׁמַע 'בִּרְשׁוּתְךָ' לְהוֹצִיא חָמֵץ שֶׁל נָכְרִי, שֶׁהֲרֵי בִּרְשׁוּתוֹ הוּא, וּבָתִּים וּגְבוּלִין שָׁוִין הֵן בּוֹ, שֶׁהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן רְשׁוּת שֶׁלּוֹ וּמְמוֹן שֶׁל אֲחֵרִים. וְעוֹד, שֶׁחָמֵץ שֶׁל נָכְרִי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרָיוּת אֵינוֹ בָּא בַּחֻקֵּשׁ הַזֶּה, שֶׁאֵין שֶׁל בָּתִּים פָּשׁוּט לְהֻתַּר יוֹתֵר מִשֶּׁל גְּבוּלִין, אֲבָל בָּתִּים הוּא בְּמַשְׁמַע אִסּוּר מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה דִּכְתִיב 'לֹא יִמָּצֵא', וְהֶתֵּירוּ יוֹצֵא לָנוּ מִדִּכְתִיב (לְהַלָּן יג ז) **'לֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאוֹר', שֶׁלְּךָ אִי אַתָּה רוֹאֶה אֲבָל אַתָּה רוֹאֶה שֶׁל אֲחֵרִים וְשֶׁל גְּבוּלֵךְ, וְאֵין לִי אֶלָּא בְּגְבוּלִין בָּתִּים מִנַּיִן, תַּלְמוּד לוֹמַר 'שְׂאוֹר' 'שְׂאוֹר' לִנְזָרָה שׂוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֶשׁ בְּתוֹךְ מַסֶּכֶת פְּסָחִים** (ח.)**. אֲבָל הַמִּדְרָשׁ הַזֶּה שֶׁדָּרְשׁוּ מַה בֵּיתְךָ בִּרְשׁוּתְךָ, אַף גְּבוּלְךָ בִּרְשׁוּתְךָ, אֵינוֹ אֶלָּא לְהוֹצִיא חֲמֵצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת נָכְרִי[ב]:**

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מָשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפָּסַח:
(פרק יב פסוק כא)

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם. הַפָּרָשָׁה הַזּוֹ מְקֻצֶּרֶת, בַּאֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ ה' בַּפָּרָשָׁה שֶׁל מַעְלָה, כִּי יָדוּעַ שֶׁאָמַר לָהֶם משֶׁה לְיִשְׂרָאֵל הַכֹּל בְּפֵרֻט וּלְמֹד אוֹתָם כָּל הָעִנְיָן. וְנִכְלַל הַדָּבָר בַּכָּתוּב 'כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת משֶׁה כֵּן עָשׂוּ' (לְהַלָּן פסוק כח). אֲבָל הַזְּכִיר זֹאת הַפָּרָשָׁה בִּכְלָלָהּ, כִּי קָרָא משֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהֵם אָסְפוּ אֵלָיו כָּל הָעָם[ג], וְאָמְרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל 'מִשְׁכוּ הַצֹּאן מִן

מעשה חש"ב

א **תמצית הדברים:** הנה בפסוק הקודם נאמר 'ויאמר פרעה לקרא למשה ולאהרן', וכאן נאמר 'ועתה שא נא' לשון יחיד, ובהמשך הפסוק נאמר 'והעתירו', בלשון רבים. לכן מפרש רבינו הלשון יחיד של 'שא נא' קאי על משה, שחלק כבוד למשה כי הוא היה אלהים לפרעה, וגדול מאד בארץ מצרים, והוא היה יכול למחול לו על חטאו. והלשון רבים של 'והעתירו' הכוונה על משה ואהרן, ואע"פ שידע כי משה הוא המעתיר, מ"מ אמר כן בדרך מוסר בלשון רבים. ומה שאמר משה הלשון 'אשא כפי' בלשון יחיד, משום שלא רצה להוציא שקר מפיו.

ב **החילוק בין רש"י לרבינו בביאור מה 'ביתך ברשותך':** רש"י מפרש דרשת חז"ל 'מה ביתך ברשותך אף גבולך שברשותך, יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות'. כוונת מה ביתך 'ברשותך', היינו שכל דבר הנמצא בביתו של אדם הרי הוא שלו, ואין הכוונה על הבעלות של הבית, רק על מה שנמצא בתוכו, יצא חמץ של נכרי שהוא אצל ישראל, ולא קיבל עליו אחריות, שאינו שלו שאינו עובר עליו. אבל אין הכוונה מה ביתך 'ברשותך', שהוא הבעלות של הבית. דהרי לפי"ז אם נמצא חמץ של נכרי בבית של ישראל שפיר עובר.

ולפי רש"י יש לנו ב' מקורות שחמצו של נכרי הנמצא בביתו של ישראל שאינו עובר עליו. א. שאור לא ימצא בבתיכם. ב. 'ולא יראה לך'. ודרשינן שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים.

אמנם רבינו מפרש 'מה ביתך ברשותך', הכוונה שהאדם הרי הוא הבעלים של הבית. שבדרך כלל אדם גר בביתו. ולפי"ז יוצא שאם חמץ של עכו"ם בביתו של ישראל שפיר חייב, מכיון שהחמץ נמצא ברשותו של ישראל. ולכן מפרש רבינו שההיתר של חמץ של נכרי בביתו של ישראל למידין מפסוק אחר, דכתיב 'ולא יראה 'לך' שאר', ודרשינן 'שלך' אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים. והדרש 'מה ביתך ברשותך, אף גבולין ברשותך', בא להוציא מקרה הפוך שחמצו של ישראל אצל הנכרי שאינו עובר עליו, כיון שאינו נמצא בביתו, רק אצל הנכרי.

העולה מן האימורין שיהיה נפ"מ לדינא בין רש"י לרבינו, האם עוברים על חמצו של ישראל ביד נכרי, לפי רש"י עוברים, כיון שהוא הבעלים של החמץ, משא"כ לרבינו אין עוברים על זה, כיון שאינו נמצא ברשותו.

הָעֵדָר אֶל בָּתֵּיכֶם לִהְיוֹת לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת מִבְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ. וְיִתָּכֵן שֶׁאָמַר מִשְׁכוּ, בַּעֲבוּר חֻלּוֹת צֹאנָם רָחוֹק מְאֹד מֵהֶם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן, כִּי תּוֹעֶבֶת מִצְרַיִם כָּל רֹעֵה צֹאן (בְּרֵאשִׁית מו לד). וְאָמַר 'וְקַחוּ לָכֶם', קְחוּ אוֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם' אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת, 'וְשָׁחֲטוּ הַפֶּסַח' בֵּין הָעַרְבַּיִם, כְּכָל הַמִּפֹּרָשׁ לְמַעְלָה בְּמִצְוָה:

וְשָׁנוּ בְּמְכִילְתָּא (כָּאן) 'וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל', מְגִיד שֶׁעָשָׂאָן ב"ד. 'וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם', הַדָּבָר מִפִּי מֹשֶׁה לֵאמֹר לְכָל יִשְׂרָאֵל. דִּבְרֵי ר' יְאוֹשִׁיָּה[ח]. ר' יוֹנָתָן אוֹמֵר הַדָּבָר מִפִּי מֹשֶׁה לֵאמֹר לִזְקֵנִים, זִקֵנִים לֵאמֹר לְכָל יִשְׂרָאֵל[ו]. וְהַנָּה לְדַעַת רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה יִהְיֶה 'וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל' שֶׁיִּאַסְפֵּם אֵלָיו כָּל הָעָם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי. וְעַל דַּעַת רַבִּי יוֹנָתָן הֵן יֹאמְרוּ לַקָּהָל, וְיִהְיֶה 'דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' (לְעֵיל פָּסוּק ג) הַזְּקֵנִים הַנּוֹעָדִים לָהֶם, כְּמוֹ וְהָיָה אִם מֵעִינֵי הָעֵדָה (בְּמִדְבַּר טו כד)[ז]:

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: (פרק יג פסוק ח)

בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי. בַּעֲבוּר זֶה שֶׁעָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם, וְכֵן וְהוֹדַעְתָּ לְהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ (לְהַלָּן יח כ), וְרִבִּים כֵּן. יֹאמַר, כִּי בַּעֲבוּר זֶה שֶׁעָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם, אֲנִי עוֹבֵד אֶת הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת, כְּעִנְיַן שֶׁאָמַר לְמַטָּה (בְּפָסוּק טו) עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַה' כָּל פֶּטֶר רֶחֶם. וְאָמַר 'זֶה', כְּלוֹמַר תַּגִּיד לוֹ 'זֶה' שֶׁאַתָּה רוֹאֶה בְּעֵינֶיךָ, שֶׁעָשָׂה ה' לְךָ בְּצֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ (בְּמְכִילְתָּא כָּאן) כִּי עַל מַצָּה וּמָרוֹר שֶׁמֻּנָּחִים לְפָנָיו יִרְמֹז. וְיִתָּכֵן שֶׁיִּהְיֶה שֵׁעוּרוֹ, וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם, כְּאוֹמֵר, כָּךְ וְכָךְ עָשָׂה ה' לִי, כִּי מִזֹּאת 'בַּעֲבוּר' תְּשַׁמֵּשׁ גַּם 'בְּעֻבַּם עָנְיָן, כְּמוֹ בַּעֲבוּר חַיֶּלֶד חַי צַמְתָּ וַתִּבְכֶּךָ (שְׁמוּאֵל ב יב כא), אֵינוֹ בְּגִלְלוֹ. וְרַבִּי אַבְרָהָם אָמַר כִּי 'בַּעֲבוּר זֶה' שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה וְעוֹבֵד לְפָנָיו בַּאֲכִילַת הַפֶּסַח וְהַמַּצָּה, עָשָׂה ה' לִי אוֹתוֹת עַד שֶׁהוֹצִיאַנִי מִמִּצְרַיִם. וְאֵינוֹ נָכוֹן[ח]. וְעוֹד אֶפָּרֵשׁ הַכָּתוּב (לְהַלָּן בְּפָסוּק טז):

מעשה חש"ב

ג הנה מבואר בכתוב שקרא משה לזקני ישראל, אמנם לא מבואר למה קראם, ומה היה תפקידם. ע"ז מפרש רבינו שתפקידם היה לאסוף את כל העם. ואולי אפשר לומר שהזקנים ג"כ אמרו לבני ישראל שישמעו למשה ויקיימו את דבריו. כמו שכתב רבינו עה"כ 'ויצו משה וזקני ישראל את העם' (פרשת כי תבוא פרק כז פסוק א'), שתפקידם של הזקני ישראל היה "כי אחרי שהשלים משה דבריו צוה את הזקנים שידברו גם הם עמם, ויזהירו בעם לשמור כל המצות, כי כל עם הולך בעצת זקניו וכו', כי עיקר הדבור למשה, והזקינים ירימו קולם לאמר לעם שמעו והאזינו ועשו".

ד משכ"כ רבינו 'ואמרו אל כל עדת ישראל', היינו משה ואהרן, שהם למדו עם כלל ישראל דיני קרבן פסח. [ואינו קאי על זקני ישראל, שהם ילמדו עם ישראל], וע"כ צריכים לפרש כן, דהרי נאמר להדיא בתחילת פרשה זו שמשה ואהרן דברו עם כלל ישראל, כמו שנאמר (פרק יב פסוקים א–ג) 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו', דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה וגו'.

ולפי"ז פירוש הכתוב: 'ויקרא משה לכל זקני ישראל' – כדי שיאספו את כל העם, ולכאורה הם גם הזהירו בעם שישמרו את כל מה שיצוו משה ואהרן. 'ויאמרו אליהם' – משה ואהרן הם ילמדו עם בני ישראל דיני הקרבן פסח.

ה לפי רבי יאשיה כוונת הכתוב 'ויאמר אליהם', כמו שפירש רבינו, שמשה דיבר לבני ישראל, והטעם שקרא לזקנים הוא משום ב' דברים. א. לעשותם בית דין מומחה. ב. משום שיאספו כל העם. וההכרח לזה משום שבתחילת הפרשה כתיב (פרק יב פסוק א –ב) 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו', החדש הזה לכם ראש חודשים וגו'. ורק אח"כ כתיב (שם פסוק ג') דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה וגו'. הרי לנו שהיה ב' ציויים. א. קידוש החודש, ולכן הוצרך לעשותם בי"ד מומחה, דמצות קידוש החודש צריך להיות ע"י בי"ד מומחה. ב. קרבן פסח, והזקנים אספו את העם.

ו לפי רבי יונתן כוונת הכתוב 'ויאמר אליהם', שהזקנים דיברו אל בני ישראל. ולפי"ז פשוט הטעם למה קראו הזקנים, כדאי ללמוד עם ישראל.

תמצית הדברים: מבואר שלשה טעמים למה קראו את הזקנים. א. דעת רבינו לפי פשוטו כדי שיאספו את כל העם, ולכאורה הם גם אמרו להם שישמרו את כל אשר יצוה משה. ב. לפי רבי יאשיה כדי לעשותם לבי"ד, וכדי שיאספו את העם. ג. לפי רבי יונתן כדי שילמדו עם ישראל.

ח ביאור 'בעבור זה': לפי פירוש הראשון, וכן לפי פירוש האבן עזרא, 'בעבור זה' הרי הוא נתינת טעם. רק נחלקו האם מפרש טעם העבודה של אכילת הפסח והמצה, או טעם הנסים של יציאת מצרים. שלפי פירוש הראשון, בא ליתן טעם על העבודה הזאת, שלכן אוכלים הפסח והמצה, משום הנסים של יציאת מצרים. ולפי האבן עזרא בא ליתן טעם על הנסים של יציאת מצרים, שלכן הוציאנו הקב"ה ממצרים בשביל העבודה הזאת. אבל לפי מש"כ רבינו 'ויתכן', 'בעבור זה' אינו נתינת טעם. אלא היא סיפר עצם הענין. וכאילו נאמר והגדת לבנך 'זה וזה' עשה ה' לי בצאתי ממצרים. דהיינו כל פרטי הנסים שהיו ביציאת מצרים.

ואפשר לומר שלכן כתב רבינו ה'ויתכן'. משום דמצות סיפור יציאת מצרים, הרי הוא מצוה בפני עצמו. ואינו נתינת טעם למצות פסח מצה ומרור. וכמו שאנו אומרים בהגדה של פסח, מגיד, ומספרים סיפור יציאת מצרים, 'מתחילה עבדו עבודה זרה במצרים' וכו'. ורק אח"כ אומרים 'כל שלא אמר שלשה דברים אלו לא יצא ידי חובתו. פסח מצה ומרור'. הרי לנו שמצות סיפור יציאת מצרים הרי הוא מצוה בפני עצמו. ואינו קשור למצות פסח מצה ומרור. וכן בכל יום מזכירים סיפור יציאת מצרים בקריאת שמע, ואין מזכירים פסח מצה ומרור. הרי לנו שמצות סיפור יציאת מצרים הרי הוא מצוה בפני עצמו.

מאמר המשך:

שנתן מכבודו לבשר ודם (ב)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בשבוע העבר פ' וארא מצאנו (שמות ו, יג) וידבר ה' אל משה ואהרן ויצום אל בני ישראל **ואל פרעה מלך מצרים** וגו', ובמדרש מובא ברש"י שהקב"ה צוה את משה ואהרן לחלוק לפרעה כבוד בדבריהם עי"ש. וכן מצאנו בפרשת בא בפסוק (שמות יא, ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא, דלא אמר לפרעה עצמו שירד וישתחוה אליו, אף שבסוף פרעה ירד בעצמו אליו בלילה ואמר קומו צאו מתוך עמי, משום שחלק כבוד למלכות, ומבואר דראוי לכבד מלך עכו"ם ואף רשע. והתחלנו לבאר קצת ענין הברכה שמברכין למלך עכו"ם 'שנתן מכבודו לבשר ודם' וטעמא, והאם מברכין גם לראש ממשלה שבזמנינו דהוא נבחר כל ד' שנים. וכעת נמשיך לבאר בענין לראות ולקבל פני מלכי העכו"ם.

הנה בגמ' מס' ברכות (יט:) מבואר, דמותר לכהן לטמא את עצמו בטומאה דרבנן משום כבוד מלכים, והכי איתא התם: "אמר רבי אלעזר בר צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו אלא אפילו לקראת מלכי עכו"ם, שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם". ומקשינן "אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'", ומשני "כדרבא דאמר רבא דבר תורה אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה, ורוב ארונות יש בהן חלל טפח וגזרו על שיש בהן משום שאין בהן, ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן", ע"כ.

וב'מגן אברהם' (סי' רכ"ד סק"ז) העיר על מה שכ' המחבר: ד"מצוה להשתדל לראות אף מלכי אומות העולם", דלכאורה משמע בגמ' דרק במלכי ישראל מותר לעבור אאיסור דרבנן, דהא בגמ' מבואר הטעם "משום כבוד מלכות", וזה שייך רק במלכי ישראל, וזה אין לנו עכשיו בעוונותינו הרבים, ומה שכתוב בגמרא שמצוה לרוץ לקראת מלכי אומות העולם שאם יזכה לראות מלך המשיח שיבא במהרה יבחין מה בין גדולתם לגדולתו וידע שכר עושי מצות, מכל מקום אסור לעבור אפילו מצוה דרבנן בשביל זה. אולם מסיק: "דברמב"ם סוף פ"ג דאבל כתב בהדיא דמותר לטמאות בטומאה של דבריהם מפני כבוד מלכים אף למלכי אומות העולם כגון לנחם אבל וכו' וכן מבואר בירושלמי (פ"ג ה"א)", עי"ש.

ועי' ב'תוספות רבי יהודה החסיד' (שם ד"ה מדלגים) "רבינו שמואל לא גריס הכא ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם דהכא לא שייך למימר שמצוה לטמאות בשבילם, וביר'שלמי דפרקין פ"ג ה"א (דף כג) משמע שמטמא לראות אפילו לקראת מלכי אומות העולם", עי"ש.

וב'חמד משה' שם (הובא במחצית השקל שם) כתב, דאף למלכי אומות העולם צריך לחלוק כבוד כמו שפירש"י בפרשת וארא דצוה לחלוק כבוד לפרעה, וא"כ אין משמעות מלשון הגמ' משום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן שהכוונה רק למלכי ישראל, עי"ש.

אולם ב'מחצית השקל' (שם) חולק ע"ז, וז"ל: "ולענ"ד דוקא כשמדבר עם מלכי או"ה צריך לחלוק להם כבוד. והוא ממדת דרך ארץ דהא הקב"ה חפץ לכבודן ואפילו ריש גרגותא משמיא מוקמי. אבל לטרוח לראותן אינו מחויב משום כבודן ותדע דאל"כ למה הוצרך לו' הטעם דמצוה לרוץ לראות מלכי או"ה משום שאם יזכה יבחין כו' טפי ה"ל לומר דמחויב בכבודן", עי"ש.

ועי' ב'הגהות החתם סופר' (שם) שהעיר על מש"כ במ"א דלכאורה בגמ' משמע דדוקא במלכי ישראל, וז"ל: "ולענ"ד נראה דבמלכי אומות העולם דשייך שאם יזכה יבחין לא הוי צריך לשינוי, משום דפשיטא שדוחה מצוה דרבנן דזה מקרי כבוד שמים, ומעיקרא לא הוי קשיא אלא מלקראת מלכי ישראל שהוא רק כבוד הבריות, ומשני כבוד מלכים שאני וזה נראה ברור בדעת הראשונים דלא סבירא להו לחלק בין מלכי ישראל לאומות העולם", עי"ש.

והיעב"ץ ב'מור וקציעה' (שם) כתב ע"ז: "ולא ידעתי מניין לו, וכי לא הוזהרנו גם על כבודן של מלכי או"ה, הלא כבר אמרו רז"ל הזהר בכבוד מלכות שהרי משה רבינו ע"ה חלק כבוד למלכות וכן אליהו ז"ל, והאריכו בזה כמ"ש סוף זבחים (קב.) ושאר מקומות, לכן לא הבנתי הוכחתו של הרב שאין זר לומר שגם מפני כבודן של מלכי א"ה לא גזרו גזרה זו, ויש כיוצא בזו ואין להאריך, מכל מקום אינני כדאי לחלוק על הרב הנ"ל אף להחמיר כל שכן להקל ח"ו לעשות מעשה, אלא שאני אומר שעדיין הדבר צריך תלמוד וראיה ברורה לפי שראייתו ז"ל אינה מכרחת כלל, וגדולי הקדמונים ז"ל תפסו במושלם שלא לחלוק בזה בין מלכי ישראל לאו"ה כמ"ש בשמם הרב הנזכר עצמו, אעפ"כ נראה שהמיקל לא הפסיד ומה גם בכהני דידן דו"ק", עי"ש.

ובשו"ת 'כתב סופר' (סימן ל"ז) בתשובה לאחיו הגאון הגדול רבי שמעון סופר ז"ל אבד"ק קראקא ביאר, דהחיוב לרוץ לקראת מלכי עכו"ם הוא גופא משום כבוד מלכי ישראל, שע"י ראיית מלכי עכו"ם יתרבה כבוד מלך המשיח, במה שיכירו שכבודו גדול מכבודם של מלכי עכו"ם, ולפי"ז הא דאיתא בגמ' דטעם ההיתר להטמא בטומאה דרבנן הוא משום כבוד מלכים טעם זה קאי גם על מלכי עכו"ם שיש בראייתן כבוד למלך המשיח.

וע"ע שם דהאריך עוד על מש"כ המחצית השקל, וכתוב בזה"ל: "דדבריו נכונים לישב הא דצוה ה' למשה שידבר עמו פנים אל פנים רכות ולא קשות מפני כבוד המלך, אבל אליהו ששנס מתניו ורץ לפני אחאב זה יותרת הכבוד ובשלילותו ליכא הורדת כבודו, אם לא שנאמר שהי' מוכרח לכך מיראתו ואם כן נדחה ראית הילקוט משם, ולפענ"ד בודאי גם מלך או"ה צריך לכבדו ולנהג עמו בכבדות כל האפשר, אבל בודאי יש מצוה יותר ביתר שאת לכבד מלך ישראל וכ' שום תשים וכו' שתהי' אימתו עליך, ומנוסח הברכה אנו למדים החילוק שעל מלך ישראל שמברכים 'שחלק' מכבודו ועל מלך או"ה 'שנתן' מכבודו".

ומסיק שם: "ואחר הוצעה זו אומר אני, הא דאמר ראבר"צ ואפילו לקראת מלכי או"ה שאם יזכה יבחין משמע דמשום כבודו ליכא, לאו דליכא מצוה לרוץ לקראתו כדי לכבדו, אלא דמשו"ה לא היו מתירין איסור דרבנן רק משום כבודו של מלך ישראל כי רב הוא, לכן אמר משום שאם יזכה יבחין התירו איסור דרבנן, אבל היכא דליכא איסור, מצוה לרוץ לקראתו כדי לכבדו" וכו', עי"ש.

ובשו"ת 'מהרי"ל דיסקין' (קונטרס אחרון סימן ה' אות כ"ה) מצאתי שכתוב בזה"ל: "עי' רש"י ברכות (נח.) ד"ה יבחין, לענ"ד מצות עשה ממש היא, דכבודו של מלך ישראל הוא לרוץ לפניו של מלך אומות העולם ולהבחין בכבודו, דו"ק", עי"ש.

המשך המאמר בשבוע הבא בעז"ה.

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר

נתייסדה ע"י רבינו הגה"ק
מהרי"ט ב"ב זצוקללה"ה

בני ברק
תש"ד

בנשיאות
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

מימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעונינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסוד מריחוק מקום וקירוב הלב למעננו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלחיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל השמחה שבמעון קדשו

שמחת הולדת הבן אצל נכדו

הרה"ג ר' **יקותיאל יודא טייטלבוים** שליט"א

מחשובי רבני כוללנו וומסב"ג

בן בנו הגה"צ **רב ור"מ קהילתינו ווילימסבורג** שליט"א

וחתן הגה"צ ר' **מענדל הערש כהנא** שליט"א דומ"ץ קארלסבורג

בן כ"ק **אדמו"ר מקארלסבורג** שליט"א

וחתן הגאון הגדול **דומ"ץ קרית יואל** שליט"א

והברכה אחת לענטרת זקנים בני בנים

הגה"צ רב דקהילתינו בארא פארק שליט"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יוכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעלייא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות
הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו

מדיני תפילין המצויים

בפרשתן (י"ג, ט) "והיה לך לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך"

דבר פלא איתא בפירוש על ההושענות (באוצר התפילות, פסיקתא כהושעת אלים) בשם הגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל, שאמר שבני ישראל תיכף אחר שגמרו לאכול את פסחיהם, אמר להם משה פרשת קדש לי כל בכור, והזהירם על מצות תפילין, והיה לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך, והם הלכו תיכף, ועשו להם תפילין מעורות הפסחים וגידיהם.

❖ מנהג צדיקים להדר לישא בעצמם תיק התפילין ולא ליתנם לאחר, ולישא אותם בדרך כבוד בין אצילי ידיו, ואין זה מן הכבוד לישא אותם ביד כמו שאר חפיצים, ובס' דברי חנה מובא שהגה"ק משינאווא זצ"ל אפילו לאחר גיל גבורות היה נושא תמיד לבדו הטו"ת לביהמ"ד.

❖ תפילין כשמונחים בכיסם מעיקר הדין מותר לתלותם על הקיר וכדו', וב' טעמי המנהגים (אות כ בקו"א) מובא שהגה"ק מהר"ש מבעלזא זצ"ל היה מקפיד על התולה הטו"ת עם הכיס, ואמר שזהו מהדברים שקשים לפרנסה.

❖ יש להקפיד שלא להניח ספרים וכל שכן שאר חפיצים מעל התפילין שקדושתם חמורה, ומצוי שלומדים או אומרים תהילים לפני או אחר התפילה בשעה שכיס התפילין מונח לפניו, ויש להקפיד שלא להניח ספרים מעליהם.

❖ בספר חסידים (סי' תשע"ד מובא בא"ר סי' מא) כתב כשיש לאדם תפילין בזרועו, לא ישא שום חפץ בין אצילי ידיו, שהרי יבדיל בין תפילין ללבו, אף שהבגדים מבדילין, אין זו הבדלה שכן דרכן.

❖ יש לחלוץ התפילין ביד שמאל ואיטר בימין, בכדי להראות שקשה חליצתן.

❖ יש לדקדק שלא להניח התפילין על השולחן מגולים, ולכן אם מניחם גלויים, יניח הבתים בתוך השיידלע"ך.

❖ אין לשנות את הכיסים [שיידלע"ך] של התפילין משל ראש לשל יד, דשל ראש קדושתו חמורה משל יד, ואם שינה ונזכר לאחר שהם כבר מונחים, יש להוציאן ולהחליפן.

❖ ראוי להדר במצת הידור התפילין, שגם הכיסים והשיידלע"ך יהיו שלימים ונאים.

❖ יש שנוהגים שכיס הטו"ת עשויים מעור, ומובא רמז בס' לקט הקמח בשם ס' שלחן מלכים שיש נוהגים לעשות הכיס מעור עגל, ואסמכתא לזה (בא"ר סי' ל"ב סקס"ח) שכל תיקוני התפילין יהיו מעור עגל לכפר על עון העגל.

❖ נכון להדר לקפל רצועות התפילין בעצמו ולא על ידי שליח משום חיבוב מצוה, ודוגמא לזה מצינו גבי ס"ת, הגולל נוטל שכר כנגד כולן (בן איש חי פר' חיי שרה), ומובא בדרכי חיים ושלום בשם הגה"ק מצאנז זצ"ל דמי שעושה כן מצננים לו את הגיהנום.

❖ יזהר לקפל התפילין מיד ולהניחו בכיס תכף ומיד אחר שיחלוץ אותו, ולא כאותם שחולצים ומניחים אותו מצידם, ואחר איזה רגעים מקפלים אותו, כי אין זה כבוד לתפילין שיהא מונח כך, רק בזמן שיש לו הכרח לכך, כגון שחולצן קודם תפלת מוסף בר"ח, דאינו יכול לקפלו תכף מפני שרוצה להתפלל מוסף עם הציבור (שם).

קסת הסופר סימן כה

הִינֵי כְּתִיבַת מְגִלַּת אֶסְתֵּר וּתְפִירָתָהּ וּבוֹ י׳ סְעִיפִים:

ז. וּמַה שֶּׁנּוֹהֲגִין מִקְצָת סוֹפְרִים, שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ מְרֻמָּז בְּרֵאשֵׁי תֵּבוֹת אוֹ בְּסוֹפֵי תֵּבוֹת עוֹשִׂים אֶת הָאוֹתִיּוֹת חֲהֵן גְּדוֹלוֹת. יֵשׁ לְמְנֹעַ מִלַּעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה. וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לִפְסֹל מָקוֹם אֵין לִפְסֹל אֶת הַכְּתוּבוֹת כֵּן, וְקוֹרִין בָּהֶן אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה (שָׁם) כה) כט) :

שנילי הסופר

כה) הגדלת האותיות שרמוז בהם שם השם[1]: אין לכתוב באותיות גדולות המקומות שהשם הקדוש רמוז בהם בראשי תיבות או בסופי תיבות, מכיון שלא נמסרו במסורה שהן אותיות גדולות. מכל מקום אין לפסול מגילות הכתובות כן, וקוראים בהם אפילו לכתחילה[2]. ויש שלמדו זכות להמקילים בזה[3].

הדגשת האותיות שרמוז בהם שם השם: אמנם יש לעיין האם מותר **להדגיש במקצת** שיהיה לו לסימן שמרומז בהם השמות הקדושים, ושלא יהיו בכלל אותיות גדולות, דבזה ירוויח את שניהם, שמצד אחד לא שינה מהמסורת, ולא עשה אותיות רבתי, אבל מצד שני יוכל לכוין בשמות ע"י שעיבה קצת האותיות[4]. **והצעתי הדברים לפני הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א והכריע שלמעשה אין לכתוב כן.**

---

1 בספר אמרי שפר (סת"ם, כלל כב סק"ב) העתק מספר פרי עץ חיים השמות הנרמזים במגילה בר"ת ובס"ת שיכוון בהם בשעת קריאתה, עי"ש.

2 שו"ת בית אפרים (או"ח סימן סט), שערי אפרים (שער ו' סוף סעיף נח), מלאכת שמים (כלל כד סוף סעיף ב) קסת הסופר (כאן).

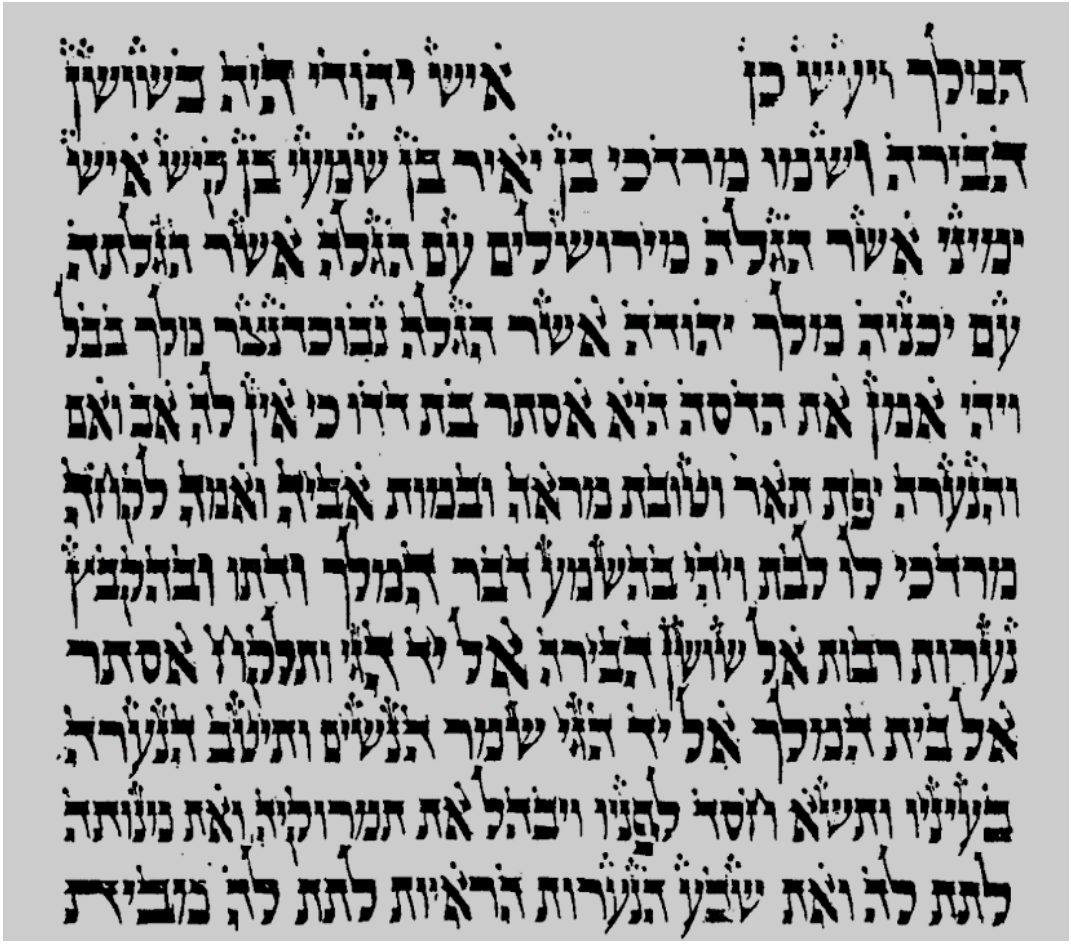
וז"ל שו"ת בית אפרים (שם) "ואמנם יפלא את אשר המה עושים לכתוב אותיות גדולות בר"ת יבוא המלך והמן היום, לצרף בהם שם של ארבע, וכאלה עוד נמצאים, וכל אלה לא נמסרו במסורה, ואם מדעת עצמם הם עושים לכובד השם, הלא ימצאו כאלה גם בתורת משה, כמו בהפסוק מי יעלה לנו השמימה, ולא מצאו להם יד להגדיל אותיות אלה לכבוד השם, לכן לא ידעתי אם יש להם על מה שיסמכו בענין זה".

3 עזר מקודש (בוטשאטש, אהע"ז סימן קכה ס"ו) "וגם במגילה ששמעתי מקפיד על האתוון רבתין שנוהגים עכשיו לכתוב מלבד המקובלים והרמז בהם מצד ר"ת או ס"ת אותיות שמות הקדושים, אך מ"מ יש זכות בזה שכמו דקיי"ל דלא שייך כל המוסיף גורע בתוספות תיבות בנוסח התפילות הק' וכמו שכתבתי במקו"א בזה, מההיא בסימן רסג באו"ח גבי הדלקת נרות דשבת קודש, שע"י תוספות אין גרעון להכוונה של זכרון זכור ושמור, וכן הוא בהרא"ש ז"ל סוף ר"ה לגבי ברכות שבתפילה, וכן הוא בזה שבודאי רמזי חכמה יש בשינוי האותיות שבמגילה גם כן, כיון דקיי"ל שנכתבה ברוח הקודש, ות"ו רבתי דותכתב כו' יש בה טעמים רבים על פי פרד"ס. אך על כל זה אין על ידי זה שום גרעון למכוון שבזה, מצד שכותבים גם אותיות גדולות שם שלא על פי הקבלה, כיון שאין הפסד בתוספת, וכיון שאין קפידא במגילה בדיעבד אם השמיט בה הסופר תיבות, לזאת מהראוי להיות מעלין בקדש לכבוד שמות הק' שהם בבחינת הסתתרות בהמגילה הק' כידוע, ועל זה הם השורש דכל המגילה הק', והרשות נתונה בכל דור ליתן רמז הזכרה של שמות ק' המרומזים שם, ואין קפידא בתוספת אתון רבתין בזה".

4 הנה באגרת שפירין (מכתב קעב) הובא מכתב שכתב המנחת אלעזר זצ"ל להסופר הגה"צ מוה"ר דוד שפירא זצ"ל שכתב מגילת אסתר להמנחת אלעזר, ושם הודגשו באותיות קצת גדולות – לא באותיות רבתי, השמות הקדושים היוצאים מר"ת וס"ת,

כט) **מגילות המלך:** יש נוהגים להתחיל כל עמוד בתיבת 'המלך', צריכים לדעת שאין לזה שום מקור בקדמונים. והנוהגים כן צריכים להזהר לא לקצר או למשוך אותיות בשביל זה. ויש לכותבה מתוך תיקון סופרים המסודר היטב[5].

וכתב לו המנחת אלעזר "**על דבר המגילה, הוטב בעיני הכתב עם ראשי האותיות של השמות כפי שכתב בסידור הה"ק מוהר"ש ז"ל, וכן תעשה בטובך**". מצורף צילום מהמגילה. נדפס בקובץ חדש בחדשו אדר תש"ס.

[5] כתב בקול יעקב (סימן תרצא ס"ק כח) "וכן יש למנוע מלהתחיל כל עמוד באותיות מיוחדת, כגון **ווי העמודים**, וכן יש למנוע מלהתחיל בשאר תיבות מיוחדות כמנהג קצת סופרים שכל זה איננו נכון, שעי"ז מקצרין ומאריכין האותיות והוא שלא כדין (מלאכת שמים שם). ומה שנוהגים הסופרים פה עירנו בגדאד יע"א לכתוב המגילה בראש כל דף **'המלך'**, נראה מפני שמעתיקין ממגילה שמסודרת כך, ואין מקצרים ומאריכים האותיות, ודומה למה שכתבו הפוסקים בענין ווי העמודים דנהוג עלמא לכתוב ווי העמודים מפני שיש ספרים שנדפסו מחדש ומסודרות כל דף מתחיל בוא"ו, ואין מרחיבים ומקצרים האותיות וכו'. אבל אם בא לסדר מדעתו ולכתוב בראש כל דף 'המלך' הוא שלא כדין, דאי אפשר שא ירחיב ויקצר האותיות, וכן אין להעתיק משאר קצת המגילות שאינן מסודרות יפה, אלא יזהר להעתיק ממגילה משסודרת יפה שאין בה אותיות ארוכות וקצרות".

והנה בקובץ לשכת הקדש (גליון ב' עמוד רסז) כתב שעדיף לא לכתוב מגילת "המלך", משום שבמגילת המלך לא כל העמודים שוים ברוחבם. וכתב שם דעדיף לכתוב מגילה של י"א שורות [לא המלך] דאז כל העמודים שוים, מאשר מגילת המלך, דצריך לעשות שינוי ברוחב העמודים.

מדרש תנחומ"א

מעומק הלב נשגר כוס תנחומין קדם מע"כ האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, נודע לעוז ולתפארה, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, לבוא בכל עת בעזרתינו, לבו ער לכל דבר שבקדושה, בעין יפה ובמידה גדושה, אהוב חביב ונערץ על כל יודעיו ומכיריו, שמו הטוב הולך לפניו, אחד הוא אברה"ם במעשי צדקה וחסד, נודע בשערי"ם, תהילתו בפי ישרים

הרבני הנגיד הנכבד המרומם

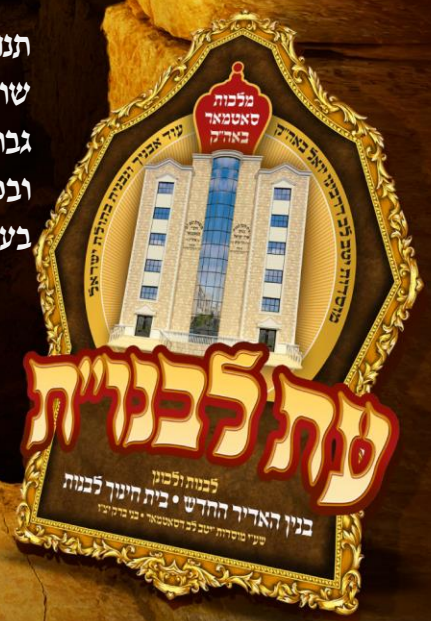
מו"ה אברהם יהודה
דוב מאנדל הי"ו

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

ואתו עמו כל המשפחה הנכבדה כאו"א בשמו הטוב יבורך

המתאבל מרה בפטירת אחותו החשובה מרת לאקם ע"ה
אשת מוה"ר יואל לאקם הי"ו מחשובי קהלתינו וומסב"ג

תנחומינו הנאמנים ישעשעו נפשכם, המקום ינחם אתכם, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולכם, ששון ושמחה ישיגוכם, ונסו יגון ואנחה מכל גבולכם, ומעתה ועד עולם אך טוב וחסד ירדפוכם, כל ימי חייכם, ובפעולותיכם הכבירים והמפורסמים, תמציאו ניחומים, ויושר תליץ בעדכם בגנזי מרומים, עדי יקיצו וירננו שוכני עפר במהרה בקרב הימים.

החותמים בנטפי תנחומין

וועד קרן הבנין

להקמת בית חינוך לבנות בני ברק יצ"ו

מרן הגה"ק רבינו חיים צבי טייטלבוים זי"ע
בעל "עצי חיים"

בשב"ק זו יום ו' שבט הבעל"ט יחול יומא דהילולא קדישא של מרן הגה"ק רבינו חיים צבי טייטלבוים זי"ע בעל עצי חיים, אשר ע"כ אמרנו וענינו כי היות ויומא דהילולא חל בעצם יום השב"ק, והן ידוע ומפורסם עד היכן היתה מגעת עוצם דביקותם של מרנן רבותינו הק' עצי התמרים זי"ע בקדושת השבת, ויש לציין דבר פלא מה שכתב בתהלה למשה כי האי סבא קדישא מרן הישמח משה זי"ע נפטר בשבת קודש בעת רצון בתפלת מנחה, ובנו יחידו הרה"ק ר' אלעזר ניסן זי"ע נפטר ליל שבת קודש סמוך לאור הבוקר, ונכדו הרה"ק הייטב לב זי"ע נפטר בליל ש"ק ו' אלול תרמ"ג, כשתי שעות בלילה באמצע תפילת מעריב, כאשר התפלל ואמר על כן ה' אלקינו בשכבינו ובקומינו נשיח בחוקך, יצאה נשמתו הטהורה לחיי עולם הבא. ובס' אפסי ארץ מהגה"צ מנאנאש הזכיר ענין זה בתוך דברי הספד על מרן הייטב לב זי"ע, וז"ל: והיה דור שלישי לזקינו בעל הישמח משה, וזכה זקינו הגאון הקדוש, וכן אביו מו"ה אלעזר ניסן, וכן גם הוא, כולם נסתלקו ביום שבת קודש יום שנסתלק בו משה רבינו עליו השלום ונתקיים בו 'זכור את יום השבת לקדשו' גם את הזוכר אותו.

וסיפר הרה"צ ר' אלעזר טווערסקי זצ"ל מפאלטישאן, שהיה פעם אחת בבית דודו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בעת שמרן העצי חיים ז"ל בא לבקר בהיכלו, ולפני שבא העצ"ח ראה איך שדודו מרן מהרי"ד מסדר בעצמו הכסאות בחדרו לכבוד אורחו החשוב, וגם ציוה לכסות את השלחן במפה לבנה של שב"ק, ואמר טעמו ונימוקו כי הרב מסיגעט הוא תלמיד חכם, ות"ח הרי הוא בבחינת שבת. אשר על כן אמרנו ללקט כאן עובדות והנהגות מעבודת יום השב"ק אצל מרן העצי חיים זי"ע, ויה"ר שנזכה ליום שכולו שבת ומנוחה לחי העולמים, וזכותו הגדול יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

קדשו בקדושת השבת

סיפר לי הרה"ח ר' חיים שמואל ז"ל מדעעש (מתלמידי הקדושת יו"ט) שהגה"ק מרן הקדושת יו"ט זי"ע פגש פ"א עם הגה"צ ר' מרדכי יודא לעוו זי"ע אבד"ק אינטערדאם והיה שם עם בנו מרן העצי חיים זי"ע על שבת, וזאת היה שנה אחר הנישואין של רבינו העצי חיים וסיפר הגאון הנ"ל עם העצ"ח בדברי תורה ובשאר ענינים, ואמר הגאון לאביו הקדיו"ט על רבינו העצ"ח שהוא כלי מפואר מאד והוא גדול מאד בתורה ולא נמצא גדול כמוהו בשנים אלו, והשיב לו הקדיו"ט שלא יהיה לו חידוש כ"כ, מפני בעת שנולד רבינו [העצ"ח] היה באמצע השבוע וזקינו מרן הגה"ק הייטב לב לא רצה להסתכל בפניו עד ליל שבת של זכר, [ובליל שבת] אמר עליו שיהיה אור גדול בכל העולם, ובירך אותו שיהיה גדול הדור ואמר שיש שמחה גדולה בכל העולמות עליו, וגם זקינו מרן הגה"ק הישמח משה שמח עמו שם. (צדייק כתמר יפרח).

מאור פניו בשבת

פעם פגש הגה"ק בעל עצי חיים זי"ע עם גדול א' אשר היה נוסע ג"כ לשינאווא להה"ק בעל דברי יחזקאל, ושאל לו מה ראיתם אצל הרב משינאווע בשעת אמירת גוט שבת, וענה, ראיתי אצלו התפשטות הגשמיות, אמר לו העצי חיים דאס האב איך געוואלט וויסן, ווייל איך האב עס אויך געזעהן, און איך האב געוואלט וויסן צו איך האב מיך נישט געגארט, ולכן שאלתי למר.

כמלאך ה' צבאות

פעם אחת כאשר שוחח רביה"ק בעל ברך משה זי"ע עם הגה"צ מטענקא זצ"ל תלמיד מרן העצי חיים, התבטא הגה"צ הנ"ל שראה את מרן העצי חיים בליל שבת האחרונה לחייו בשעת קידוש, כשלבש את טליתו על השטריימל ואמר קידוש בקדושה עילאה, והיה ממש דומה לבחינה שאמרו חז"ל (שבת כד)

על ר' יהודא ב"ר עילאי שהיה מתעטף בטליתו והיה דומה למלאך ה' צבאות. (פרי תמרים).

זה השולחן אשר לפני ה'

בספר צדיק כתמר יפרח, מביא בשם הרה"ח ר' זאב טירנויער ע"ה משאמקוט, כי מרן העצי חיים זי"ע בשולחנו הטהור בליל שבת קודש, לא דיבר מאומה רק ישב באימה וביראה, אשרי מי שראה אותו איך שישב אצל השלחן שהיו יכולין לשאוב יראת שמים במדה גדושה שלא ראו כזאת כדוגמתו.

סיפר הגה"ק מסלאטפינא שדרכו בקודש של חותנו מרן העצי חיים הי' בליל שב"ק בעת שזימר "אשת חיל" להסתובב אנה ואנה מקודם לימינו ואח"כ לשמאלו, והגה"ק מסלאטפינא חשב בכל השנים כי חותנו הק' מסתובב לראות את הציבור הבאים להסתופף בצילו, אבל בעת מלחה"ע הראשונה הי' גזירת מלכות שלא יצאו בלילה לרחוב והעצי חיים ערך את שולחנו הטהור בבית והקהל לא בא ואז הבחין שהעצי חיים עושה כמנהגו בכל שבוע ומסתובב אנה ואנה, או אז הבין שכוונה עמוקה בדבר ועושה כן ע"פ קבלה.

בית מדרשו של מרן העצי חיים זי"ע בסיגוט

דרכם של רבותה"ק הי' להתעטף בטלית מעל השטריימל בשעת קידוש, וכן נהג מרן העצי חיים ז"ל (אבל מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל הי' דרכו להניח טליתו רק על כתפיו).

כי היא מקור הברכה

סיפר תלמידו הגה"צ מטענקא ז"ל (מובא בצדיק כתמר יפרח) מופת גדול שהיה אצל חמותו של אחיו בסיגעט, שלא זכתה להפקד בזש"ק ר"ל, ונסעה אצל צדיקים הרבה ולא הועיל לה כלום, ופעם אחת חלמה שהיתה בליל שבת אצל מרן העצי חיים, ושמעה ממנו זמירות וקידוש, ואמר לה העצי חיים שאם תשתה מכוס שלו תזכה להפקד בזש"ק, וכן עשתה ששתתה מכוס של קידוש, ומרן העצי חיים היה אז עוד בחיים חיותו, וביום א' הלכה אליו, ונתנה לו פתקא, ובירך אותה שתפקדה בזש"ק, וברכת צדיק עשתה רושם שנפקדה בזש"ק.

לא יאונה לצדיק כל און

יסופר כי אביו מרן הקדושת יו"ט ז"ל נזדמן לו פעם שליח שנסע לגאליציען ורצה לשלוח אתו יין טוב לקידוש לבנו מרן העצי חיים שגר אז בעיר טארנא, ושלח משמשו להביא יין משובח מן הסוחר, וכאשר היה השליח על הבאן באמצע הדרך נעשה סדק בתוך הכד של יין והתחיל היין לזוב החוצה, והשליח חס על היין שלא ילך לאיבוד וקרא לשאר היהודים שנסעו אתו שיבואו לשתות מן היין שלא יזוב לחינם, והיה שם איש אחד מומחה על יינות שאמר שלפי דעתו היין הזה הוא יין של איטליא והוא 'סתם יינם' וע"כ לא ישתו מזה, וחרד השליח לקראת שמיעה זו שהסוחר שלח יין כזה, וכאשר חזר אל הקדיו"ט ומסר לו מה שאירע ציוה הקדיו"ט שיקראו לפניו את הסוחר ההוא והוברר הדבר שפועליו נתנו בטעות יין הזה, וראו כולם כי לא יאונה לצדיק כל און, וצדיקים אין הקב"ה מביא תקלת אכילת איסור על ידם, ונשמר מרן העצי חיים מלשתות סתם יינם.

ברכה בנרות שבת

בספר גדולת יהושע (ח"ב שיחות קודש אות עו) מביא מעשה נפלא, שפעם אחת בליל שבת קודש כאשר ישב מרן העצי חיים על ידי שלחנו הטהור, והשעה היתה כבר מאוחרת ונרות של שבת טרם יכבו, ועוררו אותו כי עוד מעט ויכבו הנרות, ענה על זה, "איך האב געהערט פון הייליגן מאט'ן אז שבת איז דא א ברכה אין אלעמען אפילו אין די לעכט, שבת ברענען די לעכט לענגער", וכן הוה, שהנרות דלקו לזמן הרבה, ולא זז בלבד, אלא גם כאשר הפתילות היה בכלותן והלהבים התנועע עצמן צאנקער"ן בלע"ז, היה ג"כ מתנועעים לזמן הרבה והיה לפלא.

עוד סיפר הרה"ח ר' ישעי' קארנבלי: פעם אחת הייתי בסיגעט אצל מרן העצ"ח על שב"ק, ובליל שב"ק מחמת גודל החמימות נכבה נר אחד, והגביה אותי אבי הרה"ח ר' חיים קארבלי ע"ה מסאטמאר, ואמר בא ותראה השגחה פרטית איך שהשי"ת אינו מניח לבזות השלחן של שבת, וראיתי שנר השני הדלוק התחיל לכופף עצמו (צ"ו שמעלצ'ן) והרכין עצמו עד הנר הכבוי והדליק אותו שנית.

להכנים עצמו בחיוב נטילה

סיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע שראה אצל אביו העצי חיים ז"ל שמדי שבת בשבתו אחר תפילת מוסף יצא לחוץ לעשות צרכיו בכדי להכנים עצמו לחיוב נטילה, ונטל ידיו ואח"כ עשה קידוש, ואמר מרן ז"ל שהי' נראה הכוונה דכיון דהיה טובל הפת הבאה בכסנין בתוך היין הרי הוה טיבול במשקה ע"כ הכניס עצמו מקודם לחיוב נטילה.

חינוך הבנים והבנות בשבת

רביה"ק בעל ברך משה זי"ע היה רגיל לספר שאביו הק' השקיע ביום השבת הרבה לחינוך צאצאיו, והיה נוהג לבחון את בניו ביום שבת קודש לפני קידוש, וכאשר קנו בנותיו מלבושים חדשים, היו מביאין לפניו ביום שבת אחר קידוש לבדוק אותם אם הם מתוקנים לפי גדרי הצניעות.

ואספרה נא לכם פעולות צדיק כ"ק אבא מארי זי"ע שהי' ביותר נזהר בעיני צניעות הנשים, ובמיוחד בביתו נאוה קודש ליו"ח הי' משים עינא פקיחא והחמיר מאד בענינים אלו, ואף בהליכתו בקודש הי' שמיעט מאוד בדיבורו וכל רגע ביום הי' מסודר אצלו לתורה ועבודה ואף כשדיבר עם בנ"א הי' מוחו שקוע בלימוד התוה"ק, מ"מ קבע לו זמן בכל יום שב"ק בבוקר אחר קידושא רבא אחר שניסה אז את אחי הגדול הגאה"צ מסיגעט זצ"ל הי"ד ולהבל"ח גם אותי מה שלמדנו בשבוע העבר, ואז היו בנותיו אחותיי מביאות לו כל מלבוש חדש שרצו ללבוש, ושם עיניו הבדולחים עליהם לראות אם הם בצנועות כהוגן, ואם לא היו לקורת רוחו הטהור ציוה שלא ילבשו אותם, ולא הי' נותן לבנותיו ללבוש מלבוש עד שיראני מקודם ואף לבנותיו הנשואות היתה כן פקודתו בקודש, וכשנתגדלתי התבוננתי עד כמה החמיר בענינים אלו כי גם אני ראיתי אז המלבושים שהראו לו אחותיי והיו סתומות לגמרי בכל צד ובבתי ידים ארוכות בשלימות הצניעות, ומ"מ מצא עולתה בהם הרבה פעמים. (מרן רבינו ז"ל בדרשה בכולל שומרי החומות תשנ"ד לפ"ק)

ביתו נאוה קודש של מרן העצי חיים זי"ע

דגים בסעודה שלישית

עוד סיפר רבינו בעל ברך משה זי"ע, מה ששמע מהרה"ח ר' אשר שווארץ ז"ל המשב"ק של רבותינו הק' לבית סיגוט, שאביו הק' מרן העצי חיים היה פעם אחת באסיפת הרבנים בעיר טשאפ, ומכיון שהאסיפה היה ביום חמישי הוכרח להשאר שם על שבת קודש, ובאותו שבת לא היה נמצא שם דגים לכבוד שבת קודש, ולכן אכלו הערינ"ג בכל סעודות שבת, ובליל שבת שאל את הגה"צ מטשאפ זצ"ל אם יוצאים ידי חובת אכילת דגים בשבת עם הערינ"ג, ושאלה זו היה לפלא בעיני כולם, ובסעודת יום שבת שאל שוב את הרב דמתא שאלה זו אם יוצאים חובת היום באכילת הערינ"ג בשבת, ויהי לפלא. ויהי בעת רעוא דרעווין אשר כבר היה לעת ערב בשעה מאוחרת מאוד, סיפר מרן העצי חיים העובדא דהוי אצל זקינו מרן הגה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע שפעם אחת לא היה בנמצא דגים לשבת קודש, ובעת סעודה השלישית ירד פתאום גשם חזק מאד עד שנכנסו המים לתוך הבית דרך התקרה, וביחד עם מימי הגשם נכנס דג שלם לתוך הבית, ולקחו את הדג ואכלו ממנו לכבוד שבת קודש.

וכאשר סיים לספר עובדא זו, בא פתאום איזה גוי לבית המדרש ודג בידו, ושאל אם רוצים לקנות ממנו את הדג, החסידים שמחו מאוד ותיכף ומיד בישלו במהירות את הדג, תוך כדי שמרן העצי חיים היה עדיין מיסב על שולחנו הטהור בסעודה שלישית, ועוד הספיק לאכול ממנו לכבוד שבת, וכולם השתוממו מאוד מהמראה הגדול ויהי לנס (פרי תמרים, צדיק כתמר יפרח), ויש לציין דבס' חרדים איתא דבסעודה ג' יש יותר חיוב לאכול דגים מבשאר הסעודות, וכן הוא בסידור הרב מבעל התניא ושו"ע).

בשמים השמעך קולך

איש אחד הי' לו מנהג טוב שסגר חנותו כל עש"ק בחצות, פ"א עסוק הי' במסחרו עד כי שכח מנהגו וכשסגר חנותו כבר הלכו לתפילת קבלת שבת, ובליל שב"ק חלם לו חלום שהוא כבר נפטר מן העולם ועומד לפני בי"ד של מעלה ודנין אותן על אותה עבירה, ואמרו לו שיחכה בחוץ עד אחר הדו"ד, וכשעמד בחוץ בא אליו אברך אחד ושאלו מה אתה מחפש פה, ענה שכבר נפטר מן העולים ודנין אותו על שעבר על מנהגו, שאלו האברך בשוגג או במזיד, השיבו בשוגג, אמר לו אם כן בא ונכנס ביחד, והאברך התחיל לטעון לפני בי"ד שהוא אדם צעיר ויש לו משפחה עם ילדים קטנים, וגם כי הי' רק בשוגג ענו ואמרו הבי"ד אם האברך הזה אומר צריכים לציית לו, ושאל מי הוא זה האברך, ענו לו שהוא הרב מסיגעט, והקיץ משנתו באמצע השבוע נסע לסיגעט והעצ"ח הי' אז באמצע שיעור לפני הבחורים ובאמצע השיעור אמר העצ"ח שיביאו לו השטריימל של שבת והלביש עצמו בזה, והי' פלא, ואח"כ נכנס אותו האיש וכאשר נכנס נתעלף כי ראה כי זה הוא האיש שראה בחלומו.

פארך חבוש עליך

ידוע עבודתו הקדושה של אביו מרן הקדושת יו"ט זי"ע שתמיד עורר באי שעריו להלביש א"ע שטריימל, וכן היה מצווה לתלמידיו ואנ"ש שהסתופפו בצלו שילבשו פאר בגדי חסידים. והרבה אנשים שבאו לדפוק על דלתו להוושע בדבר ישועה ורחמים הבטיח להם מרן הקדושת יו"ט כל מילי דמיטב ובשכר זאת ביקש שילבשו שטריימל בשב"ק. והנה כי כן בנו הק' מרן העצי חיים ז"ל הלך בדרכי אביו ותבע מתלמידיו והמסתופפים בצלו שילבשו מלבושי חסידים ושטריימל, וכשאחד מתלמידיו לא לבש שטריימל מפני שחשש שחותנו יעכב בידו, היה נוהג לכתוב לאבי הכלה שלא להפריע החתן מללבוש מלבושי החסידים.

סעודת מלוה מלכה

דרכו של מרן הקדושת יו"ט ז"ל הי' לקיים סעודת מלוה דמלכא עם פת הבאה בכיסנין כמנהג רבו מרן הקדוש מצאנז. וכן נהג מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל, וסיפר רבינו ז"ל, שבימי בחרותו נטל ידיו לסעודת מלוה דמלכה, ובהיות שאביו לא נטל ידיו לסעודה, ע"כ הלך לסעוד בבית אחיו מרן העצי חיים זי"ע, שהיה נוהג להזמין את האורחים שבאו להסתופף בצל אביו הקדיו"ט על שבת, לסעודת מלוה מלכה (זמירות דברי יואל).

ואילו פיו"ו מלא שירה כים

בתודה וקול זמרה, ובאותות כבוד והוקרה, נשגר בזאת השורה, ברכת מזל טוב, וברכות לרוב, אל מע"כ ידידינו היקר האי צנתרא דדהבא, עושה ומעשה למען מוסדותינו הק' בהתמסרות עצומה ורבה, מסייע לשאת בעול קיום והחזקת המוסדות ברוח נאמנה, רודף צדקה וחסד לכל אשר אליו פונה, לבו ער וחם לכל דבר שבקדושה בכל עת ועונה, שמו הטוב מהללים בשפתי רננה,

ידידינו הרבני הנגיד הנכבד והמרומם ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

מו"ה וואלף פערל הי"ו

חבר הנהלת מוסדות ישב לב בארה"ק

לרגל תת ה' שמחה במעונו

בעישואי בנו החתן החשוב והעלה, מוכתר בכל מידה ומעלה

כמר יהושע נ"ו

למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

וזאת הברכה, יצו ה' ככה, שיזכה לרוות רב תענוג ונחת ממנו ומכל המשפחה, ובכל אשר יפנה ישכיל בהצלחה, וימשיך בהרמת קרן מוסדותינו מתוך רוב שמחה ואורה, לשם לתהילה ולתפארה, עדי עד נזכה לביאת משיח צדקינו ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן כי"ר.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה
אסירי התודה והברכה

מאיר נפתלי פערל
בשם הנהלת מוסדות טב לב בארה"ק

יחזקאל רוזנטער
בשם הנהלת המוסדות בהגן הרק

פעולות צדיק לחיי"ם

ואלה תולדות

בשנת תמ"ד יפרח זכה מרן הקדושת יו"ט זי"ל ונולד לו בנו בכורו מרן הגאון הקדוש בעל עצי חיים זי"ע, וסיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א שכשנפקד מרן הקדויו"ט בזרעא חיא וקיימא ונולד לו בנו בכורו מרן העצ"ח גדלה שמחת אביו הק' הייטב לב זי"ע מאוד שאחר שנות סבל ותלאה שסבל הקדויו"ט מצער גידול בנים זכה להבנות ולראות זרע ברך ה' ונסע הייט"ל במיוחד על שבת קודש פ' ויחי להשלום זכור מעירו סיגעט לק"ק טעטש מקום כהונתו של הקדיו"ט להשתתף בשמחתו, ובליל שב"ק בסעודת השלום זכר אמר אז הייט"ל שתפילתו בפיו שהבנים שיוליד בנו הקדויו"ט יעלו בדרגא עילאי עד כדי כך שהוא יתכבד בהם, ובתוך דבריו אמר אז דבר נחמד ומביאו העצ"ח זי"ל בספרו עצי חיים עה"ת ח"א פר' נשא ומגודל ענוותנותו לא גילה מתי אמר הייטב לב תורה זה.

וזה לשון קדשו שם: "שמעתי מפי קודש אבי אמו"ר זללה"ה שאמר משמיה דאביו מרן בעל ייט"ל זללה"ה לפרש הכתוב מה שבירך יעקב אבינו ע"ה את מנשה ואת אפרים ויקרא בהם שמי ושם אבותי דהכוונה דהנה מדרך העולם אם הבן הוא אב בחכמה ומפורסם בעולם לשם ולתהלה יותר מאביו אזי האב מתייחס ונקרא על שם בנו ר"ל שאומרים זהו אביו של פלוני וכמו שאמר הכ' יתרו חותן משה וכן אם אביו יותר מפורסם ונודע טבעו יותר מהבן אזי הבן נקרא על שם אביו והיינו שבירך יעאע"ה את נכדיו ויקרא בהם שמי היינו אשר שמו של יעקב יקרא על שם בניו וכלום מתקנא בבנו ור"ל אשר בניו יהיו חשובים ונקראים בעולם יותר ממנו והוא יקרא בהם".

זקני חסידים מספרים שבעת שנכנס מרן הייטב לב לאחד הברית מילה לחדרה של היולדת לברכת מז"ט, וניגש אל הילד והביט עליו, ויאמר אל בנו אבי הילד, ראה זה בני שאני רואה אור גדול על ילד זה, וזקני הישמח משה בגנזי מרומים ניחא ליה שילד זה היא מיוצאי חלציו.

סיפר רבינו ז"ל כי בלילה לפני שנולד אחיו העצ"ח ראתה אמו בחזיון לילה צורת מרן הק' מצאנז זי"ע ונבהלה למראה עיניה, ואמר לה הרה"ק: "שרעק זיך נישט איך בין געקומען וויזין או איך בין נישט געבליבן קיין ליגנער", הרבנית סיפרה את חזיון החלום להקדויו"ט, והקדויו"ט סיפרו לאביו הק' הייט"ל, ואמר ע"ז הייט"ל "בדעתי היה לקרות לשם בנך הנולד "הירשל" ע"ש החכם צבי, אך יען שהזקן הטריח את עצמו כל כך יקרא הנולד גם על שמו", ונקרא שמו בישראל "חיים צבי".

במעלליו יתנכר נער

כידוע הי"ה בעל זכרון נפלא עוד בצעירותו עד שהפליא כל רואיו, ופעם אמר העצי חיים על עצמו שמה שראה מגיל שש שנים כבר לא שכח, כשהי' בן ג' שנים לקחו אביו אל מרן הייטב לב והייטב לב לקחו על ברכיו והשתעשע עמו ומאז הי' חרות על לוח לבו הצורה הקדושה של הייטב לב ובכל ימיו הי' מתאר את צורתו.

בילדותו פעם אחת בהושענא רבא כשיצא אביו הקדיו"ט מביהמ"ד ראה אותו משחק בחצר, אמר לו אביו הלא אתה יודע שהיום הוא הושענא רבה וצריכים לומר תהלים, ענה הילד לאביו הלא יכולים לומר בעל פה, ובחן אותו וידע כל ספר תהלים בע"פ, והתפלא אביו הצדיק שהעלים ממנו כל זה עד היום.

סיפר מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל שמרן הקדושת יו"ט הי' פעם אצל סעודת פדיון הבן, ולקח עמו בנו הגדול בהיותו עדיין צעיר לימים, והכהן אצל הפדיון הי' הגאון רבי נתנאל פריעד זצ"ל אב"ד אוויוראש בעל ה"פני מבין", והפני מבין אמר אז דברי תורה ופלפול לכבוד העם הנאספין, ויהי אחרי ימים רבים אחרי שכבר עלה מרן הקדושת יו"ט לחיי העוה"ב, והעצ"ח ישב למלא מקום אביו

יד עץ החיים אהרן מה

מילי דהספידא
על מרן העצי
חיים זללה"ה
מאת
הגאון הצדיק
ר' אהרן דוד
רובינשטיין זצ"ל
אב"ד ור"מ
קאוואשהאז
באונגארין הי"ד

בסיגעט, נפגש פ"א אצל אסיפת רבנים עם הגאון הפני מבין, וכיון שהי' בין הרבנים הצעירים ישב בין הרבנים בצעירים, והגאון הפני מבין לא הכירו שאל אותו מי הוא, ענה לו שהוא הרב מסיגעט, והוא מכירו מאותו מסיבת פדיון הבן, ועדיין זוכר את כל מה שדרש שם וגם מה שעלה אז להעיר על דבורו, ולגודל התפעלותו חזר על כל הדברים לפניו בלי שום מגרעת, ונשתומם הגאון מגודל כח הזכרון שלו.

מרן רבינו ז"ל הי' מפליג מאוד את כח זכרונו של אחיו הגדול בעל עצי חיים, פ"א בעת הרצאת השיעור הי' רבינו מצטט דבר חידוש מהרמב"ן בעל פה מדף אחד, אמנם כאשר חפשו את מקומו בהרמב"ן מצאוהו בדף אחר, אמר אז רבינו שאצל אחיו העצ"ח לא הי' דבר כזה שיטעה מדף אחד לשני, כי ממש השכחה לא שלטה עליו, עוד אמר רבינו ז"ל פ"א אחי העצ"ח ז"ל כשהי' פוגש אדם בפעם ראשונה תיכף ומיד הכיר בו תכונת נפשו ומהותו, לא כן אצלי שלוקח לי איזה זמן וצריך אני לדבר עמו קצת, ורק אז אני מכיר מהותו ועומד על טיבו.

ויסופר שפע"א בליל שב"ק בעת שרקדו החסידים הזמר "אז ביום השביעי נחת", ומרן עצ"ח כדרכו ישב על מקומו והתבונן בפני החסידים נגש אליו הרב מריסקאווע זצ"ל, וא"ל איזה דבר חידוש שנפל ברעיונו, והעצ"ח לא הגיב כלל על דבריו, והי' נראה כמי שלא שמע מה שאמר, והרבה שנים אח"כ כשהיתה שאלה בעגונה הי' רוצה הגה"צ מריסקעווע להתירו ע"י חידוש זה, וכתב אז לעצ"ח ההיתר, אז ענה לו העצ"ח שזוכר את החידוש מאז כנ"ל, אבל העצ"ח בעצמו אמר פע"א שמה שהעולם משוחחין עבור הזכרון שלי אינו אמת, יש לי מח ככל אחד ואחד, רק שאני מייגע עצמי בפעם ראשון מאוד ולכן אני זוכר היטב.

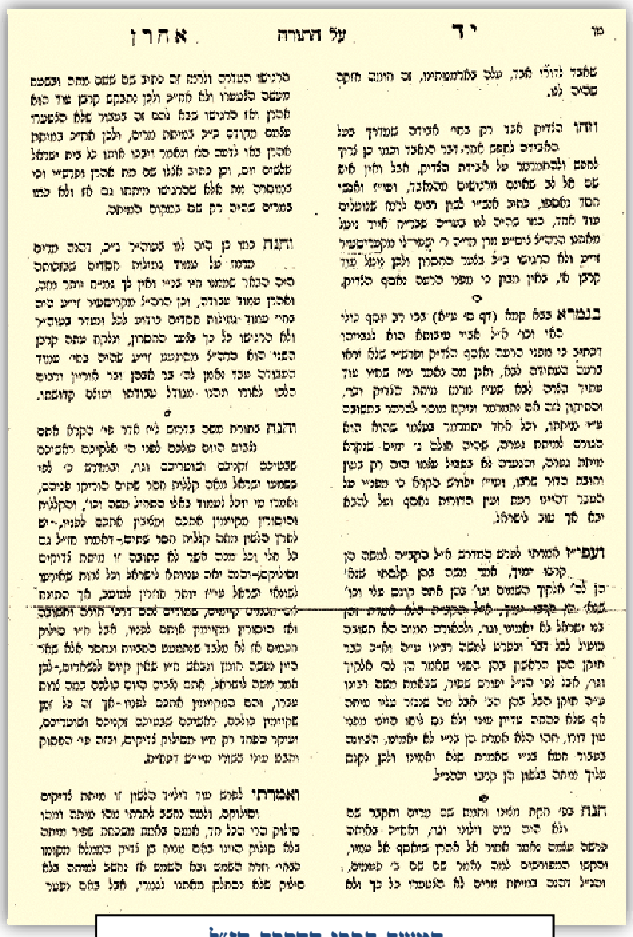
וידוע שביום שנפל העצ"ח למשכב מחוליו אשר לא קם ממנו, והי' אז בקלוו"ד וראשי הקהילה דשם שאלו ממנו איזה שאלה מהלכות ביהכ"נ, (שבט אז ביהמ"ד חדש) וציטט להם איזה סעיף בשו"ע, וכאשר הובא השו"ע לראות בפנים ראה שטעה בציון הסעיף, ובראותו זאת נענה במרירות ואמר "אוי עס איז נישט גוט", כי דבר זה לא אירע לו אף פעם שיטעה.

גם הי' אצלו דבר נפלא ומבהיל שהי' יכול להשתמש בשני חושים ביחד להפליא, כאשר באו לפניו לשאול ממנו עצה ותושי', הי' העט והקולמס בידו האחת וכתב בה פרי עשתונותיו בפלפל וסברא, ובידו השני הראה במחוג את חוות דעתו הטהורה בדבר שנשאל ממנו, ולהרואה הי' נראה כאילו משתמש בשתי חושים.

ומסופר שפ"א נכנס אצלו אשה אחת ששפכה לפניו מר לבבה להפקד בדבר ישועה ורחמים, וראתה שבשעת הדיבור כותב, וכשיצאה מן הקודש, סיפרה מגודל טוב לבו של הרבי שכל מה שאמרה רשם לעצמו לזכרון, ולא ידעה שבעת ההיא כתב במוחו השני חידושי אורייתא גדולי הדור המליצו עליו, שאף שלא זכה לאריכת ימים ושנים ונסתלק בד"ם ימיו, אמנם כאשר השתמש בשני חושים, מילא את כל יום ויום כאדם אחר עושה בשני ימים, והוברר הדבר דלפי הליכותיו הנפלאים האריך ימים מאוד.

סמיכת חכמים

בעודו צעיר לימים כבר הי' גאון ובקי, וסיפר מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל שבימי בחרותו של העצ"ח נסע ללעמבערג לקבל כתב הורמנא מאת הגאון בעל הבית יצחק ואביו שלח אתו את הגבאי שלו ר' אשר גבאי, והעצי חיים רצה שהבית יצחק יבחון אותו הדק היטב לא כמו שבוחנים את בן הרב מסיגעט, אמר לר' אשר שישאר בחוץ, ונכנס להבית יצחק ושאלו על שמו אמר חיים צבי ט"ב, ובחן אותו היטב והתפעל מאוד מעוצם גאונתו וכתב לו התרת הוראה, וכאשר יצא ראה הבית יצחק את ר' אשר, שאלו מה בקשתו, אמר לו שהוא גבאי של הבחור, שאלו הבית יצחק שוב ומי הוא הבחור, אמר לו הלא הוא בן הרב מסיגעט נשתומם הבית יצחק וביקש מעצ"ח שיחזיר לו החזרה את

המשך דברי ההספד הנ"ל

ההורמנא שרוצה לשנות הנוסח כראוי וכיאות לבן הרב מסיגעט, אמנם העצ"ח לא רצה וענה להבית יצחק שמטרת ביאתי היה לבקש הורמנא בשבילי ולא בשביל אבי.

האיש מקדש ומתקדש

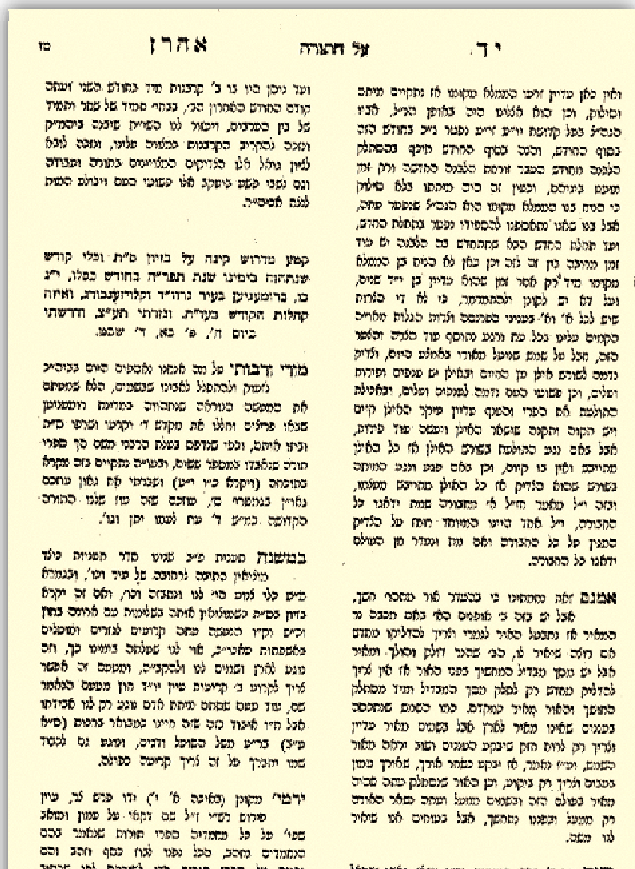
כשהגיע לפרקו נעשה חתן אצל הגה"ק רבי משה מבארדיוב זצ"ל בן הגה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע (בן מרן הד"ח וחתן מרן הייטב לב) אמנם סמוך לזמן החתונה נפטרה הכלה ל"ע באופן פתאומי, ואמר הגה"ק מבארדיוב זצ"ל שיותר מצטער על זה שאבד את העצ"ח ממה שמצטער בפטירת בתו, ואח"כ נשא את הרבנית הצדיקת מרת ברכה סימא בתו של הרה"ק ר' שלום אליעזר האלבערשטאם זי"ע מראצפערט (בן מרן הד"ח וחתן גיסו הגה"ק רבי מרדכי דוב טווערסקי זי"ע מהארנאסטייפל) שגם היא היתה מיוחדת בצדקותי"ה ומעלותי"ה, ועל גודל ערכה של הרבנית סיפר מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל שכשאמו נחלתה ל"ע אחרי פטירת אביו העצ"ח בא מרן רביה"ק זי"ע לבקרה, וכשיצא אמר שלא ידע עד כה את מעלת גיסתו ומידותי"ה הטובות.

מסופר שבהיותו חתן כבן י"ד שנה נסע עם חותנו רבי שלום אליעזר מראצפערט למרחץ קרעניץ, והיה שם אחיו הגדול של חותנו ה"ה מרן הדברי יחזקאל משינאווא ואחר שהשתעשע עם החתן בדברי תורה, אמר הדברי יחזקאל לאחיו שהביא לביתו את ה"ברוך טעם".

זמן החתונה הוקבע לט"ז סיון שנת תרנ"ו בעיר טארנא שהיתה אז משכנו של רבי שלום אליעזר זי"ע, המסדר קידושין היה אחיו הגדול של ר' שלום אליעזר מרן הדברי יחזקאל משינאווא שהיה זקן הצדיקים בדור, וסיפר מרן רביה"ק זי"ע שלהחתונה באו אלפי חסידים לקבל את פני צדיק הדור מרן הקדוש משינאווא זי"ע והיה שם לחץ ודוחק גדול, ועשו הרבה חופות בכמה מקומות, כדי שלא ידע הציבור בכירור היכן יהיה החופה כדי שלא יהי' דוחק כל כך כי מרן הקדוש משינאווא כבר הי' לעת זקנתו בן פ"א שנה ותש כוחו ולא רצו המחותנים להכביד עליו, ושיהי"ה מקום בריווח.

אחר חתונתו ישב העצי חיים כמה שנים סמוך על שולחן חותנו הרה"ק ר' שלו' אליעזר מראצפערט זי"ע בעיר טארנא, והי' לומד תורה בהתמדה יתירה ממש להפליא, ובכל לילה כשהי' הולך דרך השווקים ורחובות לביתו בשעה מאוחרת, הי' הרבה מיושבי טארנא מביטין אחריו בכבוד והערצה יתירה, עד שפעם הרגיש שמביטין אחריו, קיבל על עצמו לישב בבית המדרש כל ימות השבוע, ומאז והלאה הי' יושב בתורה ולא הי' חוזר לביתו משבת לשבת, אח"כ חזר לבית אביו לסיגעט, ובזמנים אלו הוסיף להתעלות לצד עילאה בדרגא גבוהה ושימש את אביו בכל הנהגותיו וקיבל ממנו כל מה שלמד וקיבל מאבותיו הקדושים.

חייו של מרן העצי חיים היה קצרים עם הרבה יסורים ומכאובים, כידוע שהי' לו צער גידול בנים באופן מבהיל כי י"ב מבניו מתו על פניו בחייו, בשנת תרפ"ב ג' טבת שחל ביום ו' עש"ק פרשת ויגש נפטרה בתו הרבנית הצדיקת דבורה לאה ע"ה אשת חבר של הגה"ק מסלאטפינא זצ"ל (בזיוו"ר ואח"כ נשא אחותה הרבנית הצדיקת העסא ע"ה) וזה הי' זרע הי"ב שלו אז אמר העצ"ח בהספידו בין הדברים על הפסוק "ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך וכו' אמר אני מפיל תחינה לפני קוב"ה ויאמר ב"י אדוני רבש"ע אני עומד כעת בזרע הי"ב אל יחר אפך בעבדך שעוד לא ישלוט עליו חרון אף.

י ד אחרון על התורה מז

על כס הרבנות

בסוף ימיו של הקדוי"ט נתמנה על ידו להיות רב הצעיר שיסייע אותו לישא בעול הרבנות, וגם ציוה עליו להרביץ תורה לפני התלמידים שבישיבתו הק', וגם להרבות לענות לגדולי הדור שהרצו את שאלותיהם להקדוי"ט ציוה לבנו העצ"ח

המשך דברי ההספד הנ"ל

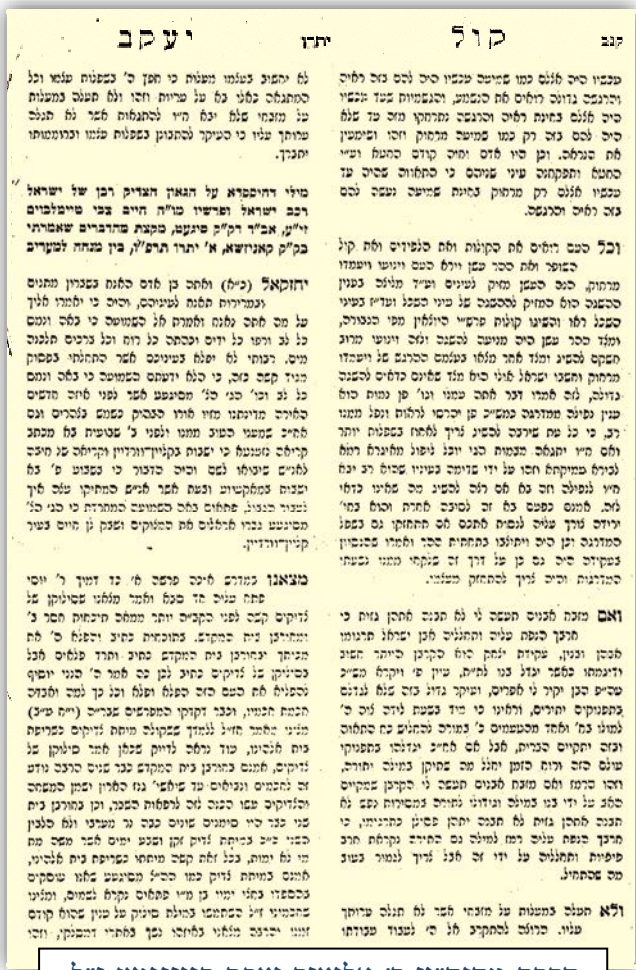
שיכתוב להם תשובה, ובליל שב"ק האחרון של הקדוי"ט אמר לבנו העצ"ח בזה"ל: חיים הערש טוה זיך אהן די טלית און גיי אין בית המדרש דו ביזט רב, ובזה הכתירו לרב ואב"ד ק"ק סיגעט והוא בן כ"ד שנה, וסיפר מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל שאז ערך העצ"ח השולחן (במקום אביו הק') ורביה"ק זי"ע ישב על ידו, וביום פטירתו של הקדוי"ט ציוה שיבואו כל משפחתו וב"ב שיברכם לפני מותו, כאשר ניגש העצי חיים אמר לו שמוסר לו את הנהגת הרבנות בק"ק סיגעט ואמר לו בענות קדשו "מיינע נערנים וועלן זיין דיינע נערנים" ואחר פטירת אביו עלה לגדולה ונתכהן לשמש בהרבנות והאדמורו"ת והנהגת הישיבה, וישב על כסא אבותיו לבית סיגעט.

נהג את קהילתו כדרך אבותיו בגאון וביד רמה הן בעניני הקהילה והן בעניני מלחמה, וכך רדף את כל מי שרוצה לנטות מדרך הישר, והיה לו צרות מהנוטים עד שפעם אחת הלכו אל מושל העיר והעלילו עליו עלילות שוא, ומושל העיר סיגעט שאל את העצי חיים בתמהון: האיך יוכלו אנשים מישראל לדבר בלשון גס כזה בגנותו של רב, שאפי' אצלם לא ידברו כך על חשוביהם, ענה לו העצי חיים בחכמה: כי בודאי אצלכם לא מדברים סרה על החשובים שלכם כי הם הלא יניחו את ההמון לעשות כרצונם ולא מתערבים בענייניהם איך להתנהג, לא כן אצלנו שהרב מתערב בכל מעשיהם ומרבה ליסרם שיתנהגו על דרך התורה ומשו"ה יש להם שנאה עליו, ונאה הדברים למי שאמרם, שכל דבר קטן שהיה בעיר הי' עומד ומזהיר שלא לנטות ימין ושמאל.

בסיגעט הי' פ"א שני אנשים להבחר להיות ראש הקהל אחד בשם ר' מיכל כהנא שהי' ת"ח גדול והשני גם שם ר' מיכל אבל הי' נחשב לקל, והעצ"ח אמר שיבחרו את ר' מיכל השני, ויהי' לפלא, הלא ר' מיכל כהנא ת"ח גדול ויר"ש מרובים, ענה העצ"ח היא הנותנת ר' מיכל כהנא כשיהי' לו איזה שאלה בהנהגת הקהילה וכו' לא יבוא לשאול אותי כי הוא ת"ח ויפתח לבד השו"ע לראות איך להתנהג וזה אני לא רוצה, משא"כ ר' מיכל השני על כל ספק שיהי' לו יבוא לשאול אותי דהא הוא אינו ת"ח.

אם כי הי' מאד טרוד בעניני הכלל והפרט, נהג את הישיבה הגדולה בסיגעט, שהי' אז כמה מאות בחורים, על כל פרט ופרט הן בהגדת שיעורים והן בכל דבר דרכו היה לבוא להגיד השיעור בשעה המיועד לכך בדיוק, לפנה"צ משעה 11 עד שעה 1 הי' לומד שיעור עיון, והשיעור הי' מלא חידושים ופלפולים חריפים ראשונים ואחרונים, וביחוד דקדק על פני יהושע, וגם שילב הלכות שבשו"ע, אחה"צ למד שיעור פשוט כשלושה דפים גפ"ת לשבוע, לא הפסיק באמצע השיעור לשום דבר, רק פ"א הפסיק כשבא אצלו איזה אדמו"ר ואמר בלשון צחות כי הוא מפסיק שלא יאמרו עליו שהוא אינו אדמו"ר כי מקובל לומר שהאדמורי"ם אינם לומדים, הי' מאד קשור לתלמידיו, ודאג לכל צרכיהם וכשבחור הי' צריך לעמוד בפני הצבא דאג מאד עבורו וחכה שיבשרהו כבר שהשתחרר, סיפר מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל שהרה"צ מראחוב זצ"ל שהי' תלמיד חביב למרן העצ"ח סיפר לו, שבעת שהי' צריך לעמוד בפני הצבא, והי' חשש גדול שלא יוכל להתפטר, כי הי' גבה קומה ובחור נאה, ויעץ לו לילך לעיר ווישעווא לעמוד, ובאותו יום הי' העצ"ח מיצר ודואג כל היום, ורק אחר שבא אחד ואמר לו שהתפטר בעזהשי"ת וימלא בשמחה רבה עד שאמר להמבשר "אני מבטיח לך חלק לעוה"ב עבור הבשורה שבשרת לי".

כמו כן עמד בראש מערכות בית ישראל, ומילא מקום אביו בנשיאות הקאנצלייא של קהילות הארטאדאקסן באונגארין אם כי היה אז צעיר לימים כבן כ"ד שנים ורבני הקהילות שעסקו עמו בהנהגת האורטאדאקסיא הי' גדולי וזקני הדור. וגם לחם בכל תוקף נגד כיתות הציונים, ועצר בעד המשחית הציוני להתפשט בעיר סיגעט, ועל זה היה לו

קונ"א קו"ל יתד יעקב

הספד מהגה"צ ר' אליעזר יעקב רויזנטיץ זי"ל אב"ד קאניזשא ומ"מ ור"מ דק"ק זענטא

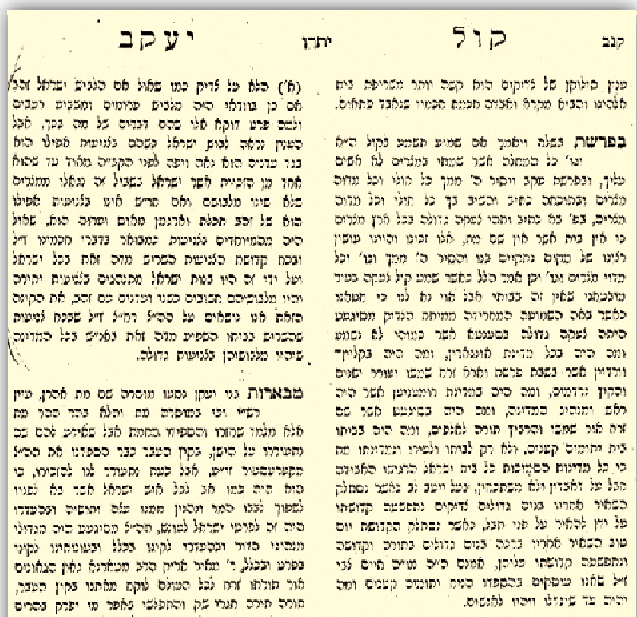
רדיפות נוראות, וכ"ק מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל סיפר שזוכר שבימי ילדותו התאספו הרבה פעמים ריקים ופוחזים מהציונים תחת חלונות ביתו של העצ"ח ושרו את הניגון הציוני (התקוה) כדי להטרידו ממנוחתו. היה רב אחד באונגארין והרב גלאזנער שמו וגר בעיר קלויזינבורג והוא היה דרכו לנסוע מעיר לעיר ולדרוש דרשות של דופי לטובת הציונים וגדולי המדינה יצאו נגדו במלחמה כבידה שנים רבות להחליש השפעתו, ופעם נסע העצי חיים לקלויזינבורג מקום כהונתו של הרב ההוא ובמסירות נפש דרש דרשה חריפה בביהכנ"ס של העיר נגד הרב גלאזנער המרא דאתרא, ואמר שהוראתו אסורה ואסור לו להיות אב"ד בעבור שנתפס לציונות. פעם אחת עשו הציונים מגבית לטובתם והזמינו את הרב גלאזנער שיבוא לדרוש לטובתם, העצי חיים שלח לו אזהרה שבל יעיז לבוא, והוא לא שמע לקולו ובא לדרוש, העצי חיים הכריז איסור חמור לילך ולהשתתף בהכינוס, אבל ראה"ק שהי' איש נכבד ות"ח לא שמע לקול העצי חיים והלך ולקח חבל בהכינוס, העצי חיים בתור אב"ד העבירו ממשמרתו, ונעשה מזה רעש גדול ופנה אל גדולי הדור לשמוע חוות דעתם בזה וכולם הסכימו עמו שצריכים להעבירו. והעצי חיים לא נח וכתב מכתבים לגדולי ולזקני המדינה שיחלצו חושים וירעשו עולמות שלא יתנו להתפשט הנגע הצרעת הציונית בעיר מחוזק, ודבריו עשו פירות.

סיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל שבסיגעט הי' ביהכ"נ ישן שהי' קדוש אצל כל אחד אפי' אצל הילדים ולא דברו שם ולא שחקו שם בגלל שהישמח משה דרש שם דרשה, וגם ר' אלעזר ניסן והייט"ל והקדוי"ט וגם הוא העצ"ח בעצמו דרש שם כמה דרשות אבל הי' זמן שהביהכ"נ עבר לרשותם של הציונים והם עש אצל הארון הקודש איזה חבל שמצד אחד המשיכו והעלו הפרוכת ומצד אחד הורידוהו והם עשו זאת מצבע כחול ולבן, ואמר העצ"ח שאסור ליכנס לביהכנ"ס זו למרות גודל קדושתו ולא תלו שם דגל רק צבע של הדגל. ועוד סיפר רבינו שבסוף ימיו של העצי חיים הי' בסיגעט ציונים שרצו להעמיד "העברעישע שולע" והעצי חיים רדפם עד חרמה ואמר בלה"ק: "ווילאנג איך לעב וועט קיין העברעישע שולע נישט זיין" וכן הוה.

עוד סיפר מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל כשהי' בא"י שנת תשנ"ד בעת מסיבת קרן הצלה, שפ"א הי' בטשאד שהי' מהגלילות של סיגעט והי' שם ביהכ"נ וביהמ"ד, בביהכ"נ התפללו המון עם, ובביהמ"ד התפללו הת"ח וחסידים ונכנס לביהמ"ד וראה שתלוי שם מפת א"י חשש שנתפסו בציונית, וביקש מהגבאים שיורידו א"ז ולא רצו אמר העצ"ח שאינו נכנס לביהמ"ד והלך לביהכ"נ ודרש שם דרשה ובכה שם בכי' רב נגד הציונות, ומוסיף רבינו שהעצ"ח לא הי' בעל בכי גדול אבל שם בכה מאין הפוגות והי' שם התעוררות גדול בעיר עד שגם הגבאים הורידו את המפה, מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל היה אומר שע"י הצער שהי' לעצ"ח מצרת הציונים נתקצרו ימיו.

אחרית ימיו

בראשית השנה של שנת תרפ"ו שנת פטירתו כבר רמז שדינים שורים בעולם, ובאמצע הקפות אמר לאחד ממקורבי, אילו ידעתם מה שאני יודע "וואלט איר איינגעריסן פאר מיר". אחר הימים טובים האחרון נסע העצ"ח לשבות באיזה עיר בקרב חסידיו, ואחיו רבינו ותלמידיו, ואחיו רבינו ז"ע הי' באיזה עיר בקירוב מקום, ביום ראשון נסע רבינו ז"ע לבקר את אחיו העצ"ח ז"ע, כשנכנס רבינו אצל העצ"ח ביקש העצ"ח מכל העומדים שם לצאת מהחדר כי רוצה לדבר עם רבינו ביחידות, ורק המרא דאתרא מפני כבודו נשאר שם מן הצד, רבינו התיישב שם ליד אחיו ושאל בשלומו איך שמרגיש בבריאות גופו, העצ"ח שם את ידו על לבו ואמר "נישט גוט" ואח"כ נתקרבו זה לזה ודברו

קול יתדו יעקב

המשך דברי ההספד הנ"ל

בחשאי בלי שנשמע קולם ובתוך כך געו שניהם בבכי ודמעות נשרו מבין ריסי עיניהם הק', והעצ"ח לחץ ידי רבינו זמן רב ולא דברו כלום רק נשמע קול בכייתם, אח"כ ליוה העצ"ח את רבינו עד פתח הבית וחזר, כשרבינו יצא דיבר עם המרא דאתרא בהתרגשות גדולה ובעינים דומעות מהעצ"ח, וסיפר המרא דאתרא שהי' ניכר על פניהם שליבם יודע שזו פגישתם האחרונה עלי אדמות ונפרדו זה מזה מעלמא הדין.

שבת אחרונה שבת וארא נסע העצ"ח לקליינוואדיין לשבות בקרב חסידיו אשר באונגארין, חסידים רבים באו מכל המדינה לחסות בצל הק' של העצ"ח, בערש"ק כשהגיע זמן תפילת מנחה, יצא מחדרו להתכונן לתפילה והתאחר לחזור, יצאו החסידים לראות מה קרה ונזדעזעו כולם בראותם את העצ"ח שוכב על הארץ מחוסר אונים בלי הכרה ותיכף העלוהו והשכיבוהו על המטה והזעיקו את הרופא שקבע שאחז שבץ וסכנה מרחפת לחייו, חיש מהר התפשט הידיעה הלא טובה על דבר מחלתו של העצ"ח, ובכל מקום שהידיעה הגיע פחד גדול נפל על היהודים ונקהלו היהודים לעורר רחמים עליו, והעצ"ח שכב כל הזמן בלי להזיז שום אבר רק מפעם לפעם העביר את ידיו על פאותיו או על הציצית.

חסידים רבים באו לקליינוארדיין לעקוב מקרוב על המתרחש ובין הבאים הי' כמובן אחיו רבינו זי"ע, וגם חותנו הרה"ק רש"א מראצפערט ונכנס לחדרו ששכב העצ"ח ואמר: "איך האב דיר געבעטן זאלט נישט פארן וארא", ונכנס לביהמ"ד ופתח את הארון קודש והרעיש עולמות עבורו, וגם שלחו לאה"ק שליחים להתפלל במקומות הקדושים, והוסיפו לו שם "יוסף חיים צבי" לסגולה.

הרה"ק רש"א ביקש מרבינו ז"ל שישוב בי"ד מיוחד שיפסקו בכח תורתם פסק דין ע"פ הלכה של תורה שצריכין את העצ"ח בעלמא הדין שהקב"ה ישלח לו רפו"ש, ורבינו הושיב בי"ד של עשרה ת"ח יראי ה', אלמנות ויתומים באו לפני בי"ד וטענו שהעצ"ח הי' מקור מחייתם ובאם יסתלק יפסק מקור מחייתם, היללות והבכיות בקעו רקיעים ורבינו הוסף לטעון כי הילדים רכים וצריכים להתגדל על ברכיו ואלו הצאן מה חטאו מה נורא הי' המחזה כשרבינו התחיל לדבר ולא שמעו רק כמה מילים ותיכף פרץ בבכי ואתו בכו כל מי שנוכח שם.

לאור הטענות אלו יצאו פסק הדין מבי"ד על פי דין תורה לטובת העצ"ח שהקב"ה ישלח לו מהרה רפו"ש וכו' וכתבו בזה"ל: **"עדה של עשרה במותב בי דינא כחדא הוינא, ואתא לקדמנא קול**

צעקת יראים ושלמים חסידים ואנשי מעשה הי"ו, בוכים ומתחננים על מחלת ההה"ג מו"ה יוסף חיים צבי, בן רבינו הקדוש מו"ה חנני' יו"ט ליפא זי"ע, ושם אמו חנה, אומרים פה אחד כל בני מדינה זו, ומדינות הקרובות והרחוקות יודעים כי הדור צריך לו, וכבוד אחיו הרב הגאון הצדיק מו"ה יואל שליט"א הוסיף לטעון כי הילדים רכים וצריכים להתגדל על ברכי אביהם שיחי' לאויט"א בדרך התורה הקדושה ואלה הצאן מה חטאו. ואחרי שמוע טענות אלו בקשו מאתנו ב"ד חתומי מטה עדה מישראל להגיד להם חוות דעתינו עפ"י התוה"ק. וזה אשר יצא מאתנו ב"ד חתומי מטה עדה מישראל פסק דין עפ"י התוה"ק, שיתבטל כל גזירה רעה מעל החולה יוסף חיים צבי בן חנני' יו"ט ליפא ובן חנה, ויתהפך מרעה לטובה גמורה ברחמים אמיתיים בלי תערובת דין ח"ו, ויתרפא רפואה שלימה וגמורה לכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו וכל חושיו במהרה דיד"ן, וישוב לאיתנו ויעמוד בכח וגבורה לעבודת בוראו ית"ש. ובלב נשבר ונדכה אנו מתחננים ומתפללים לבורא רפואות ית"ש שיקויים בו ובכל חולי ישראל מקרא שכתוב אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח, וכל מה שהחליטו עדה קדושה בב"ד של מטה יקיימו בב"ד של מעלה ברוב עוז ושלום עד ביאת גואל צדק בב"א, ולא יהי' על זה שום קטרוג ח"ו ויוסיפו לו שנות חיים ושלום בזכות תורתן וצדקתן שלמדו ועשו אבותיו הקדושים והטהורים אכי"ר. וע"ז באנו על החתום אור ליום ה' לס' ולכל ב"י היה אור במושבותם ו' שבט תרפ"ו לפ"ק קליינוואדרדיין יע"א (ראה תצלום מהכתב בי"ד הנ"ל).

אבל לא אכשר דרא ונצחו אראלים את המצוקים ונשבה הארון הקודש. הידיעה המעציבה, התפשט בכל המדינות ואנשים נשים וטף בכו ברחובות, ובפרט בעיר קליינוואדיין ששם נפטר, אחד מהמקורבים שאל את כ"ק רביה"ק היכן יניח את הספר תורה ופרץ רביה"ק בבכי ואמר שמעולם לא בא לפנינו שאלה כזו, והניחו אותו בחדר הספרים וחפרו בחצר הבית באר והטבילו את גופו הטהור והתחיל מסע הלוי' מעיר קליינוואדיין עד עיר סיגעט ונסעו עם ארון דרך מסילות הברזל ובכל תחנה המתינו אלפי אנשים ועלו על הרכבת ונכנסו מהחלונות ועמדו על הגג, ונפתחו הגבולות ולא דקדקו עם הניירות כי גדול הי' שמו גם בין הגויים, ואלפים ובראשם רבני וגדולי המדינות באו מכל קצוות לסיגעט להלוי' והקהל נאמד כעשרים אלף איש, הנהלת הקהילה החליט לקבל בנו בכורו הבחור ר' יקותיאל יודא למלא מקום אביו כשיגדל ויסמך להוראה כי הי' רק בן י"ד שנים וגם נתקשר אז בקשרי החיתון עם הבתולה רחל ע"ה בת רביה"ק זי"ע.

עיין בס׳ אגרות לחם שלמה (מכתב ל״ו) שכתב הגאון משימלוי זצ״ל להה״ג ר׳ נטע שלמה שליסעל זצ״ל והיא הסכמה לספרו נטע שעשועים, וז״ל: ספרו הנחמד ומכתבו קבלתי, ונהנתי מאוד מד״ת ופלפוליו הנעים, ובין כך נשמע מהאסון הנורא אשר קרה לנו בעוה״ר שנלקח מאתנו פאר מדנתינו הגה״צ מסיגעט זצ״ל ונסעתי לסיגעט והייתי שם בש״ק העבר וגם איזה ימים אח״כ, (שידוע שהגאון משימלוי נשאר שם אח״כ בכדי למנות את הגה״צ ר׳ זלמן לייב למלא את מקום אביו, והוא הלך בעצמו לקבץ חתימות בעבור זאת, וביום ראשון דרש דרשה ארוכה לשבת התמנותו ודבריו עשתה רושם) ועתה בבואי לביתי נזכרתי מבקשתו וכו׳.

בשעה אחד הובא הארון לביהכ״נ הגדול ושם הספידו בנו ממלא מקומו, וחתנו הגה״צ מסלאטפינא זי״ל משם הלכו לבית החיים וליוהו אנשים לרבבות, ראשון המספידים היה אחיו כ״ק רביה״ק זי״ע שהספידו בקול בוכים אשר נמס כל לב, וסיפר הגה״צ רבי שלמה זלמן פרידמאן זצ״ל האב״ד ראחוב שהי׳ שם באותו מעמד שרביה״ק אמר בתוך הדברים שעתה מת אביו הקדוו״ט כי הלא אמרו חכז״ל המניח אחריו בן כמותו כאילו לא מת, אחי העיי חיים היה דומה לגמרי לאבי וכל זמן שאחי ממלא מקומו הי׳ קיים היה אבי קיים אבל כעת שנסתלק אחי הרי הוא כאילו עכשיו מת אבי, ואחד הספדו של כ״ק רביה״ק זי״ע הספידוהו גדולי הדור ומפני קדושת השבת הפסיקו באמצע והמשיכו ביום ראשון, וגם בארץ ישראל נספד ע״י מרא דארעא דישראל הגה״ק רבי יוסף חים זאנענפעלד זי״ע.

וזה אשר חרות על מצבתו הק׳: ״פה חלקת מחוקק ספון, ח׳כמת אלקים תאיר פניו הקדושים, יומם ולילה לא מש מעבודת שמים, י׳רים ידו במלחמת ה׳ וגבר ישראל, מ׳רביץ תורה ויראה לאלפים ורבבות, צ׳בי ישראל פאר הדור והדרו, ב׳רוב חריפות ועומק חכמתו, י׳רד וצלל בים התלמוד והפוסקים, והעלה מרגניתא טבא ורב פנינים, חידש חידושים רבים חריפים ושנונים, בשאלות ותשובות להלכה ופלפולים עמוקים, על מס׳ הש״ס ואגדה עה״ת ומועדים, זה תולדות הגאון הקדוש הגדול בענקים כקש״ת מרן חיים צבי ט״ב זצללה״ה, שימש בכתר הרבנות פה כ״ב שנים לתפארת עדתינו ומדינתינו, נפטר בדמי ימיו, נאסף בן מ״ו שנים בעיר קליין ווארדיין, עלה השממה ביום ה׳ ו׳ שבט ונטמן גופו הטהור פה ביום ו׳ עש״ק פר׳ בא תרפ״ו לפ״ק, תנצב״ה״.

מורשתו הרוחני

דרכו בקודש הי׳ להקדיש שעות רבות לרשום עלי גליון את חידושי תורתו, כמו שמביאין בניו הק׳ בהקדמה לספר עצי חיים עה״ת ומועדים, וז״ל בהקדמה: ״אך זאת נחמתנו שהניח אחריו כתבי קודש ח״ת, ה״ה חידושים עה״ת שני חלקים אשר הננו נותנים לפניכם היום ברכה, חידושים על המועדים בדרך נפלא, שו״ת על ד׳ חלקי שו״ע, חידושים על הלכות מקוואות, חידושים על מס׳ גיטין, קידושין, בבא מציעא, ועוד על שאר מסכתות, ואם כי כל ימיו המועטים במספר [אשר כל ימי שני חייו הי׳ בעוה״ר רק מ״ו שנים] הי׳ מוטרד בטרדות שונות, והי׳ מדוכה מהרבה צערי הנפש ר״ל אשר עליו על צוארו, עכ״ז לא הניח מלכתוב ידו לה׳ ח״ת בכל עת, ואפי׳ בעת הגדיל צערו ר״ל התנחם תיכף בהתחדשות ח״ת ובזה השתעשע בכל עת ובכל רגע״, עכ״ל.

וכן כותב מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל בהקדמתו לספרו ״ברך משה״ וז״ל: ״וכן בקודש חזיתי אצל כבוד קדושת אאמו״ר מרן הגה״ק זי״ע בעמדו בבית ה׳ בלילות הי׳ מושך בקסת הסופר שעות ארוכות לחרוט עלי גליון חידושיו הנפלאים, אשר חלק גדול מהם נשארו בכתי״ק ונאבדו בשנות הזעם וכו׳, עכ״ל.

בשנת תרפ״ו זמן קצר לפני פטירתו התחיל לסדר כתביו שהי׳ לו כמה ארגזים מלא וגדוש, וסידר רק מקצת מחלק או״ח, אבל בעווה״ר לא זכה לגמור ולהדפיסו בעצמו כי נסתלק באמצע הדרך, ואז סידרו הגה״צ מריסקעווע זי״ע, גם עבר על חיבורו על התורה, ובפרט בח״ב חלק הדרושים שהתחיל לכתוב שנה אחת לפני פטירתו והשתעשע בזה מאד, ועבר על הרבה מדברי תורתו, ומה שלא הי׳ רצונו להדפיסו העביר קו עליו לסימן שאין להדפיסו, וחידושים האלו היו מונחים בגנזי כ״ק מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל, פ״א הראה אותם לרביה״ק זי״ע, אמר רביה״ק שהיא פלא גדול בעיניו למה לא רצה אחי להדפיסם, כי הלא כולם המה דברים נפלאים בדברי פי חכם חן.

כן השאיר הרבה חדושי תורה על מס׳ בבא מציעא ועל מס׳ פסחים וקידושין וגם הגהות על שו״ת השיב משה אבל בעוה״ר הכל נשרף במלחמה כמו שמביא כ״ק מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל בהקדמה לספר עצי חיים על גיטין.

צדיקים במיתתם קרוים חיי״ם

מרן העצ״ח אמר על הפיסקא תאיר ארץ מכבודך דהיינו אף שהקדושים בארץ המה מ״מ הארץ מאירה מכבודם ובמקום שהם ספונים מסוגל להבנות מאורם, וראוים הדברים למי שאמרם כמסופר שבשנת תרצ״א התייצב לצבא תלמידו הרה״ח ר׳ אברהם קליינמאן וכשבאו השופטים וראשי הצבא בדקו המכתבים ואמרו לו הכל בסדר אבל אתה לא בסדר שלא התרשמת עד עכשיו ושמו אותו למרתף בעברו דרך חוצות העיר באו אתו מכירים וסיפרו לדודו ר׳ אהרן גרינפעלד והשתדל שיצא עד המשפט ורץ להרה״ק מביקסאד זצ״ל וסיפר לו כל הצער שלו, ענה לו הרה״ק מביקסאד הלא אתה תלמיד של העצ״ח והוא דואג עבור תלמידיו הנה באה אלי אשה והי׳ אז יומא דהילולא של העצ״ח זי״ע ואמרתי לה שתסע להשתטח על קברו ונסעה והשתטחה על הציון ועכשיו לשנה הבאה באה להזמין אותו לסנדק ונסע התלמיד הנ״ל לסיגעט להשתטח על קברו ואח״כ נודע לו שהענין נגמר ומסודר על צד היותר טוב כי השופט העליון חלה ובא במקומו שופט אחר והכל נסתדר.

סיפר הרה״ח ר׳ אלי׳ פאלאק מבארשא שסיפר לו הרה״ג האב״ד מטארנ ששאל שאלה מהעצ״ח איזה שבועות קודם שנסע לקליינווארדיין והשיב העצ״ח להרב הנ״ל שעתה אין לו פנאי רק כשיבוא בחזרה מקליינווארדיין אז ישיב לו תשובה, וכשנפטר העצ״ח הי׳ לו להרב עגמת נפש מפני שהעצ״ח נשאר לו בעל חוב להשיב לו על השאלה, ופע״א נדדם הרב ובא אצלו העצ״ח בחלומו ואמר לו שנשאר לו בע״ח שצריך להשיב לו תשובה על השאלה הנ״ל ואמר לו תשובה על כל השאלה.

יְבָרֶכְךָ ה' מִצִּיּוֹן

באותות הזקרה וחיכה, נשגר בזה ברכת מזל טבא, קדם מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, לכו ער וחם לכל דבר שבקדושה, מסור בלב ונפש חפיצה למענינו, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, בכואו תמיד לעזרת מוסדותינו הק' בארה"ק, וה' ברך את אברה"ם בכל, על כל מכיריו נערץ ומהולל, עושה ומעשה לפרט ולכלל, איש חמודות רב תבונות, שמו הטוב מהללים בשפתי רננות, ה"ה

הרבני החשוב הנכבד והמפואר, מיוחד בכל מיני מיוחד

מז"ה

בן ציון אברהם כהן

הי"ו

אבן יקרה בקרית יואל יע"א

מנהל האפיס של מוסדות יעב לב בארה"ק

לרגל שמחת נישואי בתו הכלה החשובה תחי' למזל טוב בשעטו"מ

עכ"ג החתן החשוב הנודע לתפארה, מו"מ בתורה וביראה טהורה, כמר **יעקב פריעדמאן** הי"ו

בן ידידינו החשוב והנעלה, נודע לשם ולתהילה מוה"ר **יואל פריעדמאן** הי"ו

בן הרה"ח ר' **שמואל הכהן פריעדמאן** שליט"א, משב"ק

והברכה אחת קדם מע"כ אביו ידידינו החשוב מגיד מישרים, פה מפיק מרגליות בתורה ועבודה שזורים

הרה"ג ר' עמרם כהן שליט"א

מחשובי ק"ק קרית יואל יע"א

זאת הברכה, יוסף ה' עליך אלף פעמים ככה, וזכות פעליך הכבירים לפרט ולכלל, יעמוד לך על כל צעד ושעל, ותזכה לראות ולרווות מכל יז"ח רב תענוג ונחת, בנים וכני בנים כגפן פורחת, ויתאחדו אצלך תורה וגדולה במקום אחת, וכל טוב סלה.

החותמים למען שמו ברגשי ששון ושמחה, אסירי התודה וההערכה

הנהלת מוסדות סאטמאר בארה"ק

ירושלים - בני ברק - בית שמש

ימי ההילולא

ג' שבט

- רבי יוסף ב"ר מרדכי גרשון כ"ץ (שארית יוסף, גיס הרמ"א) - שנ"א
- רבי אהרן ב"ר מרדכי מלעבוויטש - תקס"ו
- רבי יחזקאל שרגא פרנקל תאומים אב"ד קלאסנא-וויעליטשקא ב"ר יהושע העשיל מקאמארנא - תרמ"ה
- רבי יוסף מאמשינוב ב"ר מנחם - תרצ"ו
- רבי יחזקאל שרגא מציעשנוב ב"ר שמחה ישכר דוב (חתן מרן העצי חיים) - תש"ד

ד' שבט

- אשר בן יעקב משבטי י-ה - ב"א ש"כ
- רבי משה יהודה לייב מסאסוב ב"ר יעקב - תקס"ז
- רבי אברהם הכהן מקאליסק ב"ר אלכסנדר - תק"ע
- רבי מנחם נחום מטריסק ב"ר אברהם - תרמ"ז
- רבי אברהם מוויעליפאלי ב"ר שלמה זלמן - תרס"ו

ה' שבט

- רבי חיים צאנזער מבראד ב"ר נחום - תק"מ
- רבי דוד מבאהוש ב"ר יצחק - תרמ"ה
- רבי יהודה ארי' לייב מגור ב"ר אברהם מרדכי (שפת אמת) - תרס"ה
- רבי מאיר שלום ב"ר יהוסף מקאסאני - תרע"ט
- רבי שלמה זלמן פרידמאן אב"ד ראחוב ב"ר ישראל חיים (זבחי שלמה) - תש"מ

ד' שבט

הרה"ק ר' אברהם הכהן מקאליסק זי"ע

במעלליו יתנכר נער

נולד לאביו רבי אלכסנדר כ"ץ בעיירה קאליסק שבליטא, בימי בחרותו למד אצל הגר"א מווילנא זי"ע, כבר בשנותיו הצעירות נחשב לגאון גדול, והי' נחשב בין בחורי וטובי המוחות של גדולי תורה תלמידי הגר"א, הגר"א חיבבו עד מאד והי' משתעשע עמו שעות רבות בפלפולה של תורה, וכל אימת שנפרד מעמו יוצא ומלוהו עד מחוץ לביתו מה שלא עשה לשום אחד מתלמידיו, הגר"א סמך ידיו עליו והי' משתפו בעריכת תשובותיו בהלכה, וביניהם את תשובתו בהלכה להגאון הגדול רבי חיים רפופורט זי"ע, פ"א בעודו בשנות צעירותו נפגש עם הגאון רבי חיים רפופורט, כדרך תלמידי חכמים החלו מתנצחים בהלכה עד שהגיעו לכדי ויכוח חריף, והגאון הצעיר הראה את כוחו הגדול, רבי חיים התפעל מאד מגאונותו וחריפתו של הצעיר, והפליט לעברו, "מדבריו נראה שהוא תלמידו של הגאון ר' אברהם מקאליסק", שאלו ר"א מהיכן אתם מכירים את הגאון מקאליסק, ענהו, שהגיעה אליו תשובה להלכה ממנו בפקודת הגר"א מוילנא, ר"א החל להתפלפל עמו אודות התשובה ההיא, עד שר"ח גזר עליו שיאמר מי הוא ואם הוא בעצמו לא הגאון מקאליסק... ר"א הוכרח להודות, לימים כשהתקרב ר"א אברהם לדרך החסידות סיפר בזיכרונותיו סיפר הזה, הוסיף ואמר: אז היה עדיין לפני התקרבותי לדרך החסידות והראתי את כוחי בתורה, ולא ידעתי עד כמה צריכים להתאפק... (אור הגליל) , בהיותו כבן תשע שנים כבר היה שמעו הולך בכל סביבתו כגאון גדול, עד שעשיר אחד נגיד מפורסם מיהר לקחתו כחתן לבתו הצעירה, ואף הקציב עבורו נדן גדול.

במעלות החסידות

לאחר שמילא כריסו בתלמוד בבית מדרשו של הגר"א והוא עדיין במיטב שנותיו, חזר לביתו שבקאליסק, ונסגר בעליית קיר קטנה כשהוא עוסק בתורה ובעבודת ה' פרוש ומנותק מכל הבלי העולם, שבע שנים היה מסוגר בחדרו כשכל כולו יוקד ובוער בעבודת ה', ודאגה אחת בלבו כיצד לעלות ולהדבק בהשי"ת, וקנה לו שם בעיירה כצדיק ופרוש, בעיירה קאליסק דר אז אחד מטובי האברכים שבעיר ר' אהרן שמו, שמע המגיד ממעזריטש זי"ע הגיע לאזניו והוא החליט לנסוע למעזריטש ולעמוד מקרוב ולראות את דרך החסידות, ר"א התפעל מאד מדרכי המגיד ומהנהגותיו, והפך לאחד מהתלמידים, לאחד שבועות וחדשים שהסתופף רבי אהרן שם חזר לעיירתו קאליסק, ושם פעמיו לביתו של רע' ר' אברהם כדי לגלות לו מהאור שנתגלה לו במעזריטש, ודפק אל הדלת של ר"א, אבל ר"א הי' שקוע בלימודו ולא שמע קול דפיקותיו, עד שנאלץ ר' אהרן לקפוץ דרך החלון כשכל כולו נרגש פרץ ר' אהרן ושאגה בפיו: מה לך יושב בסתר סגור ומסוגר, אור גדול בוקע ועולה במעזריטש, צא מארבע אמותיך ולך אחר האור, בעצמי שמעתי מפיו מפורש 'מלאה הארץ קנייניך' שהארץ מלאה קנינים בהם אפשר לקנות אלקות, ר"א הרגיש בדברי ר' אהרן ששם ישיג מבוקשו, גמר ואומר לנסוע ממעזריטש, אך מיד נעצר ואמר: "אייידער מ'פארט צו א רעבין דארף מען לערנען", והתחיל מיד ללמוד דף אחד דף, עד שלמד אלף וחמש מאות דפים, או אמר: "יעצט בין איך א שאפע מיט ספרים קען איך פארן צו א רעבין", מיד בבואו למעזריטש חש מיד את האור הגדול ודבק נפשו בהמגיד ונעשה לאחד מגדולי ומובחרי התלמידים, רבו שלמדו תורה בצעירתו הגר"א מווילנא זי"ע בשמעו על התקרבותו לדרכי החסידות, התאנח והפטיר, אוי, ואמר, "מה שאבד בזה היו מבקשים גדולי הדור למצוא אפי' מן המקצת, ואף זה תהיה להם למציאה גדולה", ולבסוף הוסיף ואמר: "אמנם מובטחני שדג גדול כמוהו אינו נאבד אפי' בים", כשחזר ממעזריטש עבר דרך ביתו של הגר"א, פנה אליו הגר"א ושאלו: מה נתחדש לו במעזריטש, השיב לו בקצרה: "כי שם ראה בחוש את היוחי בהם, יותר לא

דברו ביניהם, היתה זו פגישה האחרונה בין הגר"א לתלמידו לשעבר, ושוב לא נפגשו.

בראש חבורה

בחזרו לעיר קאליסק התחילו להתלקט אליו בני הנעורים והאברכים אשר אש תמיד תוקד בקרבם וימנוה עליהם לרב ומנהיג ומדריך בדרך ה', בימים ההם הלך לבית עולמו רבה של העירה רבי שמשון גיסו של ר"א, אז מנוהו כל העיר את רבי אברהם כרב בעירה קאליסק, איש האהבה ויראת השם יקדה בלבו של ר"א ותצא האש חוצה, ובכל תפילותיו ועבודתו הי' שואג כארי ורוקד ומכרכר בכל עוז מדביקותו בבוראו, התלמידים השוהים במחיצתו החלו אף הם לעלות במעלות היראה ואם הם קבלו עליהם את הנהגותיו להתפלל ולעבוד את השם בהתלהבות גדולה, סיפר היסוה"ע זצ"ל כי אנשיו של הקאליסקער זי"ע בכל יום לפני התפלה נתנו צוואה לביתם כמי שהולך למסור נפשו עקה"ש, ובערב שב"ק נהגו לעשות צוואה פעמיים פ"א בבוקר ופ"א במעלי שבתא קודם 'הודו'.

עלייתו לאה"ק

בשנת תקל"ג נסתלק רבו הגדול המגיד ממעזריטש, התקשר ר"א בעבותות אהבה עם הרה"ק רבי מענדל'ע מוויטעפסק זי"ע אשר ידידותם כבר התחיל אצל רבם המגיד זי"ע, ונסע אליו עם חבורתו וקבלו את מרותו, בשנת תקל"ז כשהרה"ק מוויטעפסק זי"ע עלה בעלייה הידוע של תלמידי הבעשטה"ק (זו היתה שניה מעליית תלמידי הבעשטה"ק, הראשונה היתה אחר מספר שנים אחר הסתלקות הבעשטה"ק ע"י הרה"ק רבי נחמן מהורודענקא זיע – נאמן ביתו ומחותנו של הבעשטה"ק, והרה"ק רבי מנחם מענדל מפרעמישלאן זי"ע) לאה"ק נצטרף ר"א ועמד לימינו של רבי מענדל – שהי' מנהיג החסידות ומרא דארעא דישראל – לאורך כל ימי חייו עד לרגעיו האחרונים, ותמיד חתם לימינו על האגרות שנשלחו לחו"ל לחסידיו של רבי מענדל, נפלאה היתה אהבתם של הני תרי צדיקיא, תמיד לא זז ידו מתוך ידו, הם מרעיפים איש על רעהו כינויים של חיבה ושל שבח על האגרות, (עיין בפנים האגרות הנדפס בספר פרי הארץ מהרה"ק מוויטעפסק זי"ע). גודל אהבתם נמשכת עד יומו האחרון של רבי מענדל, שכמה פעמים בימי חולי האחרון כשרצה לצוות ולכתוב צוואתו, אמר "רופט מיר מיין גוטער ברידער, מיין הארץ פריינט", על צוואתו של רבי מענדל שנכתבה במעמד רבי אברהם חותם רק הוא, ואצל העד השני כתב בזה"ל: "והעד השני לא חתם כי ירא לנפשו לבוא בחת"י עם הרה"ק מקאליסק".

ימי ההילולא

ו' שבט

- **רבי יצחק מקאלש ב"ר ארון ארי' מפרעמישלאן -ת"ר**
- **רבי חיים צבי מסיגוט ב"ר חנניה יו"ט ליפא** (עצי חיים) **-תרפ"ו**

ז' שבט

- **רבי ישראל חריף מסטאנוב ב"ר שלמה** (תפארת ישראל) **-תקמ"א**
- **רבי דוד מלעלוב ב"ר שלמה** (צבי) **-תקע"ג**
- **רבי מרדכי דוד מדאמבראווא ב"ר צבי הירש -תר"ג**
- **רבי חיים זעליג משרענצק** (תלמיד הר"ד מלעלוב) **ב"ר יחיאל מיכל -תר"ז**
- **רבי יצחק אהרן הלוי איטינגא אב"ד לבוב ב"ר מרדכי זאב -תרנ"א**
- **רבי פנחס מזינקוב ב"ר חיים מנחם - תרע"ו**
- **רבי נתן דוד מפארצוב ב"ר יעקב יצחק מביאלא - תר"ץ**
- **הגאון רבי ירוחם יהודה ליב פערלמאן הגדול מ'מינסק -תרנ"ו**

ח' שבט

- **הגאון רבי דוב לאבלאוויטש אב"ד קישקערעש** (דיבוי חן) **-תרצ"ו**
- **רבי יוסף מאיר כהנא מספינקא–ירושלים ב"ר צבי הירש -תשל"ח**

ט' שבט

- **רבי יוסף יוסקא מיאס ב"ר ארי' יהודה לייבמוואלטשיסק - תקס"ז**
- **רבי ישראל יעקב ב"ר מנחם מענדל מרימנוב - תקפ"ז**
- **רבי יעקב קטינא ב"ר יצחק מרדכי** (רחמי האב) **- תר"ן**
- **רבי שלום גאלדענבערג מסוואליב** (דרכי שלום) **- תרע"ח**

מרא דארעא דישראל

את מקומו של רבי מענדל בהנהגת החסידות בטברי' ששם התיישבו ירש רבי אברהם בהסכמת כל גדולי החברי', וז"ל של הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע בעל התניא באגרתו המלאה דברי חיזוק עם הסתלקותו של רבי מענדל וזה אשר כותב שם בין היתר: והמתקדשים והמטהרים מקדושת וטהרת הקודש אדמו"ו מו"ה אברהם הכהן הגדול מאחיו שיחי', הממלא מקום קדושת רבינו הקדוש זללה"ה בחכמה וביראה", אחד מן החברייא רבי אשר אשכנזי ז"ל כותב וז"ל: כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', וכלם מקשיבים לקול שפתי כהן של מרן הק' אדומו"ר בוצינא קדישא נ"י כי כל דרכיו כגחלי אש בוערת ושלהבת עולה שרפים עומדים ממעל לו, ומי יתן והי' להשיג אחד מן אלף אלפי אלפים מיראתו ותורתו הק' יום ליום יביע אומר אמרות טהורות, וממש לו דומי' תהלה כי אפי' אם יהי' כל הימים דיו וכו' אשרינו מה טוב חלקינו שזכינו להדבק בעפר רגליו, עכ"ל, ר"א הי' נערץ ונקדש אף בעיני תושביה הותיקים של טברי' שרובם היו ספרדים, הם היו חרדים לכל מוצא פיו, ונוהגים לבוא ולהתבשם מתורותיו ותפילותיו שהרקיעו שחקים, ואף הסבו לשולחנותיו, ר"א אף עמד בקשרים עם תלמידיו שבחו"ל והורם דרך ה' ע"י מכתביו ששגר אליהם מדי פעם.

בשנת תקנ"ו מינה הרה"ק מקאליסק את הרה"ק ר' מרדכי מלעכעוויטש זי"ע לממונה על מעות של החזקת ישוב ארץ ישראל, אהבה רבה שררה בין הרה"ק ר"מ מלעכעוויטש ובין הרה"ק הכהן הגדול מאחיו ה"ה ר' אברהם מקאליסק זי"ע, על אף שמעולם לא ראו זה את זה, היו קשורים זה לזה, עד כדי כך שהרה"ק מלעכאוויטש הי' מצייר את דמות דיוקנו של הרה"ק מקאליסק, קומתו ותואר מראהו, וגם את המלבושים אשר הוא לבוש בהם, ומאידך הי' הרה"ק מקאליסק מצייר דמות דיוקנו של הרה"ק מלעכאוויטש, הרה"ק מקאליסק הרבה לדבר אודות גדולתו של הרה"ק מלעכאוויטש, יסופר שפ"א שמע רבי אברהם את תפילתו של אחד מבאי בית הכנסת, נענה ואמר: מן הנראה ביקר הלה בלעכאוויטש, בדקו אחריו ומצאו שכן הוא הדבר.

זכותי' דאברהם

בין תלמידיו הרבים של ר"א היו גם כמה מנכדי הרה"ק ר' גרשון מקיטעוו זי"ע מגדולי חכמי הספרדים, פ"א נסע אחד מהם – ר' חיים שלמה שמו – אל עבר הים לאסוף כספים עבור יושבי הארץ, לפני צאתו בקש שמירה מאת ר"א רבו, אמר לו : תננו מוסר לך שמירה זו, שכל אימת שתהא שרוי בצרה תאמר: "אלקא דאברהם דיתיב בטבריה עננ", ר' חיים שלמה הגיע לאיטליא בעת משבר, בצורת קשה פקדה אותם בשנה ההיא, וסכנת רעב רחפה עליהם, מיד בבואו התנפלו לפניו יהודי הארץ והתחננו לפניו שיבקש רחמים עליהם למען לא יכלו ברעב ובוודאי לא ימאס א–ל בתפילת חכם מארץ ישראל, רח"ש נעתר לתחינתם, הוא נשא עיניו השמימה ומלמל בשפתיו כמה מלים, ולא עברה השעה והשמים נתקדרו בעבים ומטר עז ניתך ארצה, בני העיר לא האמינו למראה עיניהם הם הודו לו וחבקוהו מרוב התרגשות והמטירו עליו הון תועפות, על שאלתם מה לחש בשפתיו ענה כי אמר "אלקא דאברהם דיתיב בטבריה עננ".

כבה נר מערבי

כל ימיו התפלל כי יזכה לישון מעט קודם פטירתו, כדי להפטר מהעולם בדעה צלולה, וכדי לפייס במעט את גופו שכל כך יסרו כל ימיו, ביום רביעי ד' לחודש שבט תק"ע נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, באותו רגע נפלה המנורה שם הרחק בחו"ל בביתו של הרה"ק מלעכאוויטש, מיד הכריז הרה"ק מלעכאוויטש באנחה כבידה "כבה נר המערבי", ביום ה' י"ב שבט הגיע אגרת להרה"ק מלעכאוויטש אותה שגר הרה"ק מקאליסק זי"ע לפני פטירתו, אשר כל תוכנה היתה "מחר תהי' אתי עמי במחיצתי"..., ואכן למחר ביום י"ג שבט כשרבי מרדכי בדרכו לנשואי אחד מצאצאיו נתבקש לישיבה של מעלה (אור הגליל), רבי אברהם נטמן בבית החיים בעיה"ק טבריה בסמיכות לרבו ורעו בעל "פרי הארץ" זי"ע, נדפס ממנו מדברי תורתו בשם "חסד לאברהם", וע"פ הוראתו של הרה"ק מרוזין זי"ע להדפיס עם הספר גם כתבי הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, ובסוף ספר פרי הארץ נדפס ממנו הרבה מכתבים מלאים מוסר ויראת ה'.

ז' שבט

הרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע

ואלה תולדות

הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע נולד בשנת תק"ו לאביו רבי שלמה צבי ז"ל, מקובל כי כבר בשחר ילדותו הכירו בו האחים הקדושים הרבי ר' אלימלך מליזענסק והרבי ר' זושא זי"ע בדרך נידודם כי נשמה גבוהה שוכנת בקרבו, בראותם כן חשקה נפשם לדעת את הסיבה בגינה זכה רבי שלמה צבי להוריד לעולם נשמה קדושה זו, לאחר בירור נודע להם כי בכל שבת בשעה שהוא מזמר "ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות" הרי הוא בוכה בדמעות שליש בתפילה ובקשה שיזכה לבנים הגונים עד שנופל מתעלף ומוכרחים להקיצו, כיון ששמעו זאת נחה דעתם ואמרו: א"כ מובן מה שזכה לבן כזה, בגיל צעיר נתקשר אל הרה"ק הרבי ר' אלימלך שקירבו מאוד, ולאחמ"כ אצל רבו הק' מלובלין זי"ע, בו דבק ביתר שאת עד יום פטירתו ביום ז' שבט תקע"ד.

כשנפגש פעם הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע עם בנו הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע, סיפר לו הרה"ק מטשערנאביל כי מאז פטירת אביו הרה"ק ר' מנחם נחום זי"ע היה מנהגו להתגלות אליו כל לילה ללמדו רזי תורה, עד שבאחד הימים הפסיק להתגלות אליו, למשך ארבעים יום, כל אותו זמן פשפש במעשיו לדעת מה זה ועל מה זה, עם תום יום הארבעים נגלה אליו אביו ואמר לו פשר הדבר שלפני ארבעים יום כשנסתלק רבי דוד מלעלוב לשמי רום כבדוהו לדרוש בישיבה של מעלה, יען שבמשך ימי חייו לא נתפרסמה גדלותו בתורה, כי לא אמר דברי תורה ברבים, ודרשה זו ארכה ארבעים יום עד שהפסיקוהו מדרשתו כי עדיין לא הגיע העת לגלות סודות נעלמים כפי שהיה ברצונו לומר בהמשך דבריו, ובגין כך התעכב במשך הארבעים בעולם העליון ולא נתגלה אליו.

מסופר שפע"א הגיע אברך אחר אל ה"אבני נזר" מסאכטשוב זי"ע להתברך ממנו שיפטר מחובת הגיוס לצבא פולין, מיד עם כניסתו קידמו ה"אבני נזר ושאלו: האם היית גם במקום אחר, הלה שחשב כי כוונתו לשאול אם נסע גם לרבי אחר, ענה בשלילה, כאשר שינה ושילש הגה"ק את שאלתו, נזכר הלה כי בדרכו הנה סר לעיר לעלוב, שמה נכנס להתפלל על ציונו הק' של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, לשמע זאת, הפטיר האבנ"ז בשביעת רצון, וכה סיפר לו: חלום חלמתי לפני כמה לילות, והנני יושב בחדר שם הסבו כמה אנשים בעלי צורה, ואתה עמדת בצד, ודנו ביניהם אם תלקח לצבא או לא, ונטו לחיוב, לפתע נכנס זקן אחד, ושאל לפשר הדיון המתקיים פה, כששמע כי דעתם לחיוב, נענה ואמר: דעתי הוא כי ייפטר מן הצבא, והודו לו כולם פה אחד, והרהבתי עוז בנפשי ושאלתי את אחד המסובים לשמו של אותו זקן, וענה לי כי זהו רבי דוד לעלובער, על כן כשנכנסת אלי שאלתי אותך אם היית גם במקום אחר, כי חשבתי אולי היית אצל אחד מנכדיו וכדו', אולם כשענית לי שהיית על ציונו הק' נתחוור לי הכל.

דבר בעתו

פרשת בא - סגולת י"ט פסח

לקט מדברי קודש מפי צדיק וקדוש עלין לגודל קדושת היום וסגולתו

הרה"ק ר' ישראל צבי מקאסאני זי"ע בעל אור מלא היה מספר מדי שנה בשנה בשב"ק פרשת בא עובדא נפלאה שהיה אצל הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע, שפע"א בליל שבת קודש פרשת בא אחרי תפילת ערבית, התחיל הרה"ק מסאסוב זי"ע לאמור תפילת הלל, וכל החברייא הק' ענו אחריו באמירת הלל בהתלהבות גדולה, ורק אחרי שסיימו ההלל כאשר עברו מתפללי בית מדרשו כבני מרון לברך את רבם בברכת שבתא טבא, אז נזכרו ששבת היום לה' ולא יום טוב, ועד גמר התפילה לא הרגיש אף אחד מהמתפללים שטעו בדבר.

וסיים הרה"ק מקאסאן את סיפור הדברים, בהטעימו שאין להתפלא על הרה"ק מסאסוב זי"ע, שהיה במדריגה גבוה כזה לומר הלל בשב"ק פרשת בא, כי נודע מספר היצירה אשר כל דבר נחלק ל'עולם', 'שנה', 'נפש', ובשעה שיצאו ישראל ממצרים, אז היה יציאת מצרים בבחינת 'עולם', וכשמגיע יום י"ד ניסן חג הפסח, אז מתעורר יציאת מצרים בבחינת 'שנה', ובש"ק פרשת בא שקורין בתורה המאורע של יציאת מצרים, אז מתעורר יציאת מצרים בבחינת 'נפש', כי השבת היא הנפש של הבריאה, ועוד יתרון לבחינת נפש שהיא למעלה מבחינת עולם ושנה, לזאת אין להתפלא על הרה"ק מסאסוב זי"ע שמגודל מדריגתו בקדושת שבת שהיא הנפש של הבריאה, השיג בחינת נפש של יציאת מצרים, ונתלהב לבו לשיר הלל לה' אלקיו כבעת יציאת מצרים.

אבל על זאת יש להתפלא, הרי בוודאי התפללו בבית מדרשו של הרה"ק מסאסוב זי"ע, בנוסף לבני החברייא הק', גם כמה אנשים פשוטים, שכידוע היה מפורסם בגודל אהבתו לכל איש ישראל, וקירב גם אנשים פשוטים, ולא נמצא בין כל אחד איש שיזכר ששבת היום ולא יום טוב, מחמת שהרה"ק מסאסוב זי"ע הגביה את כל האנשים הגלווים אליו, אל פסגי מרום קדושת שבת, עד שאף אנשים פשוטים נתעלו לבחינת שבת שהיא נפש הבריאה, עד שגם הם השיגו בחינת נפש של יציאת מצרים, ולכן נתלהב גם לבם ואמרו הלל כמו ביו"ט פסח.

(זכות אבות \ פרחי מגדים \ עטרת יעקב וישראל)

מתאמרא בשם הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, דבפרשת בא יש מקדושת חג הפסח, בפרשת בשלח משביעי של פסח, בפרשת יתרו מקדושת חג השבועות, קבלת התורה, ופרשת משפטים זהו ראש השנה, כי משפטים הם דינים, פרשת שקלים מרמז על יום כיפורים, כמ"ש לכפר על נפשותיכם וגו', ובפרשת פקודי נרמז על נסיעת עמוד הענן, רמז לחג הסוכות, שהוא זכר לענני הכבוד. (שיח שרפי קודש)

◆◆◆

נודע ומקובל בשם רבינו הקדוש החוזה מלובלין זי"ע שאמר ברמז על הפרשיות, בא, [הוא ימים הראשונים של פסח], בשלח, [הוא ימים האחרונים ז' וח' של פסח], יתרו [מתן תורה, הוא שבועות], משפטים [הוא ראש השנה ויום הכיפורים ימי המשפט], תרומה [הוא רמז לסוכות שהוא אהל המשכן, סוכת דירת עראי], תצוה [חנוכה, שמן זית זך], תשא [פורים, וכמו שאמרו חז"ל במגילה (יג:) הקדמתי שקליכם לקליו של המן].

חיים ושלום מהגה"ק ממונקאטש (פ' ויצא)

שובו בנים שובבי"ם

הנה האריז"ל חידש לנו דבר, שכאשר ישיב אדם בתשובה בימים הללו ימי השובבי"ם על חטא הידוע, אזי יכול לטהר ולקדש את עצמו כמו צדיק דמעיקרא, וכמו שהבאתי בשם מורינו הרבי מלובלין זצ"ל עה"פ (תהלים ק"ג) "לשומרי בריתו ולזוכרי פקודיו לעשותם", אשר באמת העיקר המה הצדיקים והשומרי ברית, אולם "ולזוכרי פקודיו לעשותם" שזוכרים לתקן החסרון, ו'פקודיו' מלשון 'ולא יפקד ממני איש', אזי גם המה נחשבים בכלל נוטרי ברית.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

איזה אברכים תלמידים מרבינו ז"ל, שהיו דרים בעיירות הסמוכים לארשיווא, חשבו לנסוע לרבינו לעיר אורשיווא על שבת שירה, אבל לבסוף החליטו לנסוע ולחסות תחת כנפי הקדושה של רבינו זי"ע, על שבת פרשת בא, ולא בשבת שירה כמו בכל שנה, כי חשבו כי בשבת שירה יש המון גדול שבאים בצל קורות רבינו ליהנות מאור קדושתו, ועל כן יותר טוב לילך בשבת פרשת בא, שאין כ"כ אנשים הבאים לרבינו, וא"כ יהיה להם יותר תענוג ליהנות מאמרותיו ומדרכי רבינו ז"ל. ובאמצע הדרך, פתח אחד מן האברכים, ואמר: מתאמרא בשם הצדיקים, לפרש את מאמר הגמרא בקידושין "מצוה בו יותר מבשלוחו", והיינו מצוה 'בא' (וא"ו באל"ף מתחלף), יותר מצוה לנסוע אל רבו בפרשת 'בא', מ'בשלוחו' מלנסוע אליו בפרשת 'בשלח' שבת שירה.

ויה כאשר באו לעיר אורשיווא, ונכנסו כולם אל הקודש פנימה לקבל פני רבינו בנתינת שלום, על אתר אמר להם רבינו במאור פניו: "האַ? מצוה בו(א) יותר מבשלוחו?"...

(זכר צדיק לברכה, ח"א אות פ"ב)

מרכז המוסדות חרדיים יואל

מסאטמאר

קרית יואל
בני ברק

רני ושמחי ליעק"ב

מרחוק מקום וקירוב לב, נשגר ברכת מזל טוב, קדם ידידינו היקר החשוב והנעלה, מופלג בכל מעלה, יעק"ב איש תם ישב אהלים, שמו מהולל בהילולים, לא ישבות למעניגו יומם ולילה להרבות פעלים, אהוב לשמים ולאנשים, ידיד נאמן ועסקן נמרץ למען מוסדותינו הקדושים, מרחוק מקום מצודתו פרוסה עליגו, מגדיל עשות בהתמסרותו למען כל קדשינו

הלא הוא ידידינו החשוב והמפואר

מוה"ר יעקב לאנדא הי"ו

מראשי העסקנים בקרב קהל יעב לב ד'סאטמאר בארא פארק יע"א

לרגל שמחת אירוסי בנו למזל טוב בשעטו"מ

החתן החשוב והמופלג בתור"ש

כמר **בנימין יוסף** נ"י

עב"ג הכלה החשובה שתחי' בת ידידינו החשוב והנעלה, נודע לשם ולתהילה

מו"ה משה דוד גוטמאן הי"ו

אב"ד בוויליאמסבורג יע"א

תצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקדה והערכה, אסירי התודה והברכה

יחזקאל סאטמאר

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר
בני ברק יצ"ו

פנימי תש"פ בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור אצל הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

ראש ישיבה הרמה דלאנדאן יצ"ו

יום ד' פרשת ויגש תשע"ט לפ"ק

רבינו: וואם מאכט דער ראש ישיבה?

ר"י הרמה: ברוך ה', ס'איז יעצט געווען חנוכה, מ'פראבירט אהנצוגיין.

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל קענען זיין מוסיף והולך.

דער ראש ישיבה איז דאך געווען די פריערדיגע יארן אין ארץ ישראל, וויאזוי איז געווען דער סדר, מ'האט געמאכט א שהחיינו ביי א ברית מילה?

ר"י הרמה: יא מ'האט געמאכט, ווייל אין ארץ ישראל ביי די ספרדים האט מען געמאכט א שהחיינו, ס'קומט פון דארט.

רבינו: נו, פארוואס האט מען דעם מנהג איבער געמומען פון די ספרדים?

א' מבניו: דער רמב"ם (הלכות מילה ג') שרייבט אזוי.

רבינו: יא אמת, און דער מחבר אין שולחן ערוך (יו"ד סי' רסח, סעי' ז) ברענגט אים אראפ,[1] אבער דער בית יוסף זאגט אסאך זאכן וואם די אשכנזים טוהן נישט אזוי, ווייל דער רמ"א שרייבט דארט אז מ'פירט זיך נישט אזוי.[2]

ר"י הרמה: ס'איז זייער שווער צו פארשטיין, כ'האב נישט געקענט מוחה זיין, אלע האבן אזוי געטוהן.

ס'איז געווען נאך זאכן. ס'איז געווען זייער מאדנע זאכן אין ירושלים וואם מ'האט נישט פארשטאנען.

איינע פון די זאכן איז דער זמן פון הדלקת הנירות ערב שבת פערציג מינוט פאר די שקיעה. וועז מיין רבי ז"ל (כ"ק מהרי"ץ חושינסקיא ז"ל גאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו) איז געקומען קיין ארץ ישראל (בשנת תרצ"ב) האט ער זיך געוואונדערט וואם איז דאס?, אוז מוצאי שבת האט מען דרייסיג מינוט נאך די שקיעה שוין געטוהן א מלאכה.[3]

א' מבניו: מוצאי שבת חנוכה האבן זיי געצינדן חנוכה ליכט פאר דרייסיג מינוט פון די שקיעה.

א' הנוכחים: סאטמאר רב ז"ל (רביה"ק הדברי יואל ז"ל) האט דאס אויך נישט פארשטאנען דאס ערשטע מאל (בשנת תרצ"ב) וועז ער איז געקומען.[4]

---

1 וז"ל המחבר שם: כשהאב עצמו מוהל את בנו הוא מברך שהחיינו, ואם המוהל הוא אחר י"א שאין שם ברכת שהחיינו, ולהרמב"ם לעולם האב מברך שהחיינו על כל מילה ומילה, וכן נהגו בכל מלכות ארץ ישראל וסוריא וסביבותיה ומלכות מצרים.

2 וז"ל הרמ"א (שם): ובמדינות אלו נוהגין שלא לברך שהחיינו אפי' כשהאב עצמו מל בנו, אם לא שמל בנו הבכור שחייב לפדותו, מברך שהחיינו בשעת מילה ואינו מברך בשעת פדיון, אבל כשפטור מהפדיון אינו מברך שהחיינו.

3 ידוע ומפורסם עד כמה הרעיש רבינו ז"ל על המקילים לעשות מלאכה במוצאי שב"ק קודם הע"ב מינוט אחרי השקיעה, ועוד בשנותיו האחרונות טרם שנפל למשכב אמר כמ"פ שבדעתו לכתוב תשובה ארוכה לברר הענין כשמלה שחייבים לנהוג להלכה כשיטת ר"ת, [אלא שלא עלתה בידו כי בעווה"ר ת"ש כ"ח רבינו בשנה ההיא כאשר נחלה ל"ע ונחלש כוחותיו בעוה"ר], והזהיר והתריע תמיד נגד המקילים בזה, כי בספק איסור סקילה קאי, וכאשר כן הוא דעת השו"ע ונושאי כליו וכן היתה דעת רובם של גדולי ישראל בדורות הקודמים, ואמר שהרבה יותר אנו חייבים להחמיר בזמן אפוקי שבתא לחוש לשיטת רבינו תם, מלהקדים הזמן בעש"ק כשיטת היראים והגאונים שזהו רק חומרא, כמו"ש המג"א סימן שמ"ב לענין שבות בביה"ש, וכ"ש בזה שבשו"ע נקבע ההלכה כשי' ר"ת.

4 הנה בעיירות ששימש מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל ברבנות באייראפע הורה מרן ז"ל כמהג אבותיו הק' לקבוע זמן הדלקת הנרות בערב שב"ק סמוך ממש לשקיעת החמה, אולם בארה"ב קבעו באסיפת הרבנים שהתקיימה בביתו, שזמן ההדלקה בערש"ק הוא חמשה עשר מינוטן לפני שקיעת החמה, והדגיש שלא נכון להקדים זמן ההדלקה לפני זמן

זה, ומאז התחילו להדפיס בכל שנה עפ"י הוראתו לוח הזמנים של הדלקת הנרות ושל מוצאי שב"ק כפי הזמן שהוקבע, ורבינו החמיר לעצמו שלא עשה שום מלאכה בפרהסיא אחר זמן הדלקת הנרות שנקבע על ידי התאחדות הרבנים.

ועי' בהג"ה שנדפס ע"פ פקודת מרן רבינו ז"ל בס' דרך החיים בדיני זמן הדלקת הנרות, ונדפס גם בשו"ת דברי יואל (חאו"ח סי' י"ח), שאף שמעיקר הדין ההלכה כדעת ר"ת שאחרי השקיעה הראשונה עדיין יום גמור, וכן הוא דעת רוב הראשונים וכן נפסק בשו"ע או"ח (סי' רס"א) וכו, אמנם ראוי לחוש לחומרא לשיטת הגאונים וסייעתם שסוברים שמתחילת השקיעה ראשונה כבר בין השמשות, לכן יש להקדים הדלקת הנרות בעש"ק קודם שקיעה הראשונה כדי לצאת דעת הגאונים, ובפרט באיסור חמור דאורייתא עיי"ש.

אך מתחילה לא היתה דעת רבינו נוחה להקדים זמן ההדלקה הרבה לפני השקיעה, דמאחר שמעיקר הדין קיימא לן כשיטת ר"ת, ולדידי' זמן צאת הכוכבים הוא ע"ב מינוטין אחרי השקיעה, ונמצא דפלג המנחה שהוא כשיעור שעה ורבע לפני צאת הכוכבים הוא כג' מינוטן לפני השקיעה, והרי קיימא לן בשו"ע או"ח (סי' רס"ג ס"ד) שאין להקדים להדליק לפני פלג המנחה, ומבואר בשו"ע הרב (סי' רס"א ס"ה) שאף לאלו המחמירים כשיטת היראים ופורשים ממלאכה הרבה לפני השקיעה, מכל מקום לא יצאו מצות נר שבת אם הדליקו לפני פלג המנחה לשיטת ר"ת, וצריך לכבותו ולחזור ולהדליקו עיי"ש, ולכן הי' באמת המנהג ברוב המקומות באייראפע להדליק אחרי זמן פלג המנחה סמוך ממש להשקיעה.

אולם אחרי חורבן אייראפע מעת שנעקרו גליות שלימות ממקומם, וקבצו לארה"ב רבבות ישראל מכל המדינות, ואנשי ארה"ב שדרו מלפנים היה מנהגם להקדים זמן ההדלקה י"ח מינוטן לפני השקיעה, ומחמת ריבוי הדעות והילוקי המנהגים, נקבע אז ע"י מרן רבינו ז"ל זמן ההדלקה כרבע שעה לפני השקיעה, כדי לצאת גם שיטת היראים שדעתו שזמן בין השמשות הוא כג' רבעי מיל לפני השקיעה, כמובא במג"א (סי' רס"א סק"ט) והוא כי"ג מינוטין וחצי לפני השקיעה, ועוד מינט וחצי למשך זמן ההדלקה, אמנם רבינו לא רצה להסכים להשוות זמן ההדלקה עם תושבי המדינה שמדליקין י"ח מינוטין מקודם, שא"צ להחמיר כ"כ, וחוץ מזה אין מהראוי שיהי' זמן קבוע השוה לכל הקהילות, שבזה נחשב כקבלת שבת של כל העיר, שהדין נפסק בשו"ע או"ח (סי' רס"ג סי"ב) שאם רוב בני העיר קבלו שבת, המיעוט נמשכים אחריהם בעל כרחם ואסורים במלאכה, וע"כ היות שיש בעיר הרבה מחללי שבתות ר"ל, למה לנו להוסיף זמן מרובה שאין חייבים בה מעיקר הדין, ועי"ז אנו מכשילים אותם בזמן מרובה ביותר בחילול שבת, ולעומת זאת השומרי שבת המועטים באמעריקא מכשילים בזה אף את המעט במה שמקדימין להם הזמן, כי עי"ז יקדימו ג"כ את זמן מוצאי שבת, וע"כ יותר טוב שלא יהיה זמן קבוע שוה לכל בני העיר, ולא יחשב הי"ח מינוטין כקבלת שבת של כל הקהל. וגם הורה רבינו שהציבור יקבלו עליהם הט"ו מינוטין רק לחומרא ובלי נדר, בכדי שאם יעשו מלאכה אח"כ לא יהיו כעוברים על נדרם ח"ו.

ומה שעי"ז מקדימין זמן ההדלקה לפני פלג המנחה, אמר רבינו דיש לסמוך ולומר דעיקר הטעם שאין מקדימין להדליק בעוד יום מפורש בשו"ע שאז אינו ניכר שמדליק לכבוד שבת, וא"כ אפשר שזהו רק ביחיד המדליק, אבל בשכל בני הקהל מדליקין אז לכבוד שבת, שפיר ניכר שהוא לכבוד שבת, וכן נראה בפמ"ג (סי' רס"ג סק"י) עיי"ש. ועוד יש לסמוך על שיטת הלבוש המובא במג"א (סי' רל"ג סק"ג) דמחשבין זמן פלג המנחה כשעה ורבע לפני השקיעה השני' דהיינו י"ג מינוטין וחצי לפני צאת הכוכבים, וכ"ה במג"א (סי' תמ"ג סק"ג) עיי"ש, ולפי חשבון זה עולה זמן פלג המנחה מינוט וחצי לפני זמן ההדלקה, וע"כ הי' רבינו אומר שאין נכון להקדים עוד ולהדליק לפני רבע שעה קודם השקיעה שאז זמן הדלקה של כל בני הקהל.

5 בשנת תשי"ד לפ"ק, בשנים הראשונים שהגיע לאמעריקא אחר חורבן אייראפע, וראה שהרבה בנ"א מהבאים לכאן עזבו את דרך המסורה ומקדימים זמן הדלקת הנירות בערש"ק, ועל חשבון זה הם מחללים את השב"ק במוצש"ק לפני ע"ב מינוט אחר השקיעה, התקיימה אסיפת רבנים של גדולי ישראל משרידי דור הקודם בביתו של מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל לקבוע את זמן ההדלקה כרבע שעה לפני השקיעה, וזמן מוצאי שבת ע"ב מינוטין אחרי השקיעה, ופירסמו כרוז מפסק זה עליו חתם אז מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל ואתו עמו עוד מ"ו רבנים גאונים וצדיקים פליטי חרב יוצאי אונגארין וגאליציע (תצלום ממסמך זה נדפסה במוזרות דברי יואל ח"א עמ' ת"ב), וזהו נוסח המודעה: "מודעה רבה לאורייתא, בועד אסיפת הרבנים שהתקיימה אור ליום ד' סדר טהרה ד' ניסן תשי"ד לדון בדבר פרצת שמירת שבת קודש היינו זמן הדלקת הנרות בעש"ק וזמן היתר מלאכה במוצש"ק, אחר שנשאו ונתנו בדבר בפלפול הלכה באו לידי מסקנא בהחלטה גמורה ופסק הלכה על פי חוו"ד עפ"י דתוה"ק אשר זמן הדלקת נרות בעש"ק יהי' רבע שעה (15 מינוט) קודם שקיעת החמה של יום עש"ק וזמן היתר מלאכה במוצאי שבת קודש היא 72 מינוט מזמן השקיעה של מוצאי שבת קודש, לזה באנו הח"מ לפרסם את אשר מצאנו על פי דעת תורה הקדושה והשי"ת יהי' בעזרנו לשמור את השבת כהלכתו ובזכות זה נזכה לגאולה שלימה בקרוב ולראות בשמחתן של ישראל וישועתן".

6 עיי' בס' טעם ודעת (פר' מקץ, מהגאון הגדול מרא דארשא דישראל רבי משה שטערנבוך שליט"א) וז"ל: ...ולענין מוצאי שבת חנוכה, בעוהשי"ת לא נשנה כאן ממנהגינו כל מוצש"ק להחמיר, וסיפר לי מרן הגאון רי"ז סולובייציק זצ"ל האאב"ד דבריסק שאביו הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל החמיר מאד כל מוצאי שבת כרבינו תם (נהג להמתין שעה וחצי זמניות), ואף במוצאי שבת חנוכה החמיר כן, רק הקפיד להדליק אז תוך חצי שעה מזמן רבינו תם, אבל מרן זצ"ל בעצמו לא הקדים כלל במוצאי שבת חנוכה, ולא שינה ממנהגו כל מוצאי שבת, ולכן לא הקפיד גם על שיעור חצי שעה לזמן רבינו תם, [מרן זצ"ל לא גילה טעמו אף שנדמה לי דאף שנהג להדליק כל לילה מיד אחרי השקיעה כהרמב"ם, נראה לו עיקר שבזמנינו לא כלה רגל מן השוק עד מאוחר, ומדינא יכולים בשעת הדחק לאחר, ובמקום ביטול מצות תוספות שבת לפי מנהגו סמך להדליק מאוחר], עיי"ש.

רבינו: מיט יארן צוריק, אום תשי"ד האט דער פעטער ז"ל נערופן אין ניו יארק א גרויסע אסיפת הרבנים וועגן דעם.[5]

ר"י הרמה: יא, כידוע.

דער בריסקער רב האט געזאגט אז דער זמן שבת איז כשיצא ספק שבת מלב. ס'איז א אנדערע זמן....[6]

ס'איז געווען כמה ענינים אזוי וואס ס'איז געווען מיין רבי מיט בריסקער רב אייניג.

רבינו: דער בריסקער רב האט אויך געהייסן מאכן א שהחיינו אויף א ברית מילה?

ר"י הרמה: כ'האב נישט געהערט. ער איז קיינמאל נישט געווען אויף קיין ברית, ער האט געזאגט א תירוץ אז ער קען נישט אויפשטיין פריה... ער האט נישט אנגענומען קיין סנדקאות.[7]

אפשר דאס איז טאקע געווען איינע פון די טעמים ווען די ברכה (ברכת שהחיינו), אבער בשום אופן האט ער נישט געוואלט נעמען קיין סנדקאות, איינמאל האט ער נעמומען ביי א קרוב. אבער בכלליות בשום אופן נישט, מיט א תירוץ אז ער קען נישט פריה און ער וויל נישט אויפהאלטן.

קען זיין אז דאס איז איינע פון די טעמים.

רבינו: אז ער האט נישט געקענט מוחה זיין אויף דעם?

ר"י הרמה: יא.

איינמאל איז ער געווען סנדק ביי רבי חיים, ביי א נעפיו זיינער. אבער ס'איז קיינער נישט געווען דארט.

א' מבניו: דער חזון איש איז יא געלאפן צו סנדקאות, ער האט זיך מוסר נפש געווען פאר סנדקאות.[8]

ר"י הרמה: דער חזון איש יא, אבער דער בריסקער רב נישט.

רבינו: אבער ס'איז א חידוש דער שהחיינו. כ'האב נישט געהערט עמיצער זאל מעורר זיין וועגן דעם.

ר"י הרמה: יא, ס'איז א שטארקער חידוש, און ס'איז געווען אזוי פארשידענע זאכן, ירושלימער מנהגים.

רבינו: אבער ס'איז נישט נאר אין ירושלים, אין בני ברק איז אויך אזוי.

ר"י הרמה: אין בני ברק איז אויך די גאנצער גדולה פון דעם מנהג געווען, אז ס'איז 'מנהג ירושלים'.

ס'איז נישטא קיין מנהג ירושלים האט געזאגט מיין רבי הרב (מהרי"ן) דושינסקיא (כ"ק גאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו), ער רעכנט אים פאר קיין זאך נישט. ער איז דאך געווען מרא דאתרא.

דאס גאנצע צינדן אינדרויסן חנוכה ליכט איז אויך נישט אלץ די הלכה, אין די הלכה פסק'נט דער טור אז מדליקין בפנים בזמן הזה צינדט מען מבפנים. און שוין..[9]

7

עיי' בס' תשובות והנהגות (ח"ה סי' רצ"ג) וז"ל: ואביא עובדא אצלי עם מרן הגאון דבריסק הגרי"ס זצ"ל שכשנולד לי בן, הלכתי אליו וכיבדתי אותו בסנדקאות, והשיב שלצערו אינו יכול, וכשהתחלתי להפציר בו, אמר אני לא אמרתי שאני לא רוצה, רק שאיני יכול. [אח"כ שמעתי נימוקו מדועלא קיבל סנדקאות כיון שלעיתים תכופות האריך בשחרית עם עמדתו אח"כ עד קרוב לחצות, ולא רצה שיבטלו מצות זריזין כדי שיהא סנדק, ויש מוסיפים שאמר אני לא רוצה שאליהו ימתין עלי].

ועיי' בס' משמר הלוי (פר' לך): והוא שבחודש כסלו שנת תש"ה כיבדו את מרן הגרי"ז זיע"א בברכת המילה בברית מילה אחת שהי' בירושלים, והיו שם על הברית מגדולי גדולי ירושלים זצוק"ל, והנה הגרי"ז הי' נוהג לטעום אחרי בא"י 'כורת הברית' לפני אמירת או"א קיים את הילד הזה לאביו ולאמו' מחשש הפסק (שיש בזה דיעות בראשונים ז"ל בטור יו"ד סי' רס"ה ובטור או"ח סי' קצ"ט), וכך הי' נוהג אביו מרן הגר"ח, ואומרים שכך נהג מרן הגרע"א זיע"א, אבל בירושלים לא נהגו כך לטעום אחרי כורת הברית, ולא רצה הגרי"ז לשנות ממנהג המקום, אשר על כן ביקש מאחד שיכוון היטב לצאת בברכת בפה"ג, וישתה אחרי הכל, ונהי' מזה פלפול גדול, עיי"ש עוד בזה.

אגב, עיי' בס' תפארת שמשון מהגר"ש פינקוס זצ"ל (פר' תצוה) שלראש ישיבת מיר רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל היתה ישיבה גדולה, והוצרך לעמול קשה לאסוף כסף להחזקתה, פעם הוא בא אל הרב מבריסק זצ"ל ובפיו שאלה, אנשים רבים מבקשים ממנו להיות סנדק ואין לו זמן לזה, אלא שלאחרונה התעורר לו ספק, כיון שיש לו אחריות על החזקת הישיבה, וברמ"א (יו"ד סימן רס"ה) כתוב שהוא סגולה לעשירות עליו להיות סנדק, מצד שני, הגר"א כותב (שם סקמ"ו) שלא ראה אדם שנהפך לעשיר, האם עליו לקחת לעצמו סנדקאות או לא, ענהו הרב מבריסק, גם הטשעק של הרמ"א הוא טשעק טוב, ויש לחשוש לדברי הרמ"א.

8

עיי' בס' מעשה איש (ח"א עמ' קמ"ג) פעם הגיע החזו"א לסנדקאות, וראה על הבעת פניו של א' מבני המשפחה שמצטער שלא כיבדוהו בכיבוד זה, הלך אליו החזו"א ואמר לו, סנדקאות אקח אני, ובעשירות תזכו אתם, ע"ש.

ועי' בס' הנ"ל (ח"ב עמ' קכ"ב) שמסופר פע"א כיבדו את החזו"א בסנדקאות, ואח"כ הגיע מחו"ל וקינו של התינוק שהיה אדם נכבד וחשוב, וביקשו מהחזו"א שיוותר על הסנדקאות עבור הסבא, ואמר החזו"א, נכון שאני יכול לוותר, אבל התינוק לא מוותר..., ע"ש.

עיי' בס' דרך שיחה (עמ' ס"א) שסיפר הגר"ח קנייעווסקי זי"ל שהחזו"א נסע פעם לקוממיות, ולקח לו זה את כל היום, ואף פעם לא נמנע מלהיות סנדק.

אגב, יש לציין מה שמובא בס' חוט המשולש (עמ' ר"ב) וזה לשונו: ...הגרעק"א זצ"ל היה ג"כ מוהל, ולא הניח סנדקאות או מילת בן אשר לא יהיה לו חלק בו, וכן נסע למרחקים לפעמים כמה פרסאות לכבוד המצוה, ולעומת הטרחה התנה שיתנו לו כל המצוה, היינו החיתוך והפריעה, ולפעמים גם הסנדקאות יחדיו, והוצאות רבות עשה על מצוה זו, והיה לפלא איך יסבול גוף חלש במזג כמוהו את כל הטרדות וענינים כאלו, ולא נשאר שום דבר מצוה אשר באה לידו שלא היה מקיימה...

9

ונעתיק כאן מתוך שיחה אחרת של הגאון ר"י הרמה שליט"א עם כ"ק מרן רבינו שליט"א, שהתקיימה ביום א' פרשת מקץ תשס"ט לפ"ק, ונסתובבה השיחה אודות מקום ההדלקה בזמנינו בפנים או בחוץ:

ר"י הרמה: איך צינדט אזוי ווי דער מאטע ז"ל האט געטון. דער מאטע האט געטון ווי דער זיידע האט געטון...

רבינו: וואו האט געצינדן דער בריסקער רב ז"ל?

ר״י הרמה: ער האט יא געצינדן אינדרויסן, אבער ער האט געהאלטן אז מעיקר הדין דארף מען צינדן אינעווייניג, ווייל בזמן הזה צינדט מען בפנים, די קינדער האבן אלע געצינדן אינעווייניג ביים פענסטער. אין ירושלים האבן אלע געצינדן אינדרויסן האט ער אויך אזוי געטון, אבער ער האט נישט געהאלטן אז דאס איז אזוי מעיקר הדין.

רבינו: אין די גמרא שטייט דאך אזוי, אז מען צינדט על פתח ביתו מבחוץ.

ר״י הרמה: אבער אין טור שטייט דאך אז בזמן הזה צינדט מען אינעווייניג, דער רמ״א (סימן תרע״א ס״ז) פסק׳עט אזוי.

רבינו: אינדערהיים אין בריסק וואו האט ער געצינדן?

ר״י הרמה: דארט האט ער געצינדן אינעווייניג אין שטוב, נאר אין ירושלים האט ער געצינדן אינדערויסן. ער האט אזוי געטון ווייל דארט האבן אלע אזוי געטון.

דומ״ץ קרית יואל: דער בריסקער רב האט אמאל געזעדט דערפון?

ר״י הרמה: איך האב דאס געזעהן אז די קינדער האבן געצינדן אויפן פענסטער, אויב וואלט ער געהאלטן וואו די ירושלימ׳ער וואלט זיי ווען אויך געצינדן אינדרויסן.

איינמאל האט ער מיר געזאגט אז דער מנהג [המובא ברמ״א (דרכי משה סק״ט וסימן תרע״א ס״ז ס״ק ג) דבזמן הזה מדליקין בפנים], מיינט מנהג כל העולם, און עס איז נישט שייך דער מקום צי דער מקום (דהיינו שאין זה תלוי אם שייך סכנה,וק הדין הוא דבזמן הזה מדליקין בפנים). אז מ׳צינדט בפנים איז דאס דער מנהג העולם,אזוי פסק׳עט דער טור און אזוי פסק׳עט דער רמ״א.

ער האט להלכה געהאלטן אז ס׳האט נישט מיטן מקום צוטון, ס׳האט מיטן ׳בזמן הזה׳. וואס איז דער חילוק, דארט איז נישט דער גלות?

ווייזט אויס אז ווען דעם האבן די זוהן געצינדן אינעווייניג, זיי וואלטן געקענט צינדן אינדערויסן.

מיין רבי הרב דושינסקיא ז״ל (הגה״ק רבי יוסף צבי דושינסיקא זצ״ל בעל תורת מהרי״ץ גאב״ד עיה״ק ירושלים ת״ו) האט געצינדן אינעווייניג, אויך אין ירושלים.

רבינו: אזוי ווי ער האט געטון בעפאר אין חוסט. ווייזט אויס זיי האבן נישט געהאלטן אז דאס וואס ירושלים צינדט אינדרויסן, אז דאס איז מעיקר הדין די הדלקה פון די גמרא.

דער מג״א (סי׳ תרע״א סק״ח) זאגט אויב מ׳האט א חלון זאל מען צינדן ביים חלון, משום פרסומי ניסא.

רבינו: [הראה בס׳ נימוקי אורח חיים להגה״ק ממונקאטש (סי׳ תרע״א) ואמר] דער מונקאטשער רב ברענגט דא אז שמעתי אין ארץ ישראל צינדט מען מבחוץ, ער מוטשעט זיך ארום דערמיט פאחואס טאקע זאל מען נישט צינדן מבחוץ. אויב איז נישט דא קיין סכנה.

ר״י הרמה: איך האב שוין געפרעגט ירושלימ׳ער אידן די קשיא, דער רבי ז״ל (הגרי״ע דושינסקי) איז דאך געווען דער מרא דאתרא און ער האט געצינדן אינווייניג.

רבינו: דער אמרי נועם (ח״ב סי׳ כ״ב) ברענגט א מקור אין מגילת תענית ׳מניח בחלון הסמוכה לרשות הרבים, ואם מתירה מן הלצים מניחו על פתח ביתו מבפנים׳, זאגט ער אז דאס איז דער מקור. ער רעדט נישט פון בשעת סכנה, בשעת סכנה זאגט ער מניח על שולחנו, נאר אויב ס׳איז

רבינו: יא, אין די גמרא (שבת כא:) שטייט על פתח ביתו מבחוץ, זאגט רש״י (ד״ה מבחוץ) נישט ביי די פתח החצר צו די גאס, נאר אין חצר, אזוי זאגט די גמרא על פתח ׳ביתו׳ מבחוץ, און נישט על פתח ׳חצירו׳ ולחוץ.

און דער רמ״א (סימן תרע״א ס״ז) פסקנ׳ט טאקע אזוי.

ר״י הרמה: דער טור רעדט וועגן איינער וואס האט א פענסטער אין צוויי זייטן צי ער זאל צינדן ביי די צווייטע זייט אויך, איז אויב האלט ער אז מ׳זאל צינדן אינדרויסן איז דאך נישטא דער פראבלעם.

א׳ מבניו: ס׳איז נישטא קיין חשדא, ווייל ער צינדט בפנים...

ר״י הרמה: מיין רבי הרב דושינסקיא ער איז דאך געווען מרא דאתרא און ער איינם האט געצינדן בפנים...

רבינו: אזוי ווי אין חוץ לארץ,[10] ס׳איז די ירושלימ׳ער וואס זיי צינדן אינדרויסן.[11]

מתירא מן הלצים, דעמאלטס מניחו על פתח ביתו מבפנים. זעהט מען פון דא אז אפילו ס׳איז נישט קיין סכנה, ס׳איז נאר לצים.

דער מגילת תענית דארף א ביאור, עס איז א דבר חידוש מען זאל נישט מקיים זיין קיין מצוה פתיקונה ווייל מתירא מן הלצים. וואס הייסט מתירא מן הלצים, א איד דארף דאך מקיים זיין ולא יבוש מפני המלעיגים, מיט דעם הייבט זיך דאך אן דער שו״ע, מ׳קען דאך דאס זאגן ביי יעדע זאך.

ר״י הרמה: אין טור און אין שו״ע שטייט נישט די טעמים, ס׳שטייט סתם מדליקין מבפנים.

ביי די אלע זאכן דארף מען גיין ווי עס איז דער המשך קבלת האבות, מ׳קען נישט מאכן קיין אייגענע זאכן דערביי.

דאס איז אמאל דער זיכערסטע וועג וואס מען טוט ווי מ׳האט געטון פריער.

10 עיין בס׳ ליקוטי מהרי״ח שכתב ״ראיתי לגאונים וקדושים שאף שהיה להם חלון לרה״ר, מ״מ הדליקו בטפח הסמוך לפתח׳, וע״ע בספה״ק בני יששכר (מאמר ב׳ אות מ״ו) שכתב ליישב מנהגינו בזה.

11 הנה בשו״ע (סי׳ תרע״א ס״ה) נפסק שנר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ וכו׳, ובשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו. ובס׳ העיטור (בהל׳ חנוכה) מובא שהיות שבשעת הסכנה כבר נהגו להדליק בפנים, כבר נמשך המנהג אפילו אחר שכבר חלפה הסכנה, ומדליקין בפנים. אמנם האור זרוע (הל׳ חנוכה אות שכ״ג) תמה ע״ז וכותב ׳האידנא דליכא סכנה לא ידענא מאי טעמא אין מדליקין בחצירות.

ובדרכי משה (סק״ט) מביא בשם רבינו ירוחם שכשיש חשש גנבים מדליקין בפנים, ובשו״ת אמרי נועם (ח״ב סי׳ כ״ב) מביא הלשון של מגילת תענית שאם מתירא מן הלצים גם מדליק בפנים.

אמנם תלמידי הגר״א כשהגיעו לא״י ועוד גדולי ירושלים ובתוכם המהרי״ל דיסקין, הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד, והגרי״ז מבריסק זצ״ל הדליקו בחוץ.

דער מונקאטשער רב (נימוקי או"ח סי' תרע"א) האט א שמועס איבער דעם.[12]

ר"י הרמה: מ'רעדט וועגן מוצאי שבת, כ'בין געווען אמאל נעבן ים המלח, אין ערד, דארט האב איך געזעהן אז נאך זיבעציג מינוט נאך שקיעה איז געווארן א אנדערע חושך, אזוי איז געווען עטליכע נעכט, כ'האב געבעטן מיין רביצין זאל האלטן דעם זייגער, און כ'האב געקוקט אויפן הימל, יעצט איז זיבעציג מינוט... אה ס'איז שוין צוויי און זיבעציג מינוט... מ'קען ממש זעהן ווי ס'ווערט אן אנדערער מין חושך. דאם איז א פאקט וואם יעדער קען דאם זעהן. מ'קען זעהן דעמאלטם ווי ס'ווערט אן אנדערער חושך, ס'ווערט ממש טינקל נאכט.

א' הנוכחים: אינטערסאנט איבער דעם מנהג פון דובענען יעדן טאג, זיי האבן אנדערע הומרות און אנדערע קולות. ברכת כהנים האבן זיי יא אנגענומען?[13]

רבינו: יא. אבער אין גליל נישט, דארט האט מען נישט געדובנט.[14]

א' מבניו: שבת נאר ביי מוסף.

רבינו: ווייל מ'איז טרודין על פרנסתיהן אינדערוואכן אזוי שטייט אין מחבר (שו"ע אורח חיים סימן קכ"ח סעי' מ"ד).[15]

ר"י הרמה: יעדער האט זיך געמאכט אנדערש, אין גליל דובענט מען נישט, אין בני ברק דובענען זיי יא יעדן טאג, בקיצור איבעראל האט מען זיך אויסגעשטעלט מיט דעם אנדערש, איך וויים נישט קיין הסבר.

א' מבניו: דער רבי ז"ל (בעל דברי יואל) האט דאך א גאנצע אריכות אין על הגאולה ועל התמורה (סי' פח) וועגן די ברכת כהנים בכל יום.

ועיין בקונטרס חנוכה ומגילה שמביא בשם הגרי"ז מבריסק שדייק מלשון הרמב"ם שכל התקנה של מניחו על שולחנו היינו דייקא בזמן הסכנה ממש, וכן כ' בביאור הגר"א (סי' תרע"ה ס"א) שאם הדליק בשעת התקנה על שולחנו לא יצא י"ח.

אך המהר"ל (נר ישראל י' ז) דחה סברא זו, וכן נהגו כל החסידים להדליק במשך הדורות עד היום הזה בפנים.

12 עיי"ש שאחר שהאריך ליישב למה לא יקיימו עתה המצוה כתיקונה להדליק מבחוץ, כתב עוד שלוקינו הבני ישששכר היה מוכן עששית של כסף עם זכוכית ובתוכה מנורת כסף להדליק נר של חנוכה, ואמר שכאשר יבוא משיח צדקינו יהיה לו כלי מוכן להדליק המנורה בחוץ.

13 דבשו"ע (סי' קכ"ח סעי' מ"ד) כתב הרמ"א דנהגו שלא לישא כפיים רק ביו"ט, ולא בשאר הימים. אמנם ברוב המקומות שבארץ ישראל נהגו לישא כפיים בכל יום, וכפי הידוע תלמידי הגר"א שעלו לא"י בשנת תק"ע התחילו להתנהג כמנהג בני א"י לישא כפיים בכל יום (עי' לשונו של הגר"י משקאלוב בספרו פאת השולחן הל' אר"י סעי' ט"ז שכתב כן), וכפי שרבם הגר"א השתדל בכל כוחו לתקן שגם בחו"ל ישאו כפיים בכל יום, ופע"א החליט שביום המחרת ישאו כפיים בבית מדרשו, ובאותו יום נתפס לבית האסורים על עלילות שוא, ומאז לא השתדל עוד בדבר, שכאילו מן השמים מעכבים בעדו (עי' בערוך השולחן שם סעי' ס"ד).

14 דבערי הגליל בגון בצפת וטבריא וכן בחיפה וחברון המנהג היא שלא לישא כפיים בכל יום, אלא ביום שיש בו תפלה מוסף, ורק בתפלת מוסף ולא בתפלת שחרית, והוא פלא כי הבית יוסף התגורר בצפת והוא פסק בשו"ע שיש לישא כפים בכל יום, ואכן יש גירסאות שהספרדים בגליל היו נושאין כפים בכל יום, ולכן היו שקבעו בדרך השערה שכפי הנראה מנהג זה מקורו מתלמידי הבעש"ט הק' שעלו לארה"ק בשנת תק"ל, ונתיישבו בטבריה ובצפת, והם לא רצו לשנות מנהגיהם שבחו"ל

שלא לישא כפים בכל יום, ורק הוסיפו על המנהג שהרי בחו"ל נהגו לישא כפיים רק ביו"ט, וכאן בארה"ק נתפשרו שגם בשבתות ישאו הכהנים את כפיהם בתפילת מוסף, והוא כשיטת הר"י מלוניל בס' אורחות חיים וכן שיטת ס' הכל בו. ויש שרוצים להביא שהגאון בעל פאת השולחן שהתגורר בצפת אכן הנהיג נשיאות כפים בכל יום כרצון רבו הגר"א לתקן בחו"ל, ורק מחמת שאחר הרעש הידוע שהיה בצפת התפוררה קהילת הפרושים בצפת והפאת השולחן עם בני קהילתו עברו לירושלים, אז נתבטל מנהג זה.

אך יש שסוברים שמנהג זו מקורו מהאריז"ל ותלמידיו הק', ולכן אין הקושיא על הבית יוסף כי הוא לא חלק על מנהגי האר"י בצפת ולא עמד כנגדם לשנותם, כי הרבה דברים הנהוג בצפת ובגליל המה לא לפי מנהגי חו"ל, ולדוגמא שבר"ח ובימים שאין גומרים את ההלל אין מברכין לפני אמירת הלל, וכן אין מסיימים בברכה (שהוא נגד לפסקו של הב"י בש"ע), וכן כהן אבל שבחו"ל אינו עולה לדוכן, ובאה"ק נהוג שכן עולה לדוכן.

ולפני כארבעים שנה נתהוה פולמוס גדול מחמת שכמה אנשים התעוררו להנהיג שגם בגליל יקיימו הכהנים בכל יום ג'כ, ובשבתות וימים טובים גם בשחרית. שאלה זו בא לפני הגאון המנחת יצחק ז"ל גאב"ד דירושת"ו, ותשובתו בספר שו"ת מנחת יצחק (חלק ח' סי' א), ומסיק שם כיון שאנשי הגליל כבר נהגו לא לישא כפיים אלא ביום שמתפללין מוסף, ורק במוסף ולא בשחרית, לכן דעתו שלא לעשות שינוי למנהג זה, רק להמשיך בגליל נשיאות כפים במוסף דוקא, עכ"ל. ושאלה זו נשאל גם הגאון בעל שבט הלוי ז"ל ותשובתו בספרו (ח"ד סי' ע), ומסיק שם הכרעהבזה שאלו שהתחילו לישא כפיים בכל יום בגליל אין בידנו הכוח להחזירם למנהג הקדום, אבל גם אלו שעדיין מחזיקים במנהג לא לישא כפיים, רק במוסף אין עלינו לכופם לשנות המנהג עכ"ל. ובשו"ת מנחת יצחק (הנ"ל סי' ב) יצא חוצץ נגד הרה"ג בעמוה"ס אז נדברו (חלק י"ב סי' כ"ד) שכותב שיש להשתדל להנהיג נשיאות כפים גם בחול אף בצפת ובכל הגליל, והמנחת יצחק מאריך שם לסתור דבריו, ושם מסיק שאנשי הגליל ימשיכו המנהג לא לישא כפים רק במוסף.

15 וז"ל המחבר: נהגו בכל מדינות אלו שאין נושאים כפים אלא ביו"ט, משום שאז שרויים בשמחת יו"ט, וטוב לב הוא יברך, מה שאין כן בשאר ימים, אפי' בשבתות השנה, שטרודים בהרהורים על מחייתם ועל ביטול מלאכתם. ואפי' ביו"ט, אין נושאין כפים אלא בתפילת מוסף, שיוצאים אז מביהכ"נ וישמחו בשמחת יו"ט.

רבינו: יא, דאם איז אין חוץ לארץ, ער ברענגט עם אויך אין ויואל משה (מאמר א' סי' קי"ב – ומאמר ג' סי' כ"ז), די שאלה אין [שו"ת] אהל יעקב צום מהר"י ששפורט, און ער איז זייער שארף דארט אין די תשובה, ווייל דער וואס האט דאס געוואלט איינפירן דארט האט נישט געטויגט.[16]

א' מבנין: נישט זאגן 'ושמרו' אזוי ווי דער גאון (הגר"א ז"ל) האט זיך געפירט איז זייער אינגעפירט לעצטנם. דער גאון ביי זיך אין ביהמ"ד האט עם נישט געקענט פועל'ן, און היינט אלע ליטווישע זאגן נישט קיין 'ושמרו'.

רבינו: ניין? זיי זאגן נישט?

אין חב"ד וויים איך זאגט מען נישט.[17]

הגם, אינעם סידור האט עם דער בעל התניא יא אריין געלייגט, דאם איז געווען לכבוד דעם קדושת לוי.

ס'איז געווען אזוי, ער האט זיך געטראפן מיטן קדושת לוי האט אים דער קדושת לוי געפרעגט 'איך הער איר זאגט נישט קיין ושמרו?', און ער האט אים געזאגט אזוי 'איר זאלט וויסן, ווען אידן שטעלן זיך אויף זאגן ושמרו ווערט א יריד אין הימל!' אזוי האט ער געזאגט פארץ' תניא, האט דער תניא אים געזאגט 'ווען אידן זענען סומך גאולה לתפילה ווערט אויך א יריד אין הימל!', מ'קען נישט גיין אויף אלע ירידים, אבער לכבודו פונעם קדושת לוי האט ער יא געשריבן (בשו"ע הרב סי' רס"ז סעיף ו') אז 'הנוהגים לומר ושמרו יש להם על מה שיסמוכו'.

באמת היימט דאך עם נישט קיין הפסק בין גאולה לתפילה, דער טור (שם) זאגט דאך דאס,[18] ווייל די גמרא זאגט (שבת קיח:) אלמלי משמרין ישראל שני שבתות כהלכתן מיד נגאלין, במילא האבן די פסוקים פון שבת א דין פון גאולה.

יום טוב אויך, דער פרי מגדים (משב"ז) רעדט וועגן די ימים טובים אז מ'זאגט דארט אנדערע פסוקים פאר די שמונה עשרה [שגם הם אינם נחשבים להפסק כי גם פסוקים הללו שייכים להגאולה].[19]

---

16 בספה"ק ויואל משה (מאמר שלש שבועות אות קי"ב) מעתיק רביה"ק ז"ל את דבריו הק' משו"ת אהל יעקב למהר"י ששפורט (סי' ע') שנשאל אודות מקום א' שרצו לחדש מנהג נשיאת כפיים בכל יום, והמקור לזה הי' ממקומות לא טובים, והשיב בביאור איסור גמור שלא לעשות שום דבר אשר מסית ומדיח הנהיג בקרב עם ישראל, כי זה מביא שהרבה כשרים יכשלו בו.

וז"ק שם: "ובשו"ת אהל יעקב למהר"י ששפורט שה' גדול הדור בימי הש"ץ וכתבו עליו כולם שהי' קדוש אלקים, ונשאל בתשובותיו (סי' ע') ממקום אחד שלא הי' מנהג לברך ברכת כהנים אלא בכל יום טוב, והביא לשם הש"ץ מנהג מירושלים לברך ברכת כהנים בכל שבת. או בכל יום, ואח"כ כאשר נתגלה הש"ץ ברשעתו הי' פלוגתא בין החכמים אם להשאיר המנהג של ברכת כהנים בכל יום שנעשה ע"י הש"ץ, או להחזיר הדבר כמקדם שלא לברך ב"כ אלא בימים טובים. גם בעיקר המנהג הי' פלוגתא אם נכון לברך ב"כ בכל יום או רק ביו"ט, והשיב שם האהל יעקב הכרעתו שבאמת הוא מנהג טוב, אבל כיון שנעשה ע"י הש"ץ אין להתנהג בו.

ולחיבת הקודש נעתיק מלשונו הבהיר, אך קצת בקיצור כי האריך טובא, וז"ל: מי זה אשר תהי' קלה בעיניו ב"כ וכו' ובפרט אומרם ז"ל אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חבירו, ותקנתו בברכת כהנים, ונוסף ע"ז היות ומצות עשה דאמור להם וכו' שאפשר לעשותה בכל יום מה טוב ומה נעים אך וכו' מגלגלין זכות ע"י זכאי וכיון שמקודם לא נהגו לאומרה כי אם בימים טובים ועכשיו נתחדשה בכל שבת הרי זה דבר טוב יותר, ויותר זכות למתגלגל ע"י חייב והוא נידון למסית ומדיח שעליו נאמר לא תחמול ולא תכסה עליו, ומכל שכן לגלגל זכות על ידו, ואף אם המנהג הראשון אינו מתוקן כ"כ אינו כלום לגבי הלאו דלא תגורו מפני איש ולא תחמול ולא תכסה עליו, עכ"ל בקיצור. והרי מזה שאף מצות עשה שיש בה ברכה מרובה לבטל כל הקללות, אינה כדאי אותה העבירה להתנהג במנהג שהובא ע"י מסית ומדיח שעוברים בזה כמה לאוין ונותנים לו חיזוק, ומכש"כ באותה מלכות המינות שקמה ע"י מסיתים ומדיחים ושיש גם בעצם ממלכתם ע"ז ומינות וכפירה והעברה על כל התורה כולה, האיך יהי' היתר להתנהג בתכסיסי חברי ממלכתם. וכתב הרמב"ם בס' המורה (ח"ג פ' ל"ו) דמשום הכי אסרה התוה"ק בהנאה כל הבא מע"ז וכלי', כי הי' אפשר שיקרה לאיש אחד שתצליח סחורתו וירבה ממונו מן הדמים ההם ויחשבוהו סיבה ויאמין בה, לזאת אסרה התורה בהנאה כל הבא מע"ז מפני שנעצל מן המחשבה ההוא, וע"ש שהאריך. והרי דבמה שנראה לאדם שהי' הצלחה אף באיזה עסק זה מביאו להאמין בו, ומכש"כ אלו המודים בהצלחת מלכות המינות וע"ז וכפירה בכל התורה כולה ומצליחים בחלקם וגורלם שבתוכם, שזה דעת מינות ר"ל ומביא הרבה מינות וכפירה התמימים, לחדרי בטנם של רבבות בני ישראל התמימים", עי"ש כל הענין. (ועי' עוד בספה"ק ויואל משה (מאמר ג' סי' כ"ו) מה שכת' בענין זה, וע"ע בקו' על הגאולה ועל התמורה (סי פ"ה) מש"כ מתק ז"ל בביאור הענין).

17 מנהג חב"ד שאין אומרים ושמרו אחר ברכת השכיבנו בליל שב"ק כדנפסק בשו"ע הרב (סי' רס"ו ס"ו).

ועיין בטור (סי' רס"ז) שנוהגין לומר פסוקי ושמרו לומר שאם ישמחו שבת אין צריך שמירה, ע"ש. ובסידור רב עמרם משמע שכוונת הטור היה דייקא לפי הנוסח שסיימו תפילת השכיבנו בברכת 'שומר עמו ישראל לעד' בימות החול, ע"כ אמרו אח"כ ושמרו להראות שבשבת יש שמירה עליונה בזכות השבת, אבל לפי נוסח דידן שמסיימין בברכת 'הפורש סוכת וכו', אין ענין לומר ושמרו, אך בדברי האבודרהם ושאר ראשונים משמע שיש לומר בכל ענין.

18 ע' שם לשון הטור: ונוהגין לומר פסוק "ושמרו בני ישראל" וגו', לומר שאם ישמרו שבת אין צריכין שמירה, והוא גם כן מעין גאולה כדכתיבנא לעיל, שאם ישמרו ישראל ב' שבתות מיד נגאלין. ואומר ש"ץ קדיש ומתפללין ערבית.

19 וז"ל הפרי מגדים: ובמועדים וידבר משה, בר"ה תקעו, ביוה"כ כי ביום וכו' בלבוש תקפ"ב ס"א, כל המועדים זכר ליציאת מצרים, תקעו כי ביום הזה יתקע בשופר גדול, יום הכיפורים גאולת הנפש אין לך גאולה

אבער דער קדושת לוי האט אים נישט וועגן דעם טעם געזאגט, ער האט אים נאר געזאגט אז ווען אידן שטעלן זיך אויף צו זאגן ושמרו, וועלט א יריד אין היכל...

א' מבניו: אינטערעסאנט, דער רוקח שרייבט אז מ'זאל זאגן דעם ושמרו בלחש.

רבינו: יא, אין ליקוטי מהרי"ח האט ער א הסבר, ער זאגט וויל ס'איז בעיקר וועגן די שטילע שמונה עשרה, במילא איז די סברא אז מ'זאל עס זאגן שטיל.[20]

ר"י הרמה: [בצחות] דער גאון האט עס נישט געפועל'ט ביי זיין מנין.[21] און היינט מאכט מען עס איבעראל דארט...

א' מבניו: א פלא פון א זאך, רוב מנינים ביי זיי זאגט מען נישט קיין 'ברוך הוא וברוך שמו' ביי חזרת הש"ץ, מ'איז געווארן אינגאנצן ווי דער גאון.[22]

כ'בין אמאל געווען אין א ישיבה וואו ס'לערנען דארט אפשר דריי הונדערט בחורים, קיינער זאגט נישט 'ברוך הוא וברוך שמו', כ'האב געטראפן דארט אן אמעריקאנער בחור, האב איך אים געפרעגט, דו ביזסט דאך אן אמעריקאנער פארוואס זאגסטו נישט 'ברוך הוא וברוך שמו'...

ר"י הרמה: כ'האב געהערט אז ווען דער בעלזער רב (מהר"א ז"ל) איז געווען אין בודאפעסט, איז מוצאי שבת צוגעגאנגען איינער צום עמוד און ער האט נישט געזאגט 'ברוך ה' לעולם אמן ואמן',[23] איז נאבדעם האט ער צוגערופן דעם בעל תפילה, און האט אים געזאגט, דו האסט מבטל געווען פון הונדערטער מענטשן א אמן.

א' מבניו: 'ברוך ה' לעולם' זאגט מען נישט דארט [בארי"ן]?

רבינו: ניין, אין ארץ ישראל זאגט מען נישט.

בפשטות איז דאס ווייל די פרושים און די וואס זענען ארויפגעקומען די תלמידי הגר"א האבן אויך נישט געזאגט, און די חסידים וואס זענען געווען די תלמידים פונעם תניא האבן אויך נישט געזאגט, דער תניא האט געהאט אן השפעה אויף די ערשטע חסידים וואס זענען געפארן, האבן זיי קובע געווען דעם ישוב, במילא איז עס געווארן אזוי אז מ'זאגט נישט.

פון בעלזער רב (הרה"ק השר שלום ז"ל) איז דא וואס ברענגן זייער שארף, אויף דעם וואס מ'זאגט נישט ברוך ה' לעולם אין ארץ ישראל.[24]

אין בעלזא האט מען טאקע יא געזאגט ברוך ה' לעולם, אפילו מוצאי שבת אויך.

אזוי דערציילט מען אין בעלזא, אז דער בוטשאטשער רב (הגה"ק בעל אשל אברהם ז"ל) האט געשיקט א שליחות צום ערשטן בעלזער רב (השר שלום ז"ל), ער האט אים געבעטן דריי זאכן, ער האט אים געבעטן אז ער זאל זאגן 'ברוך ה' לעולם אמן ואמן' מוצאי שבת, און אז ס'געפאלט שבת ערב

יותר מזה יעויי"ש. ובכף החיים (אות טר"ב) הביא דלא הוי הפסק דהוי מעין גאולה שאם ישמרו ויקיימו את המועדות, וכן אם יעשו תשובה ויתכפר להם העוונות הרי נגאלין מיד, דגדולה תשובה שמקרבת את הגאולה.

20 במחזור ויטרי והרוקח כתבו שיש לומר ושמרו בלחש. ובס' ליקוטי מהרי"ח (סדר תפילת ערבית לש"ק) ביאר כוונתם שסברו כד' הפרישה שאמירת ושמרו אינו הפסק בין גאולה לתפילה, כיון שהיא כעין תפילה אריכתא, דכיון שבא להזכיר קדושת היום צריך להזכיר מקודם מעין המאורע, ע"ש, ולפי"ד שהוא חלק מתפילת שמו"ע, על כן צריך לאומרו בלחש.

21 עי' בספר 'מעשה הרב' (אות ס"ז) להגר"א ז"ל, שכתב "הוא עצמו לא היה אומר כלל לא ברוך ה' כו', ולא ושמרו בשבת, כדי לסמוך גאולה לתפלה, אבל הצבור שאצלו והש"ץ היו אומרים", עי"ש.

22 עי' בספר מעשה רב (הל' תפילה אות מג) מובא מנהג הגר"א ז"ל שלא להקפיד על אמירת "ברוך הוא וברוך שמו", משום שהש"ץ אינו ממתין עד שתכלה מפי העם ומפסיד חזרת התפילה. ובתוספת מעשה רב (שם אות יד) כתב דשמע בשם הגר"א דברוך הוא וברוך שמו הוי הפסק, דהאמן קאי על כל הברכה מתחילתה ועד סופה.

ועיין בכף החיים סימן קכ"ד ס"ק כ"ח שכתב כי אם יודעים שהש"ץ ממהר בתפילתו, לא יענו אחריו ברוך הוא וברוך שמו.

23 המנהג בבעלזא הוא לומר 'ברוך ה' לעולם אמן ואמן' אחר ברכת השכיבנו אפי' במוצש"ק, והבע"ת מסיים כי המלכות שלך הוא וכו' כמו בימות החול.

24 עי' בשו"ת 'רבי עקיבא יוסף' [שלעזינגער] (או"ח ס' פ"ו) שכתב בזה: "אשר העיד בשם רבו הצדיק מבעלזו [השר שלום] זצ"ל שאמר שבשביל זה נחרב צפת בשביל שבטלו מלומר ברוך ה' לעולם וכו' בתפילת מעריב עי"ש.

ועי' בספר הנ"ל (שם) שכתוב עוד טעם למה אין אומרים ברוך ה' לעולם באר"י, וז"ל: הנה האי מנהגא לומר ברוך ה' לעולם נתיסד בימים קדמונים ושרשו בתוס' ברכות דף ד', וכד דייקת בלשון התוס' נראה שמסקנתו שגם בזה"ז יש לאמרו ומפרש למה לא הוה הפסק, אולם הב"י בסימן רל"ו מביא בשם הרמב"ן שלא לאומרה, <u>ונראה דמשום זה נקבע כן בארץ ישראל שלא לאומרה כיון דהרמב"ן היה בראשית הישוב בארץ ישראל והוא קבע שלא לאומרה.</u>

וצריך להבין שהרי כל טעמו של הרמב"ן הוא משום הפסק בסמיכת גאולה לתפלה, וא"כ לפי מה שכתב הט"ז בסימן רל"ו (סק"ב) דאם איחר בתפילתו יאמר ברוך ה' לעולם אחר התפלה, וכן כתב המג"א שם, וא"כ למה לא נאמר תפלה גדולה וספונה כזאת לכל הפחות אחר התפלה, ואם כי עיקר התקנה הוא לאמרו קודם תפילת י"ח, מ"מ בני אשכנז שקבלו מאבותיהם לאמרו ואינו יכול לפרוש מן הציבור שאין אומרים אותו יאמר את התפלה אחר תפילת י"ח, עי"ש.

פסח זאל מען שוין נישט עסן קיין חמץ ערב שבת פון נאכ'ץ זמן ביעור חמץ ביז ביינאכט (ליל שב"ק ערב פסח), און די דריטע זאך האט ער אים געבעטן ער זאל לייגן תפילין חול המועד. האט דער בעלזער רב אים צוריק געזענטפערט, ברוך ה' לעולם אמן ואמן צו זאגן מוצש"ק האט ער אנגענומען, אין בעלזא זאגט מען טאקע אפילו מוצאי שבת. און די חומרא פון שבת ערב פסח נישט עסן, פאר זיך איין וועט ער מחמיר זיין אבער ער קען נישט היסן דעם עולם האלטן די חומרא, און תפילין לייגן חול המועד נעמט ער אינגאנצן נישט אהן נישט פאר זיך און נישט פארן ציבור, אזוי ברענגן זיי די מעשה.[25]

א' הנוכחים: מ'זאגט אז דער בעלזער רב האט זיך קיינמאל נישט געטראפן מיטן בוטשאטשער רב, ער האט געזאגט אז דער בוטשאטשער רב האט הונדערטער טעמים פארוואס מ'דארף לייגן תפילין חול המועד, און ער וויסט ע"פ קבלה אז מ'זאל נישט לייגן, וויל ער אים נישט טרעפן און זיך מתווכח זין איבער דעם.

רבינו: אינטערעסאנט דער ישמח משה האט אינגאנצן נישט געזאגט קיין ברוך ד' לעולם ביי מעריב, ווייל ס'האט אים זייער לאנג געדויערט דאס דאוונען, יעדן שם האט ער מכוין געווען לאנגע כוונות און ס'האט אים זייער לאנג געדויערט, און דארט איז דא פסוקים, און יעדן פסוק ווערט דערמאנט א שם, האט אים געדויערט זייער לאנג, ס'וואלט אים אויסגעקומען אז ער זאל דאוונען א גאנצע נאכט, און נישט אנקומען מיט די שמונה עשרה צום עלות השחר, האט ער נישט געזאגט קיין ברוך ה' לעולם.[26]

א' הנוכחים: ער האט געדאוונט ביחידות.

רבינו: יא, ער האט געדאוונט אין א צימער און ער האט געדאוונט ביחידות,[27] ער פלעגט אראפ צו פאלן, בפישוט ידים ורגלים, מ'האט אים געטראפן ליגן אויף דער ערד, די טלית ותפילין זענען געפאלן און כמעט געליגן אויף דער ערד, ער האט געדאוונט שחרית איז ער אראפ געפאלן

---

25 כ"ה בספר 'בית נאוה קודש' (ניסן דף שכ"ו): "שמעתי מפי הגאון ר' יוסף שטייכל שליט"א (ר' יאשע בעלזער) ששמע מלהבחל"ח הגאון ר' נח שטקמאן זצ"ל הרב מפרעמיסלא בהיותם בסיביר בשנות המלחמה, כי הגאון הק' המפורסם מבוטשאטש זצ"ל שלח אל כ"ק מרן מהר"ש זי"ע לאחר שנתפרסם וביקש ממנו שלושה דברים, א. לומר ברוך ה' לעולם במוצאי שבת ויו"ט לאחר ברכת השכיבנו. ב' כשחל ער"פ בשבת שלא לאכול חמץ בערב שב"ק לאחר הזמן של שריפת חמץ עד הלילה בכדי שלא יבואו לכלל טעות בשנה אחרת לומר אשתקד אכלנו וכו'. ג' להניח תפילין בחול המועד, ומרן מהר"ש זי"ע השיבו כי על בקשה אחת יחמיר ויקבל על עצמו וכן על קהילתו, וזאת שיאמר במוצ"ש ויו"ט ברוך ה' לעולם, על בקשה אחרת יחמיר ויקבל על עצמו בלבד משא"כ על קהילתו, וזאת היא החומרא של ער"פ שחל בשבת היינו שלא לאכול חמץ ביום י"ג ניסן ערש"ק, ואילו את הבקשה שביקש על אודות להניח תפילין בחוה"מ לא יקבל כלל לא הוא ולא חסידיו, עי"ש.

26 סיפר רבינו בעל ברך משה ז"ל שתחת אחת השיחים שהי' לו עם רביה"ק ז"ל, נסתובבה השיחה אודות מה שרבים מצדיקי רוסלאנד נהגו להתפלל סגור בחדרם, באמרם שבחדר מיוחד יכולין להתאמץ יותר ולטון בכוונת התפלה, וגם זה נחשב כתפלה בציבור, אבל אמר רביה"ק ז"ל לא כן הי' טעמו של זקינו היש"מ שגם הוא התפלל בחדרו בהתבודדות, אלא בעבור שהי' מאריך בתפילתיו ובכל פעם כשהזכיר את השם הי' מתפשט מגשמיות ונופל לארץ בחלשות, וכן היו רגילים אצלו בתפלתו מלאכים ושרפים, והי' רגיל לעשות תנועות והויות שונות, שאי אפשר לעשותם ברבים, וע"כ התפלל בחדר מיוחד. ומהאי טעמא לא היה אומר מרן הישמח משה ז"ל ברוך ה' לעולם בתפלת ערבית דאלו הי' אומרו הי' עולה לו לזמן רב מאד כי יש בה ח"י אזכרות ובכל פעם שהזכיר את השם הגיע להתפשטות הגשמיות ע"כ נמנע מלאומרו.

ועי' בזה עוד פרטים ומקורות בס' תהלה למשה דפוס חדש (עמוד רמ"א ועמוד רמ"ז אות ל).

27 ידוע שמרן הישמח משה ז"ל היה רגיל להתפלל בחדרו ביחידות ופע"א פירש על עצמו את מאמר הפייטן "והוא באחד ומי ישיבנו נפשו אותה ויעש", 'והוא באחד' כאשר יהודי מתפלל ביחידות 'ומי ישיבנו' מי יענה אחריו אמן 'נפשו אותה' שיענו אמן אחרי ברכותיו 'ויעש נורא וקדוש' בורא לעצמו מלאך שהוא נורא וקדוש והוא עונה אמן אחרי ברכותיו.

ויסופר שלעת זקנתו כשכבר נמצאו באוהל אנשי קלי הדעת מגולחי זקן ההולכים לרוח הזמן, באין תורה ויראה והדיוט קופץ בראש והי' מראש קהילה, ובאו לפניו ושאלוהו מדוע מתבודד ומתפלל בחדרו ובהיכלו, ולמה לא יאבה להתפלל אתנו בביהכ"נ הלא הוא הרב ואב"ד דקהלתינו ואנחנו משלמין משכורתו, ולמה יעווב אותנו ולא יעשה הדברים השייכים לרב ואב"ד, ונכדו הייטב לב עמד שם בעת ההוא, וחשב בדעתו כי בוודאי ישלחם ויגרשם מבית בחרי אף, כי בעת ההוא נהרו אליו מכל פנות, והצדקה שחילק בעצמו בכל שבוע ושבוע לעניי העיר בקביעות עלה כפלים ממשכורתו מקופת הקהל, מלבד הצדקות וגמ"ח שעשה לכמה בע"ב שירדו מנכסיהם ובפרט שהי' לעת זקנתו זקן ושבע ימים, ואמנם הוא ברוב צדקתו ועונותיו השיב להם במענה רך ואמר: שמעוני אחי הלא אחז"ל אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, וידוע אשר כל איש יכול להגיע למדריגה זו לעשות לו מקום ד"א של הלכה ולקבוע לו במקום ההוא מקום לתפלתו, ושוב קנה המקום הזה קדושה לעצמו כמו קדושת ביהכ"נ וביהמ"ד, ואמז"ל שעתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחו"ל שיקבע בא"י, וב"ה כי אני קבעתי בחדרי מקום ד' אמות של הלכה אשר הוא בחינת א"י שלי, והן עתה אתם רוצים לגרשוני מארץ ישראל שלי לעת זקנתי, והאנשים האלו אשר לא ידעו ולא יבינו וטח עינהם מראות להבין ולהשכיל אמרי קדוש כאלו, בכל זאת פחדו ורעדו מהדר קדושתו.

ביי קריאת שמע, ממש בהתפשטות הגשמיות.[28]

א׳ מבניו: די איניקלעך שפעטער האט יא געזאגט ברוך ה׳ לעולם, מ׳זאגט דאך היינט אויך ברוך ה׳ לעולם.

רבינו: יא. אינטערסאנט אבער איז אז דער ייטב לב האט געווענטליך יא געזאגט, אבער ער האט עס געלאזט אויפן בעל תפילה, ווייל דער ישמח משה האט נישט געזאגט, און ס׳איז געווען אידן וואס זענען געקומען צום ייטב לב און זיי האבן נאך געדענקט פונעם ישמח משה אז ער האט נישט געזאגט, איז טאמער האט יענער געענדיגט ביי ׳שומר עמו ישראל לעד׳ און געזאגט קדיש, האט זיך דער ייטב לב געשטעלט שמונה עשרה און ער האט נישט געזאגט, ער האט עס געלאזט אויפן בעל תפילה, ווייל דער ישמח משה האט נישט געזאגט.

א׳ הנוכחים: אבער מוצאי שבת זאגט מען נישט.

רבינו: ניין, ביי אונז זאגט מען נישט מוצאי שבת, און נישט חול המועד.

ס׳איז דא מקומות וואס מ׳זאגט מוצאי שבת אויך, אין בעלזא (כנ״ל) איז טשערנאביל, און נאך.

*

ר״י הרמה: מ׳דארף מחזק זיין ליימוד התורה, דאם איז דער עיקר כח אין די היינטיגע דורות, און אין אלע דורות.

א׳ מבניו: דער רבי איז יעצט געקומען אויף וועגן דעם, מ׳האט יעצט מחנך געווען א נייעם היכל התורה (ה״ה היכל התורה המפואר ׳היכל ישעי׳ ואב׳ שע״י בית מדרשינו הגדול בלאנדאן יצ״ו) דארט וואו ס׳איז געווען אמאל די שמחה זאל (אולם המפואר ׳ישמח לב׳ בחצר בנין בית מדרשינו הגדול), ס׳איז מוראַ׳דיג שיין אהער געשטעלט.

ר״י הרמה: מ׳הערט איבעראל אז דער רבי איז מחזק דאם ענין פון לימוד התורה כסדר.

רבינו: דער טאטע ז״ל פלעגט צו זאגן אין לנו ׳שיור׳ רק התורה הזאת, איבער צו בלייבן א איד אין גלות, רק התורה הזאת, איז נאר מיט די תורה.

---

28 עי׳ בקו׳ תהלה למשה (בסוף הקונטרס ד״ה ועתה אציעה לפניך דרכו והילוכו בקודש) שמורן הישמח משה ז״ל היה רגיל להתפלל בחדרו ביחידות והתבודדות שעות ע״ג שעות לפעמים עד שעה ב׳ וג׳ אחר חצות היום לא פעם ראו אותו כמציץ מן החרכים שוכב על הארץ בפישוט ידים ורגלים בעת אמירת ק״ש כארי ישאג וכל אבריו דא לדא נקשן מרוב פחד ומורא וסיפר רבינו זי״ע שפעם אחת הרגיש הייטב לב שזמן רב כבר שורר שקט בחדרו של הישׂ״מ באמצע תפילתו משום כך פתח את הדלת ונתבהל למראיתו כי הישׂ״מ שוכב על הארץ כמתעלף וכמעט שתפילין של ראש נפל על הארץ דפק על לבו והנה דומם קרא לרופא והתחיל למשמש על לבו פתאום הקיץ הישׂ״מ וקרא בקול ״אחד״.

א׳ מבניו: די קהלה האט אויך מוותר געווען אויף די הכנסה פונעם זאל (לשובת החזקת הכולל), אז ס׳זאל זיין א מקום פאר לימוד התורה פאר בעלי בתים.

ר״י הרמה: אבער מ׳דארף מאכן א אנדערן זאל פאר די שמחות, ווייל אז נישט וואו וועלן זיי גיין? מ׳דארף מאכן אן אנדער פלאץ פאר די זאל, זיי וועלן נישט מוותר זיין.

רבינו: [בצחות] מ׳וועט חתונה האבן, כ׳בין נישט באזארגט, אלע וועלן אי״ה חתונה האבן.

א׳ מבניו: אמן....

ר״י הרמה: אה, דאם איז שוין א ברכה.

א׳ הנוכחים: דער ראש ישיבה זאל וויסן אז ר׳ אשר זעליג [לעוו הי״ו, (ראה״ק דקהלתינו)] האט געמאכט א היכל התורה צום לערנען מיט מער ווי צוויי הונדערט פלעצער, און מיט אלע ספרים אויף דער וועלט.

רבינו: [בצחות] נישט ממש אלע....

ר״י הרמה: איך האף טאקע אז דוקא נישט אלע....

מוה״ר אשר זעליג לעוו הי״ו, ראה״ק: כ׳האב געוואלט פערזעגליך לאדענען דעם ראש ישיבה זאל קומען באשיינען אי״ה זונטאג ביינאכט דעם מעמד חנוכת הבית, עם וועט זיין א שטארקע חיזוק התורה אז דער ראש ישיבה וועט מופיע זיין.

ר״י הרמה: אודאי, כ׳וועל פראבירן אי״ה ווי ווייט מעגליך, צי לאנג קען איך נישט....

*

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

ר״י הרמה: דאם איז א שהכל, און מ׳האט דאם געמאכט דא ביי אונז.

א׳ מבניו: דער טאטע זאגט אז ס׳איז א שהכל, ווייל ס׳איז געמאכט פון אתרוגים, און ס׳איז היימיש געמאכט דא אין שטוב.

צי ס׳איז גוט וויים איך נישט, צי ס׳האט א גוטן טעם, אבער כשר איז עס זיכער....

רבינו: [בצחות] אתרוג זאגט דאך די גמרא (סוכה לה.) איז ׳טעם׳ עצו ופריו שוה, האט דאך עס זיכער א טעם.....

ובירכו רבינו: לחיים, אריכות ימים ושנים און א שיבה טובה מיט בריאות הגוף, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל קענען זיצן בהיכל ה׳ און מרבין תורה זיין מיט הרחבת הדעת.

ר״י הרמה: אמן, והמברך יתברך.

ואיחל רבינו לחיים לבניו הרבנים שליט״א

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

יקר מפ"ז ומפנינים

ברגשי ידידות ובאזהנות הערכה, נשגר כוס של ברכה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רזדף צדקה וחסד חשיכה כאורה, תזמך נלהב למוסדותינו וקהילתינו הק' תדירא, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, במידה מרובה וגדושה, מריחזק מקום מצודתו תמיד פרוסה עלינו, לבו ער וחם לכל קדשי בית חיינו, עומד הכן תמיד לימינינו, בעצה ובמעש למען גליונינו, בפי ישרים תהילתו, כשמו הטוב כן תהילתו, הלא הוא

הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר זאב פערל הי"ו

חבר הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחת נישואי בנו ני"ו למז"ט בשעטומ"צ

חכם לב יקח מצות כאשר רכש לעצמו זכות להיות

פטרון ספר "משולחן מלכים" חלק י"א

• מהדורת "אברהם אבא" •

אשר ניתנה כאות הוקרה לדבבות אנ"ש תומכי מוסדותינו הק' וויליאמסבורג במעמד רבתי עם כינוס ההודאה ביום כ"א כסלו העעל"ט

יה"ר שיזכה להמשיך במעשיו הטובים ופעליו הכבירים והברוכים לעלמי עלמיא, מתוך הצלחה מרובה וסייעתא דשמיא, ובזכות הרבים יתברך בשפע ברכה והצלחה, תענוג ונחת מכל המשפחה, מתוך הרחבה ובהרווחה, עד ביאת מלכא משיחא, בב"א

החותמים למען שמו בשיר וקו"ל תודה

מערכת "קול התלהבותינו" בארה"ק

מערכת "קול התלהבותינו" בארה"ב

נאך גאנצע צוועלף יאר
פון יגיעה והתמדת התורה

וועט קהל עדת סאטמאר אינאיינעם אויסשרייען:

הדרן עלך:
תלמוד בבלי

דעם
דאנערשטאג! בשלח
הייבט מען אן אינאיינעם

די לעצטע מסכת צום סיום הש"ס!

התחלת מסכת נדה – ה' בשלח!

איר קענט נעמען א "חברותא"?

מעלד"ט איך צו די עסקנים
פאר א פאסיגע חבורתא

צו יעדע צייט אין טאג

917-474-3363

איר וועט אונז שטעדיג
דאנקבאר זיין!

הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחֲתוּם:

"ברוך ה', די חבורה "תורתך שעשועי" לערנט אדורך מסכתות נאך מסכתות, הי' יאר האפן זיי מסיים צו זיין גאנץ ש"ס, ברוב עם הדרת מלך. דאס איז א געוואלדיגע שמחה פאר אונזער קהלה, אז א גרויסע מספר חברי קהלתינו הקדושה וועלן מסיים זיין ברבים גאנץ ש"ס!

יעצט איז דער זמן צו רופען צו אנשי שלומינו:

מ'זאל זיך אנשליסן אין די חבורה, על כל פנים אין די לעצטע מסכתא פון ש"ס!

צוזאמען מסיים זיין ש"ס, און אנצוהייבן נאכאמאל פון מסכת ברכות.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - כ"א כסלו תשפ"ה לפ"ק)